

TEOLOG RADU TEODORESCU

AGHIOGRAFIE CREȘTIN ORTODOXĂ

ICOANA ORTODOXĂ A TUTUROR SFINȚILOR

CUPRINS

1. Introducere
2. Sfântul în aghiografia ortodoxă
3. Aghiografia în secolul al XXI-lea
4. Aghiografia tradițională și cotidianul
5. Cultul sfinților în aghiografia ortodoxă
6. Concluzii

INTRODUCERE

„Sfințenia vine din dragoste. Toți cei ce cred și iubesc cu adevărat sunt sfinți.”
Sfântul Ioan Hrisostom

O lucrare de aghiografie ortodoxă este din punct de vedere teologic o necesitate a secolului al XXI-lea. Și acest lucru este poate exagerat pentru oamenii din zilele noastre, totuși, cred că avem nevoie să ni se reamintească că una dintre preocupările centrale ale ortodoxiei este studiul sfinților și a vieților sfinților.¹ Mai înainte de a vorbi de aghiografie se cuvine să lămurim proveniența termenului. Termenul de aghiografie înseamnă literal știință a sfinților. Termenul este de proveniență elenă, *αγιος, αγιογραφια αγιολογια*. Sfinții și sfințenia este o temă care se află de multă vreme în atenția teologilor ortodocși. Astfel, mai toate marile religii ale lumii au sfinți sau ceea ce se numește cultul sfinților. Sfinți întâlnim în hinduism și derivații lui, în buddism sau zen buddism sau în zoroastrianism. Aceasta ca să enumerăm numai câteva religii mari ale lumii. Dar tot sfinți întâlnim și în mahomedanism sau în taoismul chinezesc.

Să fie toți sfinții marilor religii ale lumii cu adevărat sfinți? În secolul al XXI-lea, care a venit după secolul al XX-lea, unul dintre cele mai zbuciumate secole ale istoriei umanității, ne întrebăm din nou mai avem nevoie de sfinți, mai trebuie ca în facultățile de teologie să avem obligatoriul studiul vieților sfinților? Mai trebuie ca în sinaxarele Bisericilor ortodoxe să ascultăm viețile sfinților? Mai sunt sfinții și „aroma lor” actuală azi în secolul marilor prăbușiri și revoluții economice?

De multe ori avem acest sentiment ciudat că sfinții și sfințenia este o „necunoscută” a veacului nostru. Deși mai toate popoarele ortodoxe se laudă cu sfinții lor [eleni, ucraineni, sârbi, croați sau albanezi] în realitate sfinții nu sunt prețuiți prea mult. Să ne amintim de acest mare „necunoscut” al secolului al XX-lea din Athos Siluan Athonitul. Un sfânt de care după cum mai mulți părinți contemporani au afirmat „lumea nu era vrednică” a fost mai toată viața necunoscut stând între pereții Mănăstirii Sfântului Pantelimon din Muntele Athos. Cât de ciudat pare Sfântul Siluan care îl avem în toate calendarele ortodoxe? Cât de ciudat părea Sfântul Grigorie Palama în secolul al XIII-lea cu practicile lui omfaloscopice? Sfântul Grigorie Palama care a făcut acum ca sute de mii de creștini ortodocși să se plece în rugăciune în fața moaștelor sale era poreclit „buricar”. Aceasta dimpreună cu frații săi întru isihie care practicau tehnici de contemplație și meditație ortodoxă.

Nu fusese Sfântul Ioan Teologul un periferic sau un marginal al lumii zilelor sale? Nu fusese el exilat și prigonit pe insula Patmos? Nu a fost el în vremurile sale disprețuit și descurajat din cauză că a „vrut să mărturisească” pentru adevăr? Toți acești mari sfinți ai trecutului pe care îi știm numai din istorie și cel mai mult din aghiografie sunt în zilele

¹ Viețile sfinților [în general sunt cunoscute 12 volume pentru toate cele 12 luni ale anului]. Un autor consacrat de aghiografie ortodoxă este considerat Sfântul Simeon Metafrastul chiar dacă el este contestat în zilele noastre din cauza „lipsei de acuratețe istorică” a mai multor martirii sau vieți de sfinți. Varianta consacrată a Vieților sfinților care circulă și este aprobată în Biserica Ortodoxă este a Sfântului Simeon Metafrastul. O variantă on liune a Vieților sfinților scrisă de sfântul Simeon Metafrastul poate fii accesată la acest site: <http://paginiortodoxe.tripod.com/vieti.html>.

noastre „insuficienți”. Mai avem nevoie de un nou Patmos, mai avem nevoie de un nou Patras al Sfântului Andrei sau de o nouă Romă a Sfinților Petru și Pavel?

Aghiografia ortodoxă mărturisește că nu. Sfinții din trecut ne sunt din multe punct de vedere suficienți, numai că am uitat de mărturia și de viața lor. Este adevărat că sfinți nu sunt exclusiv numai în ortodoxie ci și în creștinism în mare. În ciuda obiecțiilor aduse, în cei 2000 de ani de existență a creștinismului, ortodoxia a fost extrem de productivă în sfinți. „Ei de care lumea nu era vrednică.”

În prezenta introducere voi arăta numai caracteristicile sfinților ortodocși sau a aghiofaniei $\alpha\gamma\iota\omicron\gamma\phi\alpha\nu\iota\epsilon\iota$ adică a „arătării” sfinților ortodoxiei. După cum am spus sfinți întâlnim în mai multe religii. Buddha sau Confucius au fost și ei sfinți după adeptii lor. La fel de bine, Mohamed sau guruși din India orientală dintre care ar fii destul să menționăm pe Swami sau Mahatma. Credem sau nu lumea ne-a dat sfinți în mai toate epocile. Dar oare să fie toți acești sfinți?

După cum vom arăta în prezentul volum, sfinții nu sunt acceptați ca și sfinți indiferent de religie sau de credința profesată. Pentru a fii sfânt sau a intra în „rândul sfinților” sunt necesare anumite cerințe ce trebuie împlinite. Astfel, în volumul de față nu vom realiza ceva „revoluționar” sau „uimitor” vrednic de a intra în atenția luminii reflectoarelor holywoodiane sau a marilor agenții de jurnalism global. Nu este ciudat că foarte mulți sfinți au evitat luxul și „căldicelul” apocaliptic oferit de multe ori de confortul lumii veacurilor noastre?

De ce Muntele Athos a fost atât de productiv în sfinți sau mari nevoitori cum a fost Părintele Paisie Eznepidis, Părintele Sofornie Saharov, Părintele Iosif Vatopedinul sau Părintele Petroniu Tănase? Deși acești părinți nu au fost sfinți ca și Sfinții Petru sau Pavel sau Nicodim Aghioritul ori Grigorie Palama, cei care au trecut pragul chilei sau a mănăstirii lor au putut vedea aproximări extreme ale sfințeniei. Din mila lui Dumnezeu secolul al XX-lea a fost extrem productiv în sfinți. Să nu uităm că un secol are aproximativ 100 de ani. Mai mult decât orice dovada faptului că secolul al XX-lea a fost productiv sunt moaștele Sfântului Nectarie din Aghina sau ale Sfântului Siluan Athonitul. V-a fii oare secolul al XXI-lea și el productiv în sfinți?

Momentan este greu de dat un răspuns la această întrebare. Cu ajutorul lui Dumnezeu sperăm să ne putem mândrii și în secolul al XXI-lea cu prezența sfinților. Aghiografia după cum am spus este o știință veche care se ocupă cu studiul sistematic al vieților sfinților. Mai înainte ca textul vieții unui sfânt să fie dat „maselor de credincioși sau publicului larg” el trebuie verificat și autorizat.

Aghiografia ortodoxă sau aghiografia creștin ortodoxă după cum vom arăta în prezentele rânduri este o disciplină largă cu sute de ani de trecut și de încercări. Mai mulți teologi și intelectuali au ridicat semne de întrebare referitor la „autenticitatea criteriilor aghiografiei ortodoxe.” Care sunt caracteristicile aghiografiei ortodoxe?²

Mai înainte de a răspunde la această întrebare trebuie să afirmăm că ortodoxia se poate lăuda pe bună dreptate cu o foarte lungă și bogată tradiție aghiografică. Rădăcinile acestei tradiții le putem găsi în iudaismul mozaic, trecând prin Noul Testament și perioada sinoadelor ecumenice și ajungând în vremurile contemporane prin teologia bizantină și curentele neopatrstice din ultimele secole. După cum am arătat, aghiografia creștin ortodoxă are în centru persoana Domnului Iisus Hristos și a Fecioarei Maria.

² Peter Brown a fost teologul care a scris o inspirată lucrare intitulată Cultul sfinților (Editura Amacord, Timișoara, 1994).

Sfântul creștin ortodox este în centrul studiului aghiografic. Definiții ale sfântului creștin ortodox sunt mai multe: prieten al lui Dumnezeu, locuitor cu îngerii, eroul al adevărului, flacăra a dreptății, iubitor al cerului șamd. Oricum, ortodoxia și Biserica Ortodoxă i-a pus pe sfinți drept modele și eroi ai vieții spirituale sau pnevmatice. Într-o lume a începutului de secol al XXI-lea sau a unui nou mileniu, este vorba de mileniul al treilea, este nevoie de a avea modele și repere sau eroi ai vieții spirituale și religioase nevoie ce este imperativă. Mai sunt vechii sfinți ai ortodoxiei celor 7 sinoade ecumenice și a tradiției credincioase acelor sinoade actuali și reprezentativi ai lumii de azi?

Din fericire perioada de al anul 33 după Domnul Iisus Hristos până la anul 787 după Hristos a fost extrem de productivă în plan aghiografic. În această perioadă de aproximativ 750 de ani ai trăit nemurați sfinți în mai toată lumea civilizată. Avem sfinți în orientul mijlociu, în Egipt, în Europa și cele mai îndepărtate puncte ale pământului. Evident, sfinții au fost mai mult decât orice „eroi ai antichității” Sfinții Petru și Pavel la Roma, Sfântul Dionisie Areopagitul la Atena sau Sfântul Policarp episcopul Smirnei din Turcia de azi.

Paradoxal antichitatea a fost plină de sfinți. Aghiografia ortodoxă este o ramură a teologiei ortodoxe care este privită din mai multe punct de vedere ca fiind neconvențională, aceasta mai ales din cauza faptului că în ea nu întâlnim nimic industrial sau economic care sunt cerințele omului din zilele noastre. În cultul sfinților nu avem nici o noțiune de economie sau de management ci avem relatări despre cum au trăit aceste persoane care au slujit lui Dumnezeu și au mărturisit credința în existența unui singur Dumnezeu.

Sfinții ortodoxiei au fost mai toți făcători de minuni. Astfel, se cunosc extrem de multe vindecări, tămăduiri sau depășiri ale legilor naturii produse de sfinți. Sfinții în mare nu au fost persoane obișnuite în sens general ci au fost persoane care au primit daruri extraordinare de la Dumnezeu. Astfel, Biblia, Vechiul și Noul Testament ne vorbește de mai multe minuni ale sfinților. Știm de trecerea lui Moise prin marea Roșie, de faptul că Sfântul Ilie controla ploaia sau putea aduce ploaie instantaneu, de faptul că Elisei l-a vindecat pe Neman Sirianul sau de faptul că Daniel a scăpat din groapa cu lei.

În general sfințenia ortodoxă este mai mult decât orice biblică, adică se bazează foarte multe pe crezurile în Dumnezeu după cum a fost El descris de Biblie. Faptul că mai mulți sfinți din vechime au fost făcători de minuni este uimitor dar putem întreba mai este relevant veacului nostru? Ortodoxia consideră că nici un sfânt nu a avut puterea de a face minuni prin sine ci de la Dumnezeu. În special în Patericele ortodoxe întâlnim foarte multe minuni. Sfinți Părinți precum Antonie, Pamvo, Sisoe, Arsenie și mulți alții, enumerarea ar putea continua au avut darul facerii minunilor. Acest dar de a face minuni a fost pus de ei după cum putea vedea în slujba lui Dumnezeu.

Dar oricum, cele mai multe minuni și model al vieții ortodoxe a fost cel ale Domnului Iisus Hristos. Prin puterea dată de Domnul Iisus Hristos știm din istorie și din aghiografie că într-una din călătoriile sale misionare Sfântul Pavel a fost mușcat mortal de o viperă veninoasă dar nu a pățit nimic, în timp ce se afla în insula Malta. Acești mari sfinți ai trecutului sunt din nefericite lipsiți de actualitate pentru zilele noastre. Eroii vieții spirituale din zilele noastre sunt din nefericire marile staruri pop și rock care ofertă prin „exhibițiile lor uneori semipornografice, erotice sau pornografice în tot sensul real al cuvântului necesarul de miraculos unui om contemporan ce nu mai are timp sau bunăvoința de a crede sau a citii viețile sfinților. Viețile sfinților nu au fost povești sau basme pentru cei mici. Sfinții au fost

oameni dintre noi care prin credință, fapte bune, iubire de Dumnezeu și nădejde au ajuns la sfințenie și au realizat deplina unire cu Dumnezeu.³

Mai mult decât orice trebuie să știm că sfântul se poate unii pe sine cu Dumnezeu prin voia Acestuia. Sfințenia în ortodoxie înseamnă a face tot ceea ce a cerul Domnul Iisus Hristos în timpul vieții Sale pe pământ. Evident, modelul suprem al sfințeniei a fost Domnul Iisus Hristos. El a fost cel care prin tăria și puterea sfințeniei Sale a schimbat cursul omenirii și a modificat relația omului Dumnezeu. S-a scurs multă cerneală despre persoana lui Hristos și eventual se mai scurge că momentan nu știm toate volumele scrise despre Domnul Hristos.

Cel mai concludent fapt al existenței sfinților este moaștele lor adică că după moarte sfinții nu putrezesc. Astfel aceasta este dovada cea mai zdrobitoare a sfințeniei⁴. Moaștele sfinților sunt „o sfidare” sau dincolo de orice „o răsturnare” a legilor naturii. Cum putem explica că unii dintre acești sfinți au depășit legile naturii? Știm că Dumnezeu este dincolo de timp, spațiu, limității sau natură. Dumnezeu este supranatural.⁵ La Dumnezeu este posibil orice sau mai bine spus nu este ceva care El nu ar putea duce la îndeplinire.

Sfinții după cum am spus sunt obiectul de studiu al aghiografiei. Dumnezeu știe astfel cum să își aleagă sfinții și în spre ce folos. Ceea ce aghiografii și teologii au remarcat este că sfinții apar la momente cruciale ale evoluției istoriei omenirii. Un astfel de caz a fost sfântul Constatin cel Mare în secolul al IV-lea. Deși este un sfânt contestat de contemporanii noștri Sfântul Constatin a fost sfânt în cel mai real sens al cuvântului. La fel sfântă a fost și mama sa Elena. Deși nu au fost făcători de minuni ei au moaște. Aceste moaște sunt scoase ocazional la zile de sărbătoare în diferite locații ale lumii ortodoxe.

Prin urmare, aghiografia ortodoxă are foarte multă istorie. Această istorie a sfinților nu este o istorie indiferentă și nesigură ci este mai mult decât orice o istorie care expune prezența lui Dumnezeu în lume și a modului în care Dumnezeu a lucrat în sfinții Săi în lume. Fără doar și poate sfinții sunt aleșii lui Dumnezeu. Sfinții sunt „slujitorii exclusiv a lui Dumnezeu.” Astfel, în fiecare zi a anului Biserica Ortodoxă are un sfânt care este menit să ne amintească de Dumnezeu și de lucrarea Sa mântuitoare în lume.

Lucrarea lui Dumnezeu este mai mult decât orice o lucrare care are în vedere mântuirea omului. S-a spus astfel că adevărații sfinți sunt cei care ne ajută în procesul mântuirii. Sfinții pot media sau mijlocii la Dumnezeu pentru mântuirea noastră. Bineînțeles că sfinții nu ne ajută dacă nu le cerem ajutorul sau medierea în fața lui Dumnezeu.

În prezentul volum vom arăta mai multe trăsături ale aghiografiei ortodoxe. Faptul că Dumnezeu este minunat întru sfinții Săi este un fapt incontestabil. Dar din nefericire sfinții

³ În aghiografia ortodoxă sunt extrem de multe martirii sau martirologii care vorbesc de sfinți uciși pentru Dumnezeu în special în timpul persecuțiilor păgâne idolatre.

⁴ În România se cunosc mai multe astfel de exemple: Cuviosul Părinte Iosif cel Nou de la Partoș - se găsește în catedrala mitropolitană din Timișoara. Sfânta Muceniță Filofteia - se găsește la Curtea de Argeș, paraclisul nou al Mănăstirii lui Neagoe Vodă. Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava - se afla în catedrala zidită de Bogdan cel Orb și Ștefaniță Vodă, în a doua decadă a secolului al XVI-lea. Cuviosul Grigore Decapolitul - se află în biserica Mănăstirii Bistrița. Cuvioasa Maica Paraschiva - se află în catedrala mitropolitană din Iași. Preacuviosul Părinte Dimitrie cel Nou din Basarab - se află în catedrala patriarhală din București. Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica - se află la Mănăstirea Cernica. Sfintele Moaște ale Sfinților Mucenici Zoticos, Attalos, Kamasios și Filippos, care au trăit prin secolul al IV-lea - se afla la Mănăstirea Căcoș, din Tulcea. Mai recent au fost descoperite moaștele Părintelui Ilie Lăcătușu din București ce nu a fost încă canonizat oficial de Biserică, oricum credem că Părintele Ilie Lăcătușu a fost sfânt altfel nu am avea moaște de la el.

⁵ Evident acest lucru este de la sine înțeles din moment ce Dumnezeu este cauză creatoare a universului și a lumii.

secolului al XXI-lea sunt puțini. Câți dintre noi nu am sfințit „suflarea de viață” a lui Dumnezeu în jurul moaștelor unui sfânt, fie pe insula Eghina la moaștele sfântului Nectarie sau la Moaștele Sfântului Dimitrie din Tesalonic din Grecia? Sfinții ne fac nu numai să îl iubim pe Dumnezeu dar și lumea în care trăim și să avem avea dorință de a face o lume mai bună.

Sfântul în ortodoxie este persoana pură, curată și neprihănită în care nu există urmă de necurăție sau de perversitate.⁶ Mai mult decât orice sfinții sunt persoane care au fost mântuite de Dumnezeu și au și puterea de a mântui pe cei care vor să o facă. Ortodoxia vorbește de o comunitate a sfinților. Această comunitate este fondată de chiar Dumnezeu însuși în raportul Său liber cu omul. Omul este mai mult decât orice un fel de „colaborator al lui Dumnezeu sau mai bine spun un partener al lui Dumnezeu.” La această comuniune a lui Dumnezeu cu omul, sfinții sunt cei care au luat cel mai în serios această chemare.

Prin urmare, sfințenia ortodoxiei este amplă și dincolo de orice extrem de veche sau de tradițională. Un număr exact al tuturor sfinților ortodoxiei nu a fost cunoscut exact dar oricum numărul lor este destul de mare ca să avem cel puțin un sfânt prăznuit în fiecare zi a anului. Lucrarea de față este mai mult decât orice o lucrare care tratează sfinții creștini ortodocși. După acum am arătat ortodoxia s-a format ca și credință între anii 33 după Hristos până la ultimul Sinod Ecumenic de la Constantinopol [actualul Istanbul] în anul 787. Această tradiție a ortodoxiei a coincis dincolo de orice cu aporturile diferitelor personalități ecclesiale și teologice din acele vremuri. Lumea teologiei a fost mai mult decât orice o lume a marilor sfinți ai ortodoxiei. O carte fundamentală în stabilirea tradiției aghiografice ortodoxe a fost Patericul egiptean care conține mai multe relatări despre diferiți sfinți egipteni din secolul al IV-lea.

La fel o mare sursă autentică a aghiografiei ortodoxe avea să fie Filocalia compilată la Muntele Athos de Sfântul Nicodim din insula Naxos. Filocalia cuprinde mai multe texte sfinte care ne spun cum să ajungem la sfințenie sau mai mult decât orice la asemănarea cu Dumnezeu. Volumul de față se vrea mai mult decât orice o expunere a noțiunilor generice de sfințenie pe care le avem în tradiția ortodoxă și cultul ortodox. Sfințenia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii comuniunea cea mai intimă și mai strânsă cu Dumnezeu și îngerii.

O altă mare resursă de aghiografie ortodoxă sunt cele 12 minee din cultul ortodox. În aceste cărți de cult întâlnim cel puțin 356 de sfinți principali ai ortodoxiei. Toate aceste slujbe ne oferă prețioase și cu adevărat importante informații despre viețile sfinților. Temei al sfințeniei ortodoxe a fost viața Domnului Iisus Hristos și existența Sa pământească. Din Domnul Iisus Hristos avem mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „sursă sau model al sfințeniei.”

Sfântul ortodox este modelul omului după Domnul Iisus Hristos. Aghiografia după cum am arătat nu este o ramură moartă a teologiei ci este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o ramură vie și încă efectivă sau producătoare de sfinți în tumultul și învolburarea secolelor și a veacurilor. Sfinții sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii mediatorii mântuiei noastre. Mai multe relatări ale unor mari personalități teologice cum a fost sfântul Ioan Teologul ne spun că „dincolo de lumea aceasta cei care îl însoțesc pe Dumnezeu sunt îngerii și sfinții.”⁷

⁶ În special în imnologia sfinților le sunt adresate mai multe epitete: vase ale lui Dumnezeu, temple ale luminii, crainici ai veacului ce vas să fie etc.

⁷ Un Dicționar al sfinților a fost scos mai demult la Universitatea din Oxford sub traducerea lui Remus Rus.

Sfinții sunt în centrul a mai multor religii și a mai multor culte. Astfel, invocații ale unor sfinți au existat și în religiile antice păgâne de diferiți întemeietori cum ar fii Orfeu, Zamolxe, Fidas și mulți alții pe care îi găsim de cele mai multe ori ascunși în analele istoriei. Evident, un punct critic a relațiilor religiilor lumii antice cu creștinismul și ortodoxia ce se forma a fost mai mult decât orice scandalul de la Alexandria care s-a soldat cu arderea celebrei biblioteci de pe malurile Mării Mediteraniene. La mod real vorbind în păgânism nu exista nici un fel de noțiune a sfințeniei. Omul era un fel de „unealtă în mâna zeilor și a idolilor.”

El trebuia să se supună „necondiționat zeilor” care au fost ulterior recunoscuți ca fiind diavoli. Crezul în Zeus, Minerva sau Isis și Osiris erau în cele mai multe situații centrale lumii păgâne politeiste. Sfinții creștin ortodocși s-au afirmat în special prin apărarea monoteismului și a crezului în posibilitatea reală a comuniunii omului cu Dumnezeu. Această comunitate și comuniune cu Dumnezeu continuă și în lumea cealaltă începând destul de fraged în lumea de aici. Așa se întâmplă că avem mărturii zdrobitoare despre arătări ale sfinților și a Maicii Domnului la diferite persoane.⁸ Dincolo de orice sfinții sunt luptători ai binelui și ai luminii lui Dumnezeu. La fel de bine sfinții sunt cei care ne ajută să biruim în lupta noastră contra diavolilor și a conducătorului lor Satan [diavolul]. Sfinții s-au dovedit a fii fără doar și poate „biruitori ai diavolului.” Din această cauză se cuvine să îi cinștim pe sfinți și să îi rugăm să medieze la Dumnezeu pentru noi.

Acest volum nu aduce nimic revoluționar în lumea sfinților ci din contră numai vrea să țină acest îndreptar al tradiției și pnevmatologiei ortodoxe. Din nou suntem chemații să de aducem aminte de sfinții care au trăit mai înainte de noi și să le cerem mijlocirea ca unii ce sunt prieteni ai lui Dumnezeu să ne sprijine în mântuire. Cel mai important este ca prin sfinții lui Dumnezeu indiferent de localizarea geografică sau de timpul istoric să ajungem la mântuire.

⁸ Arhimanditul Teofilact Marinakis este autorul unui pateric al maicii Domnului (Editura Evanghelismos, București, 2008).

CAPITOLUL 1

SFÂNTUL ÎN AGHIOGRAFIA ORTODOXĂ

„Sfinților mucenici care bine v-ați nevoit și v-ați încununat rugați-vă lui Hristos Dumnezeu să
ne mântuiască sufletele noastre.”
Rugăciune ortodoxă

După cum am arătat credința ortodoxă este monoteistă, adică crede numai într-un singur Dumnezeu. Acest Dumnezeu este însă comunicabil, adică se face pe Sine accesibil omului. Starea de comunicare deplină sau totală cu Dumnezeu este mai mult decât orice sfințenia. Despre sfințenie în primul rând aflăm din scrierile sfinților părinți și a părinților ecclesiali. Sfinții sunt astfel mai mult decât orice ceea ce am putea denumii flăcări ale adevărului. Prin urmare credința ortodoxă nu spune că sfinții au fost cu adevărat existenți și nu simple mituri sau existențe fantastice ale imaginației colective.

Sfințenia nu trebuie înțeleasă afară din contextul ei deplin ci mai mult decât orice în contextul studiilor aghiografice. Știm că sfinții sunt persoane bine plăcute lui Dumnezeu cu care Acesta vorbește ca și cu niște prieteni ai Lui. Ce om nu ar vrea să fie intim prieten cu Dumnezeu? Prietenia lui Dumnezeu este un lucru pe care îl putem câștiga numai urmând sfinților și existențelor lor. Prietenia lui Dumnezeu nu trebuie să fie însă dispreț față de semenii noștri după cum ne spun scrierile biblice ci mai mult decât orice trebuie să ne iubim semenii și să ne rugăm pentru ei la Dumnezeu ca prin sfinții Săi Dumnezeu să îi mântuiască.

Ortodoxia privește pe sfinți ca și intimii sau prietenii cei mai intimi ai lui Dumnezeu. Intimitatea cu Dumnezeu, este dincolo de orice ceea ce am putea denumii sfințenie și adevărata comuniune a iubirii. Sfinții sunt exemplele noastre în comuniunea de iubire cu Dumnezeu. Dar trebuie să fim conștienți că există și „falsuri ale iubirii” de Dumnezeu sau falsitatea sfințeniei.⁹ Cum putem știi pe adevărații sfinți? Adevărații sfinți sunt cei în primul rând care au moaște, adică trupurile lor nu sunt biruite de moarte fiind impregnate de harul și de prezența lui Dumnezeu. Acesta este cazul de exemplu cu cei 12 apostoli ai Domnului Iisus Hristos care toții au moaște. Dar aceasta nu este 100% necesar în toate cazurile. Mai

⁹ Trăsătura mai tuturor sfinților din toate veacurile este iubirea de Dumnezeu și mai mult decât orice „totalul iubirii de Dumnezeu.” Sfințenia este astfel o teologie agapică sau a iubirii de Dumnezeu.

există și sfinți care deși nu au moaște, adică trupurile lor au putrezit după moarte, faptele vieții lor sunt dovadă a sfințeniei.

Lumea sfințeniei nu este o lume care se guvernează sau se conduce după legile lumii noastre. Ea deși funcționează în această lume urmează legile lui Dumnezeu sau vrea să ajungă la o comuniune de iubire cu Dumnezeu. Sfințenia este dincolo de orice o stare a păcii, a iubirii, a comuniunii și a liniștii. Sfântul iubește pe toată lumea în timp ce nelegiuitul urăște pe toată lumea și toți îi par a fii potrivnici. În timp ce iubirea sfântului este „cuprinzătoare” adică îi include pe toți, ura criminalului [uneori în serie] este consumatoare și împovărătoare. În timp ce sfântul este liber și se mișcă în comuniunea de iubire cu Dumnezeu, criminalul, apoteoza răutății după unii psihologii, este permanent chinuit de propria sa răutate.

Vorbind în vechime de pedepsele date de Dumnezeu celor răi damnați la iad, Sfântul Isaac Sirul ne spunea că Dumnezeu nu chinuiește pe nimeni etern, ci din contră El vrea ca să îi cuprindă pe toți cu iubirea Sa infinită. Doar că refuzul de a răspunde chemării de comuniune infinită a iubirii lui Dumnezeu se transformă în cazul celor răi și pervertiți în chinuri și durere eternă. Așa se face că după teologia Sfântului Isaac Sirul iadul este fondat pe refuzul chemării de iubire a lui Dumnezeu.¹⁰

Sfințenia este mai mult decât orice „comuniunea de iubire totală cu Dumnezeu.” În sfințenie nu există ură, ranchiună, răutate și cele asemenea. Cei care cred că sfinți sunt criminali de război sunt departe de a înțelege noțiunea de sfânt sau de iubire a sfinților față de Dumnezeu. Ca și creație a lui Dumnezeu, sfinții nu disprețuiesc lumea ci mai mult decât orice se roagă și mijlocesc la Dumnezeu pentru ea ca lumea să ajungă la adevărate ei chemare sau menire. Aceasta este poziția aghiografiei ortodoxe. Actualitatea mesajului sau a chemării la sfințenie este încă ceva care ridică semne de întrebare omului secolului al XXI-lea. Acest om este dincolo de orice departe de a se desprinde de „strânsoarea tentaculelor proprii mândrii sau egolatri.” Aghiografia ortodoxă crede că sfinții sunt cei care au ajuns la o „detașare deplină de sinele egoist.” Un sfânt nu este în nici un caz o persoană egolatră ce este veșnic preocupată numai de sine și de bunăstarea lui personală.

Cultul ortodox a demonstrat că dincolo de orice „cultul sfinților” nu este în nici un caz o nevoie a vremurilor contemporane și dacă această nevoie nu este actuală sfinții nu sunt necesari. Sfinți ca și Vasile cel Mare, Petru și Pavel, Ioan Teologul, Grigorie Teologul, Ioan Climax, Ioan Botezătorul sunt în mare cunoscuți și recunoscuți de toți. Totuși, sfinții sunt dincolo de orice cei care demonstrează mai mult decât orice faptul că comuniunea cu Dumnezeu este posibilă. Comuniunea cea profundă cu Dumnezeu a fost dincolo de orice cel mai bine realizată în sfinți. Sfinții au ajuns mai mult decât orice la ceea ce am putea denumii iubirea de Dumnezeu și deplinătatea comuniunii cu el. Comuniunea cu Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii sfințenia cea mai reală și mai profundă. Sfințenia este dincolo de orice ceea ce am putea denumii lucrarea lui Dumnezeu în oameni și în lume.

Dumnezeu lucrează după cum putem vedea prin legiile Sale și nu prin cele noastre. Astfel, scrierile aghiografice au fost grupate în trei categorii: 1. martirii [sau martirice], 2. sfinții, 3. monahii. Oricum, scrierile care arată existența sfinților sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii lucrarea și voia lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii prezența Sa efectivă în lume.

Din câte putem vedea, voia lui Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii lucrul care duce la sfințenie. Sfințenia este mai mult decât orice realitatea comuniunii ultime cu Dumnezeu. Dumnezeu știe astfel că noi vrem să intrăm în comuniune

¹⁰A se vedea operele și scrierile ascetice ale Sfântului Isaac Sirul.

cu El și vrem să fim în jurul Său. Dumnezeu știe că noi voim să Îl căutăm și să Îl slujim cât mai mult și aceasta face pentru noi ceea ce am putea denumi accesibilitatea sfințeniei.¹¹

Sfințenia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumi studiul sistematic al cooperării cu Dumnezeu. Dumnezeu știe că noi voim să intrăm într-o legătură cât mai profundă cu El și din această cauză ne cere să ne rugăm și să ne dăm Lui deplin. Rugăciunea către Dumnezeu este dincolo de orice o modalitate de a ne sfinții și a ne apropia cât mai mult de taina existenței Sale.

Taina lui Dumnezeu este dincolo de orice taina sfințeniei și a voii lui Dumnezeu care este dincolo de orice ceea ce am putea denumi cunoașterea ultimă a realităților Sale ultime și profunde. Sfinții sunt teologi, dar nu doar teoretic ci și practic. Teologia sfinților este dincolo de orice ceea ce am putea denumi o reală și profundă teologie. Este uimitor să știm că avem sfinți lăsați de Dumnezeu care ne pot îndruma și ne pot conduce la a face voia Sa și a duce la îndeplinire tot ceea ce vrea El. Dumnezeu este astfel Cel care a inițiat acest dialog al omului dus la gradul cel mai profund cu sfinții. Probabil că nu greșesc dacă spun că toți sfinții sunt teologi veritabili și autentici. În timp ce teologia academicilor poate fii eronată din cauza speculațiilor și a erorilor, teologia sfinților este infaibilă și invincibilă. Așa se cuvine să ne raportăm la sfinți ca și la teologii și mistagogii realităților lumii ce vor să vie.

Prin urmare, știm că Dumnezeu lucrează prin sfinții. Astfel, când Domnul Iisus Hristos a vindecat pe orbul din naștere Bartimeu, fariseii și cărturarii spuneau că „Dumnezeu a făcut aceasta prin Domnul Iisus Hristos.” Prin urmare, este adevărat că puterea sfinților de a face minuni este dată de Dumnezeu, la fel cum faptul că nici unul dintre noi nu suntem creații prin noi înșine. Sfinții au puterea lor de a face minuni și fapte supranaturale de la Dumnezeu. Este adevărat că în mare este meritul lor că au câștigat acest dar sau această putere de la

¹¹ „The worship of the saints has everywhere given rise, both in the East and in the West, to a very considerable number of documents, varying, in form and in tenor, with the object which the author in each case had in view. Such, in primitive times, are the lists of martyrs drawn up in particular Churches with a view to the celebration of anniversaries, which lists become the nucleus of the martyrologies. Documents of this kind merit a special study (see MARTYROLOGY), and we need only mention them here in passing (see "Analecta Bollandiana", XXVI, pp. 78-99). Side by side with the martyrologies and calendars there are also the narratives of martyrdoms and the biographies written by contemporaries in memory of the heroes whom the Church celebrates. Such are the "Passion of the Scilitan Martyrs", the "Life of St. Augustine by Possidius, and the "Life of St. Martin", by Sulpicius Severus. Sometimes, again, they are accounts composed by writers who lived at some distance of time from the events recorded, and whose object was to edify the faithful or satisfy a pious curiosity. These hagiographers write either in prose, like the author of the Acts of St. Cecilia, or in verse, like Prudentius and so many others. Then again there are texts composed or arranged, for liturgical use, from historical documents or from artificial compositions. These various classes of hagiographic works — historical memoirs, literary compositions, liturgical texts — existed at first as monographs; but soon the need was felt of gathering into a collection separate pieces of the same nature. The most ancient hagiographic collection of which mention is made is Eusebius's compilation *ton archaion martyrion synagoge*, containing the Passions of martyrs previous to the persecution of Diocletian. Eusebius himself wrote, all in one piece, the book of the martyrs of Palestine of the last persecution, as Theodoret afterwards compiled his *philotheos Historia* from a series of thirty biographies of which he himself was the author. Thus we have two types of collections to one or other of which we may attribute all those to be mentioned hereafter — the type which consists of a grouping of unlike pieces under one title and the type which is a series of narratives all from the same pen. Among the most famous collections of the Middle Ages we may cite those of Gregory of Tours, under the titles "In Gloriâ Martyrum" (P.L., LXXI, 705-80) and "In Gloriâ Confessorum" (loc. cit., 827-910), the dialogues of St. Gregory the Great, "De Vitâ et Miraculis Patrum Italicorum" (P.L., LXXVII, 147-429), the three books of Eulogius of Toledo (died 859) entitled "Memorialis Sanctorum" (P.L., CXV, 731-818).

Dumnezeu. În mare sfinții folosesc această putere pentru a Îl lăuda pe Dumnezeu și a sluji pe semenii lor. Puterile supranaturale date de Dumnezeu sfinților, cum au fost apostolii, martirii, sau unii călugări sunt date nu pentru a fii folosite într-un mod egolatu sau egoist ci pentru fapăturile lui Dumnezeu.¹²

Sfinții sunt astfel intimii lui Dumnezeu, cei cărora Dumnezeu le face cunoscute voile Sale cu lumea și cu umanitatea. Sfinții sunt astfel persoane care sunt dedicate exclusiv lui Dumnezeu. Oricum, sfântul ortodox are anumite trăsături comune pe care le vom arăta în următoarele rânduri. Iubirea de Dumnezeu este prima caracteristică a sfântului ortodox. Sfântul ortodox nu Îl înjură, nu Îl blestemă și nici nu Îl ridicularizează pe Dumnezeu fiind deplin conștient de faptul că Dumnezeu este atotcreator și atotputernic.¹³

Cea mai profundă sărbătoare a sfinților ortodocși este duminica ortodoxiei în care se prăznuiesc toți sfinții ortodoxiei.¹⁴ Sfinții sunt astfel, ceea ce am putea denumii „mediatori ai lui Dumnezeu către lume.” Dumnezeu știe astfel că omul are nevoie de a comunica cu Sine. El își alege mai mulți sfinți.¹⁵ Sfinții sunt astfel mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „aleșii lui Dumnezeu.” Aghiografia este astfel acest studiu sistematic al „aleșilor lui Dumnezeu.” Duminica tuturor sfinților din calendarul ortodox este mai mult decât orice duminica care ne aduce aminte de toți sfinții din toate veacurile și din toate epocile. „Duminica Tutoꝛoꝛ Sfinților, este prima duminică după Rusalii, fiind denumită astfel pentru pomenirea tuturor sfinților trecuți în calendare și în sinaxare, care s-au proslăvit de Dumnezeu din iubirea Sa atotcuprinzătoare. Această duminică, prima după Rusalii, este o duminică închinată generic tuturor sfinților. Este o sărbătoare comună a tuturor sfinților care s-au pierdut în negura veacurilor, s-au uitat, sau ale căror nume au rămas necunoscute. Denumirea „tutoꝛoꝛ sfinților” se află și în Sfânta Scriptură: „*Și a venit un alt înger și a stat la altar, având cădelniță de aur, și i s-a dat lui tămâie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților pe altarul de aur dinaintea tronului. Și fumul tămâiei s-a suit, din mâna îngerului, înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinților.*” (Apocalipsa 8:3-4) Este de remarcat faptul că duminica imediat următoare (a doua duminică după Rusalii) este Duminica Sfinților Români, în acest fel fiind întărită comuniunea între sfinții din toată lumea și sfinții din ținuturile românești, care cu viața lor au mărturisit pe Hristos și au făcut să fie lucrătoare în sufletele lor darurile Sfântului Duh.”¹⁶

¹² Astfel, unii i-au clasificat pe sfinți ca fiind naționali sau etnici. Oricum Grecia a dat destul de mulți sfinți ortodocși. Voi cita pe cei mai cunoscuți: Achilles Agatha Agnes Aimilios Alexander Alexis Anne Andrew Anthony Athanasius Barbara Basil Elizabeth Catherine Christina Christopher Constantine Cosmas Cyril Damian Demetrius Dionysius [EliasEuthymius](#) [GeorgeGabriel](#) Helen Ignatius Irene Isiah [JacobJohn](#) [Lucy Luke](#) Marina Mark Markella Martha [Mary of EgyptMary \(Virgin\)](#) Matthew [MichaelNataly NicholasOlgaPaul](#) Panteleimon Paraskevi Pelagia [PeterPhilip Prokopius](#) Simon Sophia Spyridon Stephen Thecla Theodora Theodore Theodosius Thomas Timothy Zeno Zoe.

¹³ Mai mulți sfinți ortodocși au apărut pe continentul Americii Alexander Hotovitzky, Alexis din Wilkes-Barre, Basil Martysz, Brendan Navigatorul, Herman din Alaska, , Innocent din Alaska,, Jacob Netsvetov, Ion Kochurov , Ion Maximovitch, Arhiepcop de Shanghai și San Francisco, Juvenaly din Alaska, Nikolai Velimirovici, Peteru Aleutul, Raphail odin Brooklyn, Serafim (Samuilovich) din Uglich, misionar în Alaska, Tihon de Zadonsk, Varnava (Nastic), Anatole (Kamensky) din Minneapolis.

¹⁴ http://paginiortodoxe2.tripod.com/predici_cleopa_duminici/dumin01rusalii_tutoꝛoꝛ_sfintilor.html.

¹⁵ <http://logos.md/2011/06/19/cuvant-la-duminica-tutoꝛoꝛ-sfintilor-duminica-i-dupa-rusalii-sf-ioan-gura-de-aur>.

¹⁶ http://ro.orthodoxwiki.org/duminica_tutoꝛoꝛ_sfinților.

După cum am arătat Biserica Ortodoxă spre deosebire de alte culte are ceea ce tradiția denumște cinstirea sfinților și a face pomenirea lor. Aceasta este mai mult decât orice și un semn de recunoștință pentru cei care au trecut prin această lume și au făcut cele plăcute lui Dumnezeu și semenilor.¹⁷ Sfinții sunt o amintire pe care o avem cu bucurie de la Dumnezeu. Ne aducem aminte cu plăcere de sfinții ortodoxei din toate veacurile. Sfinții sunt cei care mai mult decât orice ne dau pacea și ceea ce am putea denumii pacea lăuntrică de care toți avem nevoie. Aceasta pe fondul unei lumi care a uitat de chemarea ei ultimă de a slujii lui Dumnezeu. La fel de bine și în zilele noastre se cuvine să slujim lui Dumnezeu mai mult decât orice.

Credința într-un Dumnezeu unic și bun este comună tuturor sfinților din toate veacurile și din toate regiunile. Toții sfinții au dobândit sfințenie prin comuniunea intimă cu Dumnezeu și apropierea de El. Aghiografia ortodoxă este extrem de înrudită cu morala ortodoxă. Morala ortodoxă este astfel un fel de aghiografie teoretică. Evident, pentru omul necredincios, pentru omul lipsit de Dumnezeu, sfinții și cultul lor nu are nimic de a face cu Dumnezeu. Dumnezeu este astfel ceea ce am putea denumii autorul sfinților.

Oricum, ceea ce este cât se poate de categoric este că sfinții sunt atât masculini cât și feminini. Sfințenia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii atribut împărtășibil al lui Dumnezeu față de om.¹⁸ Sfințenia lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce este dincolo de orice un fel de comuniune transcendentă. Astfel, sfinții sunt sfinții de la Dumnezeu. Sfințenia este o stare care îi include și pe bărbați și pe femei. Model al sfințeniei feminine a fost mai mult decât orice Maica Domnului sau fecioara Maria.

Aghiografia ortodoxă este încă în expansiune. Moaște de sfinți au fost dezgropate în mai multe regiuni ale lumii. După cum am arătat toate acestea au demonstrat existența unei puteri supratereștre [atenție nu extraterestre] care stăpânește tot ceea ce există. Sfințenia nu este prin urmare o stare extraterestră ci este o stare care a fost cât se poate de manifestă în momente providențiale ale istoriei umanității, cum a fost trecerea de la legământul vechi la cel nou în care Domnul Iisus Hristos s-a făcut cunoscut ca model al sfințeniei. Prin sfinți putem auzii din nou și din nou chemarea, glasul sau vocea lui Dumnezeu care răsună cât se poate de fonic în urechile noastre.

Vocea lui Dumnezeu ne cheamă la Sine prin sfinții Săi după cum a făcut-o prin proorocii Vechiului Testament, prin sfinții apostoli, prin părinții apostolici, prin Părinții Sinoadelor Ecumenice, prin părinții plini de duh din toate veacurile și timpurile. Chemarea lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii chemarea la realizarea și al sfințenie.

Sfinții sunt mai mult decât orice luptători ai binelui și ai dreptății lui Dumnezeu. Lupta cu puterile răului, a diavolescului și a infernalului este dată mai mult decât orice de sfinții lui Dumnezeu. Mai mult decât orice, dușmanul absolut al sfinților este Satan sau diavolul, care

¹⁷ Deși ortodoxia are pentru fiecare sfânt un acatist, toți sfinții au un acatist care de obicei se citește în special în duminica tuturor sfinților. A se vedea <http://ro.orthodoxwiki.org>.

¹⁸ „(A.S. *hal*, perfect, or whole). *Sanctitas* in the *Vulgate* of the *New Testament* is the rendering of two distinct words, *hagiosyne* (1 Thess., iii,13) and *hosiotes* (Luke 1:75; Ephesians 4:24). These two Greek words express respectively the two *ideas* connoted by "holiness" viz.: that of separation as seen in *hagios* from *hagos*, which denotes "any matter of religious awe" (the Latin *sacer*); and that of sanctioned (*sancitus*), that which is *hosios* has received *God's* seal. Considerable confusion is caused by the *Reims* version which renders *hagiasmos* by "holiness" in Hebrews 12:14, but more correctly elsewhere by "sanctification", while *hagiosyne*, which is only once rendered correctly "holiness", is twice translated "sanctification".

poate fii biruit numai prin mijlocirea și ajutorul lui Dumnezeu. Sfinții Părinți ne spun mai mult decât orice că puterea lui Satan poate fii biruită numai de Dumnezeu și prin voința sfinților. Biblia face mai multe referințe la cine este diavolul sau Satan. Acesta a fost un înger răzvrătit care a voit să îl „detroneze” pe Dumnezeu, mai bine spus a voit „abdicarea” lui Dumnezeu. Sfânta Tradiție ne spune că mai mulți îngeri s-au alăturat acestui diavol. În acest moment, Dumnezeu i-a aruncat în iad. Toate acestea ne spune sfânta tradiție au avut loc mai înainte de creația omului. Rebeliunea diavolilor din ceruri a fost consemnată în Biblie. Unii sfinți părinți ne spune că Dumnezeu a voit să suplinească această cădere a diavolilor și a creat pe om. Ca și făptură a lui Dumnezeu omul a devenit „de interes” pentru Diavol și demonii săi. Astfel, au fost înregistrate mai multe posesiuni demonice sau diavolești. Noul Testament ne vorbește de mai multe astfel de posesiuni. Dacă omul nu se roagă lui Dumnezeu, nu postește, nu se lasă pe sine în voia lui Dumnezeu, El este mai mult decât orice rob al diavolilor care cel mai probabil îl vor domina și îl vor poseda. În cele mai multe cazuri sfinții au fost extrem de eficienți împotriva diavolilor și a lumii întinericului. Sfinții ortodoxiei au fost comuni până în anul 1054 când a avut marea schismă. Această schismă a fost însă ridicată din mila lui Dumnezeu de fostul patriarh ecumenic Anatagoras Spirou în anul 1964. Prin urmare timp de 1000 de ani creștinismul a avut sfinți comuni. Astfel, știm că Dumnezeu este mai mult decât orice descoperit în sfinții Săi. „Spre deosebire de alte tipuri de scrieri biografice, hagiografia nu caută neapărat să ofere o prezentare istorică exhaustivă a vieții unui sfânt. Scopul hagiografie este unul soteriologic – scopul scrierii vieților sfinților este îndrumarea celor care le citesc pe drumul spre mântuire. De aceea, de multe ori scrierile hagiografice nu includ detalii pe care le întâlnim în mod obișnuit în lucrările de tip biografic, cum ar fi data nașterii, perioada copilăriei, cariera urmată ș.a.m.d. Sunt incluse mai degrabă elemente din viața sfântului ca icoană vie a lui Hristos, ca unul care ne călăuzește spre bogăția vieții în Hristos. Scopul secundar al aghiografiei este proslăvirea persoanelor prin care s-a manifestat vădit lucrarea lui Hristos în lume. De aceea, putem observa adeseori că detaliile cu privire la păcatele săvârșite de sfânt în timpul vieții sunt mai degrabă rare. Uneori, atunci când aceste păcate sunt amintite (cum este cazul Sfintei Maria Egipteanca sau a Regelui Prooroc David), aceasta se face în scopul de a pune în evidență pocăința lor. În alte cazuri, scrierile aghiografice nu amintesc deloc păcatele respectivului sfânt. Aceasta ține de specificul acestui gen literar și nu ar trebui văzut ca o formă de propagandă – este binecunoscut faptul că Hristos este singurul fără de păcat – însă prezentarea exhaustivă a acestor detalii nu este potrivită cu scopul aghiografiei.”¹⁹

Știm astfel că Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „autor al sfinților și cel care îi face actuali pe sfinți și pe cei care ajung la sfințenie. Sfinții sunt de mare preț la Dumnezeu. Dar în același timp sfinții nu sunt „simple artifacte” în slujba lumii și a lui Dumnezeu. După cum am arătat în cea mai mare parte, legile fizice nu sunt aplicabile sfinților. În Apocalipsa sa Sfântul Ioan Teologul deși stătea în insula Patmos ni se spune că era răpit de Dumnezeu extatic în paradis unde vedea cele ce sunt acolo și i s-a spus ceea ce avea să se întâmple în lumea viitoare la fel și care v-a fii viitorul umanității după Hristos.

Prin urmare, mai toții sfinții ortodoxiei au avut răpirii extatice în paradis. Starea de extaz a sfinților când ajung în unitate profundă de rugăciune cu Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii ca și rugăciune a profunzimilor. La fel de bine sfinții sunt cei care îl contemplă și se aproprie de Dumnezeu. Contemplarea lui Dumnezeu sau

¹⁹ <http://ro.orthodoxwiki.org/Hagiografie>.

rugăciunea contemplativă este cât se poate de mult caracteristică sfinților. Sfinții sunt astfel, răpiți de multe ori în profunzimile lui Dumnezeu și ajuns să cunoască mintea lui Dumnezeu.

Sfinții sunt astfel cei pe care trebuie să îi urmăm și pe care îi avem ca și modele „sigure” de urmat într-o lume nesigură și de multe ori cu susul în jos. Dacă știm că sfinții sunt slujitorii lui Dumnezeu sau cei care îi sunt bine plăcuți lui Dumnezeu, cine sunt opușii sfinților? Cei care mânia, mâhnesc sau supără pe Dumnezeu. În cazul sfinților voința lor este una cu voința lui Dumnezeu. Unirea voinței lor cu voința lui Dumnezeu este dincolo de orice tipic aghiografiei ortodoxe.

Mari și frumoase sunt beneficiile aghiografiei, aceasta mai ales pentru cei care vor să urmeze lui Dumnezeu. Studiul sfinților evident nu este identic cu studiul unui manual de informatică, ci mai mult decât orice cu studiul a ceva frumos și folositor. Toți cei care au studiază viețile sfinților au avut un folos mai mare sau mai mic. În primul rând Biserica ortodoxă ni-l pune în față de Domnul Iisus Hristos care este modelul suprem al sfințeniei sau izvor al sfințeniei ca și fiul al lui Dumnezeu întrupat. Apoi avem pe dreptii și sfinții din Vechiul Testament, pe sfinții martiri din primele secole ale creștinismului și enumerarea ar putea continua.

Sfinții sunt astfel dincolo de orice ceea ce am putea denumii cei care trebuie să îi imităm după ce suntem singuri că îi urmăm Domnului Iisus Hristos. Aghiografia este pentru mulți o știință sau o ramură obscură a teologiei. Totuși, ea este o știință care studiază pe cei mai „delicați și mai buni” dintre noi. Supremul umanității nu sunt împărații, regii sau președinții care deși au atenția lui Dumnezeu nu sunt preocupați de sfințenie. Sfințenia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „adevărata sau reala stare a umanității.” De mai multe ori aghiografia este un fel de arheologie creștină sau arheologia creștină, are are o funcție superioară. Pe sfinți îi găsim în deșerturile Egiptului sau a deșertului Sinai, pe Muntele Athos sau în insulele pustii ale mărilor uitate de lume.²⁰

Evident, sfinții sunt cei care s-au întâlnit cu supranaturalul. Prin urmare aghiograficul este cel care scrie despre aceste întâlniri uimitoare. Astfel, sfinții sunt de mai multe ori văzuți ca și un fel de legende. Este adevărat ca sfinții sunt adevăratele noastre legende dar ei sunt și mai mult decât atât sau ceva mai mult decât atât. Oricum, munca aghiografilor este destul de dificilă. Aghiografi sunt cei care îi studiază pe sfinți și comportamentul lor. Comportamentul sfinților nu este foarte mult asemănător cu cel al oamenilor obișnuiți.

Un mare aghiograf din secolul al XX-lea a fost iezuitul Iopolit Delehayne.²¹ Evident, cultul sfinților este specific ortodoxiei unde întâlnim și cei mai mulți sfinți. Cultul sfinților sau aghiografia a fost punctul de poticnire al prereformatorilor și a reformatorilor protestanți ai evului mediu care au respins cinsitea sfinților. Astfel, putem vorbi de o „ordine a protestanților și neoprotestanților” ce nu acceptă cinstirea moaștelor. O specifică cât se poate de clară a cultului sfinților este mai mult decât orice cinstirea moaștelor. Se știe astfel în ortodoxie de moaște celebre cum au fost cele ale sfântului Ioan Hristostom fostul patriarh al Constantinopolului actualul Istanbul. De mai multe ori ni s-a spus că aceste moaște au degajat miresme bine plăcute și mir frumos mirositor.

²⁰ Sfântul Nectarie a fost mai mult decât orice cel care ne-a lăsat ca mărturie a sfințeniei sale moaștele sale pe insula Eghina. Să fie întâmplător că acest sfânt a refuzat luxul marilor metropole europene și a preferat secluziunea într-o insulă uitată de lume. Paradoxal aici a ajuns la o comuniune cu Dumnezeu fără precedent, el care fusese rector al facultății de teologie din Atena.

²¹ Principala lui lucrare a fost Legendele sfinților: o introducere în aghiografie, (Paris, 1907).

În limba greacă avem termenul de lipsa λίσσα care desemnează moaștele sfinților. “ În primele veacuri ale creștinismului, când moaștele sfinților mucenici erau cinstite la fel ca și acum, ele nu erau socotite deloc „trupuri nestricate”, adică întregi, în înțelesul pe care-l dăm noi de obicei acestui cuvânt. Lucrul acesta apare foarte logic în lumina faptului că mulți dintre ei erau dați la fiare și chiar arși: ce trup întreg putea să mai rămână din ei ? Și totuși, mărturii despre cinstirea sfintelor moaște aflăm deja la Eusebie al Cezareei, care spune despre rămășițele pământești ale sfinților mucenici că ele, aceste rămășițe care reprezentau în sine țărână și cenușă, „sunt mai de preț decât pietrele scumpe și mai nobile decât aurul”. Din cuvintele acestea reiese limpede că rămășițele sfinților mucenici nu erau nicidecum socotite „nestricate” în înțelesul literal al cuvântului. Și Sfântul Ioan Gură de Aur, spunând despre Fericitul Vavila: „A trecut vreme îndelungată de la îngroparea Sfântului Vavila, așa încât în groapă au rămas numai oasele”, nu socotea, în mod evident, că trupul unui sfânt trebuie să fie neapărat neputrezit. O mărturie asemănătoare întâlnim și în cuvântul lui despre Macavei: „Nu-mi vorbi despre țărână, nu pune înaintea cenușă și oasele lor putrezite de vreme, ci deschide ochii credinței și privește la puterea lui Dumnezeu care este în ele, la harul Duhului care le îmbracă, la slava luminii cerești care le înconjoară”. Și Sfântul Ambrozie al Milanului spune că este uimitor să vezi cum trupurile stricăcioase ale sfinților fac minuni. Se pot aduce de la numeroși Sfinți Părinți mărturii care să arate că în Biserica Greacă nu s-a înțeles niciodată „trup neputrezit” prin cuvântul „moaște”. Iar dacă este să luăm practica athonită, ne vom trezi în fața unui tablou de-a dreptul uimitor. Acolo este răspândită opinia potrivit căreia în privința fiecărui om trebuie să fie adevărate *ad litteram* cuvintele: țărână ești, și în țărână te vei întoarce. După ce au îngropat un călugăr mort, athoniții îl scot din pământ după un anumit răstimp ca să vadă dacă a putrezit. Dacă trupul lui este nevătămat, ei socot că omul cu pricina a fost foarte păcătos, că „pământul nu-l primește”, încep să se roage cu osârdie pentru el ca Domnul să-l ierte și pământul să-l primească. Așadar, aici nu poate fi deloc vorba de nestricăciunea trupului. De altfel, dacă este să luăm moaștele sfinților greci, cum ar fi Ioan Gură de Aur, vom vedea că sunt pur și simplu părți ale scheletului.”²²

Sfinții și moaștele lor au fost privite din cele mai vechi vremuri ca și o dovadă a iubirii și a purtării de grijă a lui Dumnezeu față de cei ce îi sunt credincioși și în special al poporului ortodox. Ortodoxia crede în cultul sfinților și a cinstirilor trupurilor nestricăcioase ca și cea mai mare dovadă că sfințenia este posibilă în această lume și că după cuvintele Vechiului Testament, „Dumnezeu este cu noi.” Faptul că Dumnezeu este cu noi se manifestă în special prin sfinții Săi. Știm că Dumnezeu acționează de mai multe ori prin diferite metode sau moduri. Un mod al lui Dumnezeu de a acționa asupra lumii și a Bisericii Sale este prin sfinți. Deși toți suntem credincioși sfinții sunt absolutul credinței și al iubirii de Dumnezeu. Biserica îi cinstește pe oamenii care au făcut voia lui Dumnezeu sau mai mult decât orice au fost pe placul lui Dumnezeu. Oricum, trupurile nestricăcioase ale sfinților sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumi cele mai tangibile evidențe ale sfințeniei. Mai putem spune ceva în fața unui sfânt neputrezit care este a cărui trup a rămas în multe cazuri de sute de ani neputrezit? Referitor la faptul că trupurile sfinților nu putrezesc s-au emis mai multe teorii. O teorie a fost că harul lui Dumnezeu le impregnează trupul și el devine astfel nestricăcios. Acesta ne spun sfinții părinți este foarte mult și în funcție de modul de viață pe care le adus un anume credincios sau ierarh al Bisericii în timpul vieții.

Imaginea sfântului a fost mai în toate epocile istorice asociată cu diferite aspecte ale necesităților omului. În special în marile imperii ale antichității întâlnim mai multe referințe la

²² <http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/iunie/2145-despre-moastele-sfintilor-i.html>.

sfinți și al existențele lor. Astfel, în imperiul roman au devenit celebre chipurile sfinților Petru și Pavel.²³ În timpul imperiului bizantin avem alții sfinți extrem de uimitori cum au fost Sfântii Simeon Noul Teolog, Sfântul Ioan Hrisostom sau alți patriarhi ai Constantinopolului. Prin urmare, sfinții sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „slujitorii și intimii lui Dumnezeu” dar aceasta nu este o cerință obligatorie. Sfinții sunt și cunoscători ai lui Dumnezeu. Sfântul este mai mult decât orice superlativul umanității.

Umanitatea este mai mult decât orice o creație a lui Dumnezeu. Din punct de vedere aghiografic, când umanitatea ajunge la chemarea ei se ajunge la starea de sfințenie. Sfântul este persoana în care voia lui Dumnezeu se realizează deplin și total. Totalitatea voii lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii sfințenie sau persoana sfântului.

Caracterul sfinților al lui Dumnezeu este o temă profund dezbătută în teologia dogmatică. Dogma ortodoxă este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii dogma sfinții omului sau a realizării omului. Omul se realizează pe sine mai mult decât orice prin comunicare și participare la voia lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu se realizează deplin în sfinții Săi. Sfântul este mai mult decât orice persoana care permanent participă la dialogul cu Dumnezeu. Dumnezeu este astfel mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „centrul de interes” al sfântului sau mai mult decât atât locul de gravitație a lor este Dumnezeu. Sfinții gravitează în jurul lui Dumnezeu pe cum planetele în jurul lui Dumnezeu. Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii Cel care „crează” sau face să existe sfinți. Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii „meditorii generici” ai umanității” lui Dumnezeu. Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii realitatea deplină a comuniunii de iubire și de cunoaștere dintre Dumnezeu și creația Sa.

Sfinții nu sunt persoanele pe care îi întâlnim în lumina reflectoarelor mediatice sau a marilor corporații mass media. Împrejurările în care întâlnim sfinți sunt de multe ori extrem de neobișnuite. Aceasta fiindcă sfinții nu sunt „obișnuitul acestei” lumi instabile și nesigure. În zilele noastre apelul ortodoxiei este mai mult decât orice pe reactualizarea sfințeniei, pe reînnoirea ideii de sfințenie care este o noțiune perenă a moralității și a eticii ortodoxe. Sfântul ortodox este dincolo de orice întruchiparea idealului de moralitate și de deplinătate etică a existenței. Sfinții sunt dincolo de orice „flăcări” ale lui Dumnezeu, în ei arde lumina lui Dumnezeu. Lumina lui Dumnezeu este un fapt comun al tuturor sfinților ortodoxiei.

²³ Să ținem, cont că Sfântul Pavel nu a fost împreună cu Hristos la propovăduirea Acestui, ci el s-a convertit miraculos pe drumul Damascului. Davies, W. D. "The Apostolic Age and the Life of Paul" in Matthew Black, ed. Peake's Commentary on the Bible. London: T. Nelson, 1962. Davies, W. D. *Paul and Rabbinic Judaism: Some Rabbinic Elements in Pauline Theology*. S.P.C.K., 3rd ed., 1970. Dunn, James D.G., 1990, *Jesus, Paul and the Law* Louisville, KY: Westminster John Knox Press. Hanson, Anthony T. *Studies in Paul's Technique and Theology*. Eerdmans, 1974. Holzbach, Mathis Christian, Die textpragmat. Bedeutung d. Kündereinsetzungen d. Simon Petrus u.d. Saulus Paulus im lukan. Doppelwerk, in: Jesus als Bote d. Heils. Stuttgart 2008, 166-172. Maccoby, Hyam. *The Mythmaker: Paul and the Invention of Christianity*. New York: Harper & Row, 1986.. Kim, Yung Suk. *A Theological Introduction to Paul's Letters*. Eugene, Oregon: Cascade Books, 2011. Ruef, John, *Paul's First letter to Corinth* (Penguin 1971). Sanders, E.P., *Paul and Palestinian Judaism* (1977) Segal, Alan F. *Paul, the Convert*, (New Haven/London, Yale University Press, 1990). Segal, Alan F., "Paul, the Convert and Apostle" in *Rebecca's Children: Judaism and Christianity in the Roman World* (Harvard University Press 1986).

Sfinții ortodoxiei sunt unitari în ceea ce privește „experiența luminii necreate a lui Dumnezeu.” Lumina necreată a lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „experiența de comuniune și de iubire” nelimitate dintre Dumnezeu și om. Trebuie să știm că între Dumnezeu și om există comuniune atâta cât îngăduie El. Omul este chemat la experiența lui Dumnezeu în limitele voii lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii ca și una care stabilește comuniunea cu Dumnezeu.²⁴

Oricum, simbolistica haloului este mai mare decât un simplu semn ortografic. Haloul de lumină în jurul sfinților este foarte mult inspirat din lumina solară sau din lumina planetelor. Acest halo însă arată mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „lumina lui Dumnezeu” care după teologia palamită este o lumină necreată. Lumina fizică este la origini o lumină ce a izvorât din lumina necreată a lui Dumnezeu. Experiența sfinților a luminii lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii.

Teologia sfinților ortodocși este mai mult decât orice experiența luminii necreate. Lumina necreată este dincolo de orice ceea ce am putea denumii parte din „existența eternă a lui Dumnezeu.” Din eternitate Dumnezeu a fost lumină și în El a locuit lumina. Teologia luminii lui Dumnezeu este mai mult decât orice teologia sfinților lui Dumnezeu. Sfinții au o cunoaștere experimentală a lui Dumnezeu ca și lumină și ca și „revelare sau descoperire a luminii.” Lumina lui Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea invoca ca și mărturie a existenței sfinților.

În aghiografia ortodoxă, Sfântul Grigorie Palama în secolul al XVI-lea a avut o uimitoare contribuție sau aparte. Sfântul Grigorie Palama a vorbit mai mult decât orice de împărtășirea din lumina lui Dumnezeu. Această lumină a fost identifică de Sfântul Grigorie ca și lumina de pe muntele Tabor care s-a arătat celor trei ucenici ai Domnului Iisus Hristos. Lumina necreată a lui Dumnezeu este în centrul aghiografiei ortodoxe. Prin urmare sfinții lui Dumnezeu se împărtășesc de lumina lui Dumnezeu care este necreată și izvorăște din Dumnezeu.²⁵

Teologia energiilor necreate sau a luminii necreate a lui Dumnezeu este definitorie aghiografiei ortodoxe. Sute de sfinți au avut această experiență a energiilor necreate a lui Dumnezeu, sau a luminii necreate a lui Dumnezeu. Unul dintre cei mai mari sfinți care a dat mărturie peste veacuri despre aceste fapt a fost sfântul Simeon Noul Teolog. Dar mari referințe la lumina necreată sau energiile necreate a lui Dumnezeu întâlnim și la Sfântul Ioan Teologul. Lumina lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii experiența sfinților lui Dumnezeu.

Lumina lui Dumnezeu după cum am arătat nu este o lumină solară sau o lumină fizică. Lumina lui Dumnezeu este dincolo de univers din adâncurile existenței lui Dumnezeu. Sfinții au fost mai mult decât orice persoane însetate de lumina lui Dumnezeu. Teologia luminii lui Dumnezeu a fost și subiectul unei mari controverse teologice din secolul al XIV-lea denumită controversa isihastă dintre Sfântul Grigorie Palama și Varlaam Calabrianul. Este foarte important de arătat că lumina lui Dumnezeu nu este în nici un caz o lumină ce se descoperă

²⁴ Iconografia ortodoxă este cât se poate de specifică în ceea ce privește „reprezentarea sfinților”. Acești de obicei apar cu „halorui” de lumină în jurul capului. Acest halou este mai mult decât orice o expresie a comuniunii cu Dumnezeu care este „comuniune de lumină.”

²⁵ Michelina Tenace, *Creștinismul Bizantin. Istorie, teologie, tradiții monastice*, traducere de Alexandru Cistelecan, Editura Cartier istoric, anul 2005.

pe Sine fără un scop anume. Ca și creator al cosmosului, Dumnezeu este autor al luminii. Tema luminii este o temă extrem de prezentă la sfinții ortodocși din toate timpurile.²⁶

Sfințenia evident era o părtășie din altă lume sau din alt univers dincolo de orice ceea ce am putea denumi o „experiență a lumii ce v-a să fie.” Evident, sfinții sunt oameni ca și noi dintre care unii au avut slăbiciuni dar prin voia lui Dumnezeu sau prin bunătatea lui Dumnezeu ei au fost mântuiți și au ajuns la profunzimile cunoașterii lui Dumnezeu. O astfel de lucrare a fost Domnul Iisus Hristos cu Maria Magdalena care era foarte mult o femeie de moravuri ușoare.

Convertiri spectaculoase lumea cunoaște de mai multă vreme. Aceste convertiri au adus lumea pe un făgaș bun. A visa la o lume mai bună este un lucru specific sfinților. Sfinții sunt cei care i-au această chemare în serios de a face o lume mai bună sau de a aduce lumea la bunătate și pe calea binelui. Rugăciunile sfinților s-au dovedit de mai multe ori providențiale.

Sfinți precum Grigorie Teologul, Vasile cel Mare, Ioan Hrisostom sau Teodor Studiul ne-au lăsat în urmă opere uimitoare care sunt adevărate depozitare de cunoaștere și învățătură. Evident, din mărturiile sfinților avem multe de învățat, dar mai mult decât orice trebuie să știm că avem nevoie de o știință bine pusă la punct care să ne spună care sunt adevărații sfinți față de falșii sfinți. Mai mulți au prezentat sfinți falși. Aceasta fiindcă după cum am spus, bazele aghiografiei ortodoxe au fost puse de autorii biblici, de sinoadele apostolice și mai apoi de sinoadele locale ca și de sinoadele locale. Din fericire avem foarte multe mărturii care ne spun cine sunt adevărații sfinți față de falși sfinți.

Lumea de azi calcă bine sau merge într-o direcție bună atâta vreme cât urmează sfinților. A urma sfinților înseamnă a urma lui Dumnezeu. Cui vrem să urmărim astăzi? Mai mult decât orice voim să urmărim lui Dumnezeu. În sfinți avem acest sentiment plăcut sau sentimentul asigurării că binele în cele din urmă v-a ieși victorios în lumea în care trăim. Deși în lumea în care trăim ierarhia morală sau ierarhia valorile bune sau ale binelui este în multe cazuri cu susul în jos sfinții sunt marea noastră mângâiere în lupta cu răul și puterile lui. Dumnezeu ne v-a da mult dorita victorie sau biruință de care avem nevoie sau pe care dorim să o câștigăm. Trebuie să știm că în lume sunt și oameni nebuni și răi care vor distrugerea lumii și nu construcția lumii și a unei lumi a binelui.

O lume a diavolescului și a diabolicului este străină sfinților. Poate din aceasta și „desconsiderarea” lor de către contemporanii noștri. A scrie o carte de aghiografie ortodoxă este un lucru dificil pe fondul unei lumi care și-a pierdut credința în bine și axiologia lui. Aghiografia este pentru mulți „o poveste învechită și demodată ce probabil se adresa unei umanități a evului mediu? Mai poate fi aghiografia actuală azi în secolul al XXI-lea? Secol al ciberneticii și al internetului, a explorării spațiului cosmic și a microprocesoarelor?

Sfinții sunt entități adaptabile. Ei sunt în primul rând repere morale și repere ale conștiinței și ale luminii și iubirii. Nebunii, răutăcioșii, perversii, calomniatorii și cei de acest fel se vor opune întotdeauna luminii și binelui. Ceea ce nu știu ei este că opunându-se binelui și lumii se opun lui Dumnezeu. Biserica ortodoxă este dincolo de orice o Biserică aghiografică. La toate slujbele în comun ale Bisericii rostim formula „pentru rugăciunile sfinților părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase miluiește-ne și ne mântuiește pe noi.” În această formulă nu facem decât să actualizăm pe toții sfinții din toate veacurile din secolele.

²⁶ Proloagele ortodoxe sunt un fel de depozitar al aghiografiei ortodoxe pe scurt. La fel de bine proloagele sunt un fel de depozitar al „popularizare a sfinților” ortodocși.

La fel de bine trebuie să avem încredere în mila lui Dumnezeu. Prin sfinți și prin mila Sa Dumnezeu ne poate mântui și ne poate da tot ceea ce avem nevoie în această existență. Noul Testament ne spune de mai multe ori că Dumnezeu știe mai bine ceea ce este bun pentru noi decât chiar noi înșine. Predicțiile referitoare la secolul al XXI-lea pe care tocmai îl trăim sunt cât se poate de diverse și lipsite de coerentă. Dacă sau nu umanitatea v-a intra într-o nouă epocă, la fel cum în secolul al XX-lea am fost în epoca vitezei este greu de prezis. Se pare că nu mai suntem în epoca profeților și a proorocilor.

Lumea de azi crede foarte mult în progresul științific și în tot ceea ce ne poate oferi bunătatea materială. Materia este bună din moment ce ea a fost creată de Dumnezeu. Oricum, nu trebuie două modelul sfinților ortodoxiei să „idolatrizăm” materia. Materia este mai mult decât orice o modalitate de transport sau de transfigurare care ne duce la Dumnezeu. Viețile sfinților și a duhului ce se degajă din ele este încă actual.²⁷ Evident, există o parte a oamenilor care văd numai „exorcismul și diavolismul din sfinți.” Sfinții ortodoxiei sunt angajați în lupta cu răul și puterile întunericului.

Persoane ale luminii și ale iubirii sfinții sunt nădejdea noastră dincolo de durerile și necazurile acestei lumi instabile și nesigure. Ceea ce avem nevoie cel mai mult în zilele noastre este de iubire și de „stabilitate a iubirii.” Iubirea lui Dumnezeu este mai mult decât orice arătată în iubirea sfinților.

Iubirea sfinților după cum am arătat este în primul rând totală pentru Dumnezeu. Mai apoi iubirea sfinților este pentru lume ca și creația materială sau văzută a lui Dumnezeu. Sfinții nu urăsc lumea cum eronat au susținut unii ci din contră ei iubesc la modul deplin lumea dar urăsc răul și răutatea din ea. În sfinți de mai multe ori se realizează adevăratul sens al lumii și al iubirii de Dumnezeu.

Din nou, studiile de aghiografie sunt actuale. Sfinții nu sunt acei „obscuri și neînsemnați” oameni care merită locurile periferice din comunitățile noastre. Sfinții sunt dincolo de orice modele noastre de urmat și de susținut. Sfinții sunt mai mult decât orice eroi ale binelui și ai dreptății. Ei sunt cei care susțin lumea pe umerii lor într-un anume sens ca să ne exprimăm în termenii mitologiei antice, care credea că Atlas susținea umanitatea și pământul pe umerii lor. Sfinții sunt adevăratele noastre modele. Din acest motiv Biserica ne îndeamnă ca la botez să ne luăm numele unui sfânt. Numele sfinților sunt din acest punct de vedere cele care ne amintesc de bine și de calea dreptății sau a binelui. Lumea este susținută de Dumnezeu prin sfinții Săi sau mai mult decât orice prin aleșii Săi.

Lucrarea de față nu își propune să modifice cultul sfinților deja existent și statornicit în special de tradiția ortodoxă și de cea universală. Lupta dintre bine continuă și în zilele noastre probabil mai mult decât am crede. Suntem departe o lume care este străină de noțiunea răului. Războaiele, violența, drogurile, perversiunea, nedreptatea, minciuna, ura de orice clasă, la fel ca și multe alte lucruri de acest gen sunt străine sfinților.

²⁷ Viețile Sfinților sunt cele 12 volume "Viețile Sfinților" apărute între anii 1991 și 1998 la Editura Episcopiei Romanului și Hușilor (volumele consacrate lunilor septembrie-aprilie) și apoi la Editura Episcopiei Romanului (volumele consacrate lunilor mai-august).

CAPITOLUL 2

AGHIOGRAFIA ÎN SECOLUL AL XXI-LEA

„Sfânt este Domnul Dumnezeuul nostru.”
Utrenia din duminici

Lumea sfinților este o lume fascinantă. Fascinația cu sfinții însă la mai mulți dintre semenii noștri este de scurtă durată. Astfel, cultul sfinților este de la vremurile Vechiului Testament un fel de constantă a lumii noastre. Biblia crede că primul sfânt din lume a fost

Abel ce a fost omorât de fratele său Cain. Ni se spune în Biblie, dacă este să credem mărturia ei că Dumnezeu a fost întristat de omorârea lui Abel. Din faptele sale Abel ne face impresia unui sfânt. Dacă Abel a fost sau nu primul sfânt din istoria lumii este greu de determinat.²⁸ Biserica ortodoxă face o pomenire generică a primilor zidiți ai lumii. Este vorba și de dreptul Abel pe data de 18 decembrie.

Începând cu Abel am putea spune că se inaugurează primul mare capitol de aghiografie din istoria umanității. Abel este după tradiția iudeo-creștină primul sfânt pe care l-a cunoscut umanitatea. Moaștele lui Abel nu le mai avem. Oricum, din istoria aghiografiei știm foarte bine că Abel a fost sfânt. Vechiul Testament ne dă mai multe nume și persoane de sfinți. Deși cronologia începe cu Abel, nu sunt enumerați toți sfinții ce au existat în vechime. Ulterior opiniile s-au divizat și odată cu fragmetarea religioasă din antichitate, au apărut diferite religii cu diferiți sfinți. Acești sfinți au devenit mai mult decât orice ceea ce am putea denumii autoritativi pentru tradiția ortodoxă.

Astfel, vedem că între iudaism, creștinism și mahomedanism, principalele trei religii monoteiste numele de sfinți nu concordă. De exemplu, Biserica Catolică a creat mai mulți sfinți care nu au fost recunoscuți de tradiția ortodoxă cum ar fii Toma Aquino, Bonaventura sau Francisc de Assisi. Deși ortodoxia îi recunoaște ca și mari autori creștini, ei nu au fost trecuți în rândul sfinților din cauza unor abateri doctrinare sau de învățătură. Astfel, Francis de Assisi de exemplu învăța doctrina stigmatelor, a semnelor vizibile ale răstignirii lui Hristos, ceea ce a fost respins de ortodoxie în mai multe rânduri. Toma Aquino de exemplu, deși a fost un mare teolog, era totuși un scolastic convins, pentru el toată experiența lui Dumnezeu se reducea la „scolastică.”

Un alt caz celebru de presupusă sfințenie a fost Părintele Pio pe numele adevărat Francesco Forgione. Deși părintele Pio a fost un om exprem de evlavios cu multe virtuți și calități morale ortodoxia nu i-a recunoscut niciodată titlul de sfânt. Aceasta fiindcă și el la fel ca și Francisc de Assisi a susținut doctrina stigmatelor. Stigmatizarea care în tradiția catolică este mai mult decât orice o „dovadă” a sfințeniei, este respinsă de ortodoxie ca fiind o contrafacere a adevărului. Numai Hristos a fost răstignit și prin urmare numai în cazul lui Hristos putem vorbi de crucificare. Evident, marii oficiali de la Vatican își susțin încă propriile concepții despre sfințenie. Sfințenia este astfel dincolo de orice o stare proprie concepțiilor antice romane care au ținut de imperiul roman.

Dincolo de orice ceea ce trebuie să știm este că sfințenia este mai mult decât toate comuniune de iubire cu Dumnezeu și în nici un caz comuniune cu concepții antice, imperiale, culturale sau etnice. Sfințenia adevărată nu este etică, ea este un dat care se ridică dincolo de limitațiile lumii în care viețuim și merge în fața lui Dumnezeu. Mari sfinți ortodocși sunt mai mult decât orice sfinții care au urmat nu numai Domnului Iisus Hristos care știm foarte bine că nu a venit să „strice legea și proorocii” ci să o îplinească.

²⁸ „**Abel** (în ebraică **הבל** *Hevel* = „suflare”; în arabă **هابل** "Habil") este în Vechiul Testament și în Coran al doilea fiu al lui Adam și al Evei, ucis de fratele său Cain. Abel a fost al doilea fiu al primilor oameni de pe pamant, și se ocupa cu păstoritul oilor. Conform Genezei, într-o zi, atât el cât și fratele său Cain, care a fost primul fiu al primilor oameni de pe pământ, au adus o jertfă lui Dumnezeu. Abel a adus un miel iar Cain, pentru că se ocupa cu agricultura, a jertfit din roadele pământului. Dumnezeu nu a privit cu bunăvoință la jertfa lui Cain, nu datorită jertfei în sine, ci datorită caracterului acestuia și astfel Cain, orbit de gelozie, l-a ucis pe Abel. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Abel>.

Sfințenia după cum am arătat nu este o stare materială dar are mai mult decât orice implicații de ordin material fiindcă ea îi poate scoate din „încătușarea materiei pe mai mulți dintre semenii noștri.” O astfel de încătușare este dincolo de orice luxul. Luxul aduce cu sine în cele mai multe cazuri o viață destrăbălată și lipsită de control. Mai multe vieți duse în exces au fost pierdute. Calea plăcerilor și a desfrâului exclusiv nu este calea sfințeniei.

Sfinții Părinți ne spun că în lume există două mari puteri sau după unele noi terminologii „forțe.” A binelui și a răului. Dumnezeu este evident dincolo de orice noțiune a binelui și a răului, dar din punct de vedere uman a fost asociat de noțiunea binelui. Binele este dincolo de orice ceea ce am putea denumii „existența lui Dumnezeu” în plan uman. Aghiografia este încă în stare de expansiune. Mai multe studii au dat la lumină tot mai multe indicii despre existențe ale sfinților din antichitate și din Evul Mediu. Prin urmare, știm despre îngerii și existența lor foarte multe lucruri. Îngerii sunt și ei conlucrători la sfințirea noastră a oamenilor.

Evident, lumea evoluează sau se dezvoltă, dar mai mult decât orice lumea are același modele fiindcă deși progresul științific sau economic se dezvoltă, progresul omului biologic nu se dezvoltă. Astfel, omul are tot 2 urechi, doi ochi și 2 picioare. Prin urmare modele sociale sau cele culturale vor exista atâta vreme cât v-a fii lumea. Astfel, v-a exista modelul conducătorului, al filosofului, al eruditului, al profesionistului și alte asemenea. Modelului sfântului și al sfântului adevărat vine cel mai mult din ceea ce am putea denumii aghiografia ortodoxă. Studiile de aghiografie ne arată cel mai mult că modelul sfântului este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii peren în toate epocile și culturile umanității.

Există o mitologie a sfântului la fel de bine ca și un folclor al sfântului. Folclorul european cunoaște enorm de multe figuri de sfinți. Legende și basme despre sfinți circulă în mai toate părțile lumii. La raclele sfinților se fac pelerinaje, se ridică rugăciuni și se aprind lumânări. Lumea este de fapt însetată în subconștient de sfinți. Nevoia de sfinți este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o nevoie profundă a omului și a existenței sale. Evident, sfinții nu sunt vedere rock sau pop cum sunt în zilele noastre ci sunt mai mult decât orice viețuitori în Dumnezeu care au găsit „comoara cea de mult preț.” Aghiografia este plină de astfel de exemple.

Oricum, Biserica Ortodoxă ne dă „zilnic o pilulă” de aghiografie în special la slujba utreniei când ascultăm sinaxarul. În parohiile din orașe acest lucru nu se face în deplinătate dar în special în mănăstirile ortodoxe sinaxarul este citit mai zilnic. Sinaxarul nu este decât o „popularizare” a marilor adevăruri aghiografice. Care sunt aceste mari adevăruri aghiografice? Toții sfinții au crezut în Dumnezeu, L-ai iubit, L-au slujit, au făcut fapte bune, unii chiar au murit pentru Dumnezeu [în special martirii].

În sfinți Dumnezeu s-a oglindit la modul absolut pe cât a fost posibil ființelor umane. În sfinți putem vedea lucrarea lui Dumnezeu. Sfințenia are mai multe definiții, ea este definită de mulți ca și un fel de acirie, minuțiozitate sau migală. Dar în sens ortodox sfințenia este comuniunea cu Dumnezeu, participarea la viața lui Dumnezeu pe cât este posibil unui om. Astfel, sfințenia are ca și izvor pe Dumnezeu. Dar după cum știm nu sunt doar oameni sfinți ci mai sunt și locuri sau obiecte sfinte. De exemplu, Bisericile sunt locuri sfinte ale lui Dumnezeu.²⁹

²⁹ Iată ce ne spunea regretatul părinte Nicolae Steinhard de la Mănăstirea Rohia despre sfințenie: „Ce este sfințenia? Nu cred că stă în a-ți face o chilioară strimță pe un vîrf de munte și a trăi acolo în deplină singurătate; sau a te zăvoi într-o chilie, o cameră, o celulă pe viață; ori a-ți lega piciorul cu un lanț de un zid de piatră; ori a-ți trăi viața toată pe un stîlp, cocoțat acolo sus. Acestea-s forme simple, relativ ușoare, brute ale sfințeniei

Evident, mai toate cultele și religie au propriile lor definiții și concepte despre sfințenie. Oferta este mare și bogată în acest sens. Dar după cum am spus, „nu tot ce zboară se mănâncă.” Astfel, deși nu sunt numai persoane sfinte, sfinții apostoli, prooroci, martiri, cuvioși sau cucernicii, totuși sfințenia este asimilată unei persoane Aghiografia evident, este extrem de elaborată pentru cei care se avântă în studiul ei. Dar ceea ce este cel mai important sunt rezultatele concrete ale aghiografiei. Din nou trebuie să ne întrebăm, sunt sfinții atât de greu de realizat? Răspunsul la întrebare este simplu, oricât de mult s-ar strădui o persoană să ajungă la sfințenie sfințenia nu poate fii dobândită dacă nu dorește Dumnezeu. Sfinții sunt posibili prin voința lui Dumnezeu.

O lucrare celebră de aghiografie a fost mai mult decât orice viața Sfântului Antonie cel Mare din Egipt.³⁰ Lucrarea a fost scrisă de Sfântul Atanasie cel Mare. Unii consideră că aceasta a fost cea mai definitivă lucrare de aghiografie din secolul al IV-lea. Oricum foarte multe lucrări de aghiografie din evul mediu au fost pierdute. Evident mai mulți dintre noi spun că vremurile s-au schimbat și că acum în secolul al XXI-lea aghiografia este un subiect perimat și ieșit din uz. Sfinții sunt pentru noi exemple morale și punct de urmat în ambiguitatea și haosul unei lumi care de multe ori se află în plin proces de dezintegrare. Din nou sfinții sunt cât se poate de actuali pentru omul secolului al XXI-lea care este prins de gustul mașinilor și a tehnologiei excesive.

În acest secol, sfințenia este dincolo de orice ceea ce am putea denumii „demodat”, un lucru vechi care nu pare că corespunde nevoilor și cerințelor omului acestui veac zbuciumat și plin de tensiuni ce încă își cer rezolvarea. De mai multe ori avem senzația că sfinții sunt o temă de istorie ce nu mai are nimic de a face cu zilele noastre. Pe sfinți, pe cei care L-au slujit pe Dumnezeu cu toată viața, gândurile și simțurile lor îi vedem ca și ceva învechit și lipsit de actualitate sau demodat. În mod evident concepțiile lor și modul lor de gândire nu intră în aria de interes a marilor corporații de știri internaționale.

Aghiografia după cum am spus este o categorie care nu se află prea mult în raza de studiu a marilor intelectuali și savanți ai secolului al XXI-lea. Goana după plăceri și senzualitate îl face pe om opac față de adevărurile aghiografie. Mai credem are că a existat un Sfântul Petru, un Antonie cel Mare, un Simeon Noul Teolog sau un Nicodim Aghioritul? În realitate vom vedea că nu. Sunt foarte puțini cei care îi mai văd actuali sau necesari pe sfinți.

Adevărata, marea sfințenie, de neînchipuit de grea este de a trăi într-o obște și a-ți iubi aproapele (așa cum e) ca pe tine însuși; sau măcar (stadiu inferior, însă tot remarcabil și sfânt) a te purta cu el ca și cum l-ai iubi ca pe tine însuși, ori mai mult ca pe tine însuși. Asta-i lucrul cel greu, cel sfânt, cel creștinesc, cel supraomenesc. (Se întâmplă să vezi în biserică o canalie care-și face neîncetat semnul crucii, bate sute de metanii și aprinde nenumărate luminări. Cum se explică faptul? Luînd aminte că metaniile și celelalte sînt treabă ușoară.) Celui ce se legase cu un lanț de un zid, arhiepiscopul Meletie al Antiohiei îi poruncește să se dezlege: nu cu lanțul se leagă creștinul, ci cu dragostea și cu libertatea. Zăvorîrea, lanțul, stîlpul, coliba în vîrf de munte sînt rudimente, exerciții. Ca și postul. (V-am mai spus-o: v. Epistola către Coloseni 2, 20-23.) Forma cu totul superioară și cutremurător de grea a sfințeniei este ca, liber fiind, într-o obște închisă trăind, să-ți iubești aproapele nu mai puțin ca pe tine, așa cum Hristos și-a iubit apostolii (Ioan 13, 34). De aceea sfinți îi consider pe acei care au trecut cu bine examenul cel teribil, cel de care n-ai cum trișa: al închisorii ori al mănăstirii (ori chiar al vieții în lume), iubindu-și aproapele deși prea bine și prea deslușit îl vede așa cum este. Restul: milostivirea, privegherile, posturile, metaniile, flagelările... sînt doar treptele dintîi ale Scării, sînt simple gymnofisii yoghine.” A se vedea din *“Monahul de la Rohia - Nicolae Steinhardt raspunde la 365 intrebari puse de Zaharia Sangeorzan.”*

³⁰ Atanasie cel Mare, *Ζωη αγιος Αντωνιος ο Μεγαλος* (București - 1988).

Am mai putea amintii că sfinții nu sunt marii bancheri ai zilelor noastre care învârt lumea financiară de cele mai multe ori în mod abuziv. Pe sfinți îi vedem în această lume marginalizați, punându-li-se bețe în roate că nici un mai credem în existența lor. Cine în secolul al XXI-lea are mai crede că au existat atât de mulți sfinți creștini și ortodocși în vechime? Cine mai i-a în serios viețile sfinților, lupta sfinților ortodocși cu păgânismul antic și cu religiile politeiste ale lumii antice?

Pentru sfinți, credința în Dumnezeu a fost prima valoare sau primul reper în existența lor cotidiană. Credința în Dumnezeu nu a fost în cazul sfinților o simplă „prefăcătorie” cum este cazul în zilele noastre când omul face acte de cult și de rugăciune în mod formal. Este adevărat că sfinții în zilele noastre sunt marginalizați și vocea plăcerilor, a distracțiilor și a dezmățului este lăsată liberă mai pe toate meridianele globului. Asocierea sfântului ortodox cu chipul posac, mohorât, trist și nemulțumit este una artifact al secolului al XXI-lea. Paradoxal sfinții ortodoxiei sunt toții reprezentați cu cercuri sau halouri de lumină în jurul capului. Să fie oare aceasta imaginea sfântului care o deducem din buletinele de știri și din emisiunile TV din zilele noastre? Departe de adevăr acest lucru.

Sfinți ca Teodor Studitul, Ioan Hrisostom sau Grigorie Palama sunt la fel de actuali în zilele noastre ca și în vechime. Sub aparentul progres și dezvoltare tehnică și științifică avem impresia că nu mai avem nevoie de sfinți în acest secol. Aceasta este o mare înșelăciune. Mai mulți mari psihologi și psihiatrii au spus că dincolo de orice progres material sau tehnic, sfinții sunt pentru noi și un progres moral sau etic. Aceste două procese, cel tehnic și cel etic nu se pot dezvolta unul pe altul dacă nu sunt complementare unul altuia.³¹ Dezobișnuirea de a cinstii pe sfinți și a le face pomenirea este în primul rând o pierdere pentru omul secolului al XXI-lea. Sfinții nu au nimic de pierdut dacă noi nu ne aducem aminte de ei. Aceasta fiindcă, oricât de ciudat ar părea, noi avem, nevoie de sfinți și nu sfinții de doi. Omul secolului al XXI-lea prins în confortul material și în luxul financiar pe care și-l dorește cu atât de multă tenacitate, nu mai are timp să mediteze la cei din trecut, la sfinți și la viețile lor. În câte din casele noastre putem vedea o ediție completă a vieților sfinților din Biserica Ortodoxă? Câți dintre noi vrem să le urmăm viața și exemplu? Să se fii nevoit Atanasie Athonitul în secolul al IX-lea în zadar? Să fi fost Sfântul Dorotei al Gazei doar un mit și un basm?

Vom vedea după cum voi arăta în prezentele rânduri că deși suntem extrem de familiari cu lumea televizoarelor și a sateliților digitali suntem extrem de puțini familiari cu aghiografia ortodoxă sau cu viețile sfinților. Omul de azi vrea chipul unui sfânt care să fie în conformitate cu așteptările lui a ceea ce înseamnă sfințenie. Aici sunt extrem de mulți dezamăgiți. Chipul sfântului nu se modifică și nici nu se schimbă în funcție de curențele intelectuale, sociale sau culturale ale lumii de azi. Este greu de crezut că sfinții ar fii la modul serios interesați de marile concerte rock sau pop a zilelor noastre unde din nefericire în cele mai multe cazuri dezmățul și libertinajul moral este la el acasă.

Deși marile vedete rock sau pop pot umple stadioane întregi cu spectatori sau fani, sunt foarte puțini cei care ne pot umple și bisericile care sunt destul de goale în comparație cu spectacolele sau turneele pe care aceștia obișnuiesc să le facă în vremurile noastre. Câți dintre tinerii din zilele noastre nu sunt familiari cu cântece ca și cele mai formaților Bon Jovi,

³¹ Mergând înapoi în antichitate filosoful elen Aristotel a demonstrat acest lucru în celebra sa lucrare *Etica nicomahică*. A se vedea Aristotel, *Etica Nicomahică*; introd., trad., comentarii și index de Stella Petecel, București, editura Iri, 1998

Metalica, Iron Meiden, Madona, Aerosmith și multe altele pe care nu le pot enumera din cauza lungimii enumerării? Sub aparența unei „emancipări” a tinerilor, aceste muzici nu fac decât se le ia mințile tinerilor și să îi arunce în prăspastia drogurilor, a sexului și a libertinajului moral.

Chipul sfântului ortodox este dincolo de orice extrem de perimat și demodat. Cuvioșenia ortodoxă este o noțiune nu „pudică” a omului de azi ci mai mult decât orice „învechită.” Chipul sfântului ortodox în secolul al XXI-lea îl găsim claustrat pe pereții mănăstirilor și a Bisericilor de mai multe ori asemenea unui extraterestru ce a venit să cucerească „granițele limitate” ale pământului nostru. Să îi spunem omului secolului al XXI-lea că Sfântul Simeon Stâlpnicul stătea pe un stâlp ziua în amiaza mare în deșerturile toride ale Siriei și implora cu lacrimi ca Dumnezeu să îi fie milostiv și să îi mântuiască sufletul? Sau să îi spunem omului secolului al XXI-lea că Sfântul Atanasie cel Mare a fost unul dintre cei mai mari învățați filosofi și erudiți din vremurile sale [cca secolul al IV-lea]?

După cum vom arăta în prezentul capitol sfântul și imaginea lui nu se modifică în funcție de curențele lumii în care trăim. Chemat de Dumnezeu, el a are o menire aparte și această menire trebuie înțeleasă și încurajată. Pe sfinți nu trebuie să îi disprețuim după cum a fost cazul cu sfinții apostoli Petru și Pavel la Roma ce au fost executați de împăratul Nerone. Pe sfinți trebuie să îi lăsăm în primul rând să își facă lucrarea lor ce au primit-o de la Dumnezeu. Această lucrare este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o lucrare „de sfințire și de spiritualizare.”

Chemat de Dumnezeu sfântul trăiește absolut pentru Dumnezeu. Acest „totalitarism sau absolutism teologic al sfinților și al sfântului” este pentru mai mulți dintre noi ciudat și lipsit de actualitate. Din ce cauză? Fiindcă omul secolului al XXI-lea găsește mult mai actual și mai plăcut „atracțiile lumii” luându-le ca și scop în sine și desprinzându-le de creatorul lor care este Dumnezeu. În timp ce omul secolului al XXI-lea uită de imaginea integrală pe care ne-o oferă Dumnezeu a lumii în care trăim, sfântul ortodox are o viziune sau o concepție deplină a lumii și a cosmosului. Aghiografia este pentru mulți dintre semenii noștri o mitologie ieftină care evident nu se poate compara cu rezultatele de la cursul valutar sau de la bursa de valori. La bursa de valori sau la cursul valutar stabilit de băncile naționale ale mai multor țări aflăm rezultate uimitoare care pot vătăma sau nu mult râvnita lor bunăstare materială.

De mai multe ori ne încearcă un sentiment trist când vedem goana după efemer și după „deșertăciuni” a omului secolului al XXI-lea. Prins în lumea trepidantă a câștigului și riscurilor fianciare din lumea bancară, lumea burselor de valori sau a cursului valutar, omul secolului XXI-lea uită că mai există Dumnezeu, paradis, sfinți și biserică. Cât de contrastantă pare de multe ori incinta unei biserici ortodoxe decorată cu sfinți și îngeri în icoane în cele mai multe cazuri învechite și lumea „de dincolo de ea” cu celulare, ipaduri, laptopuri, casetofoane sau CD-playeruri walkman, DVD-palyer-uri sau computere pentium, să enumerăm numai câteva dintre obiectele artificiale ale zilelor noastre?

De mai multe ori avem impresia că lumea sfinților este o lume paralelă cu a noastră. În timp ce sfinții au căutat iubirea lui Dumnezeu, omul secolului al XXI-lea caută noi strategeme sau îmbunătățiri nucleare ale armatelor sau uneori ceea ce este și mai rău cauză modalități teroriste de a își supune semenii.³² Așa se face că în secolul al XXI-lea „terorismul intențional”

³² Este extrem de ciudat că în timpul perioadei părinților apostolici și a sinoadelor ecumenice nu a existat nici un fel de „mișcare teroristă” ce risca să amenințe umanitatea și pe om în mare. Secolul al XXI-lea însă se pare că este extrem de bogat în amenințări și pericole teroriste de toate categoriile. Să fie oare aceasta doar o simplă

este una dintre cele mai mari amenințări. Din nou trebuie să amintim că lumea în care trăim a fost creată de Dumnezeu și cele mai mari „personalități” ale lumii nu sunt bankerii, brookerii, agenți comerciali sau marii magnați. Omul secolului al XXI-lea, prins în vârtoarea și tumultul superficialului cotidian uită de cele mai multe ori ceea ce dorește și de ce e a fost creat.

Ortodoxia și învățătura ortodoxă afirmă în ciuda tuturor curentelor filosofice, hedonistice și a celor erotice că omul este chemat să „fie chipul și asemănarea lui Dumnezeu.” Chip și asemănare a lui Dumnezeu omul este numai dacă face voia lui Dumnezeu și este într-un efort continuu de autodepășire. Complacerea cu păcatul patima și răutatea îl lipsește pe om de asemănarea cu Dumnezeu. Bazele aghiografie ortodoxe au fost puse în Biblie și mai apoi au fost continuate de părinții apostolici, părinții sinoadelor ecumenice și cei care au urmat acestora. Vocea lor se aude din ce în ce mai puțin astăzi. Vocea violenței, a crimelor, a brutalității și a răutății are din nefericire cale deschisă. Aghiografia nu este un capitol încheiat din istoria umanității. Sfinții mai sunt și astăzi actuali și mai pot apare. Este posibil să fi existat sfinți și să nu îi fii cunoscut din motivele enunțate mai sus.

Cine credea în vechime că fecioara Maria o simplă tânără din Nazaret avea să fie mama Domnului Hristos și model al sfințeniei pentru femei? Totuși, Dumnezeu „care nu se uită la fața omului ci la inima omului” a voit-o pe Maria ca și cea mai aleasă între femei. Paradox al paradoxurilor. Dumnezeu nu a privit în spre nici o regină, prințesă, împărăteasă sau superstar internațional. Să fi fost aceasta o coincidență? Aghiografia ortodoxă ne spune că nu. Dumnezeu își are propriile Sale criterii de a alege pe oameni și a lucra în lume. Din moment ce lumea a fost creată de Dumnezeu, Dumnezeu are capacitatea de a stăpâni și a lucra după voia Sa în lumea creată de El.

Din nou chemarea lui Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii autor al sfinților. Mai multe exemple ale sfinților paradoxal le avem într-o țară cu profunde tradiții ortodoxe, Grecia Ελλάδα. Grecia are mai multe moaște de sfinți ceea ce ne vorbește clar de sfințenie și de existența ei. Astfel în Grecia știm de moaștele Sfântului Andrei Capadocianul, ale Sfântului Dionisie Olimpianul, ale Sfântului Sava, ale Sfântului Mercurie, ale Sfântului Teodor Stratilat, ale sfintei Parascheva cea Nouă, ale Sfântului Dimitrie sau ale Sfântului Spiridon.

Sfinții sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii repere reale ale umanității secolului al XXI-lea în ciuda mai multor proteste și a mai multor obiecții ridicate de tot felul de teorii care mai de care mai depășite. Credem că după cuvintele sfinților, dacă Dumnezeu a creat lumea și cosmosul El nu are nici un interes să piardă lumea și universul care este creație a Sa. Sfinții sunt astfel cei care nu contestă suveranitatea lui Dumnezeu în ceea ce privește orânduirea lumii și a universului. Universul este dincolo de orice creație a lui Dumnezeu și a voii Sale.

Un alt mare sfânt al ortodoxiei a fost sfântul Pantelimon care este ocrotitor al medicilor. După cum am spus, aghiografia ortodoxă este mai complexă decât pare la prima vedere. Expansiunea aghiografiei ortodoxe a început din vremea sinoadelor ecumenice. De atunci au trecut istoric mai bine de 1000 de ani. În acești 1000 de ani este posibil să fi existat sfinți de care noi habar nu avem. Cercetările aghiografie încă există. O mărturie incontestabilă a aghiografiei ortodoxe este mai mult decât orice peștera apocalipsei Sfântului Ioan Teologul de pe insula Patmos din Grecia.

coincidență? Să nu fie aceasta și o consecință a uitării existenței și preocupării cu aghiografia?

După cum am spus aghiografia are legile ei de funcționare care nu sunt identice cu cele ale lumii în care trăim. Chemați la sfințenie suntem cu toții. Doar că sfințenia se acordă aleșilor lui Dumnezeu din motive extrem de bine întemeiate. Sfântul nu este omul fotografiilor de la Hollywood, nu este paradoxal că nici un sfânt ortodox nu a găsit „desfătare sau atracție ori plăcere” în premierele de la Hollywood? La mai mulți dintre semenii noștri convingși de exemplaritatea lumii în care trăim lumea de la Hollywood este mult mai reală decât lumea „obscură” a aghiografiei ortodoxe?

După tradiția ortodoxă lumea este o „arenă” sau un teritoriu în care cele două principii ale binelui și ale răului își dispută supremația. Mai mulți au spus că limitația dintre bine și rău este mult prea „îngustă”. Să fie acestea singurele categorii ale lumii în care trăim? Cei mai mulți dintre noi contestăm acest lucru. Ortodoxia asociază indiferența morală cu răul din moment ce noi trebuie să fim luptători ai binelui și a dreptății. Nici un sfânt sau un sfânt părinte nu a spus că nu trebuie să apărăm moralitatea și etica binelui. Din moment ce suntem adepți ai binelui nu trebuie să lăsăm „binele pe care îl slujim la întâmplare.” Nimic din realizarea binelui nu este întâmplător. În bine nu există întâmplare sau întâmplător. Din contră, răul este haotic, hazard și haos.³³ Din nou aghiografia este o disciplină sau o ramură serioasă a teologiei și în special al teologiei ortodoxe.

Totuși, avem un sentiment destul de contrastant că în zilele noastre aghiografia este mai mult un fel de abandon al omului secolului al XXI-lea. Interesul omului acestui secol în viața materiei și a plăcerilor trupesti sau carnale a primit proporții exorbitate. Am putea vorbi de o „obsesie” a omului secolului al XXI-lea cu plăcerea, fantezia erotică, iubirea de senzații și stimuli cât ai profunzi și mai puternici. Din nefericire nu avem nici o „obsesie” aghiografică a omului secolului al XXI-lea. Acest om pare a fii cât se poate de dezinteresat de sinaxarele, viețile sfinților și de scrierile autorilor tradiționali ai ortodoxiei și a creștinismului. Pentru omul secolului al XXI-lea nu a existat Domnul Iisus Hristos care îi pare cât se poate de lipsit de interes fiind găsit undeva în decorul sumbru și obscur al icoanelor Bisericilor ortodoxe din toată lumea. Acest om de fapt nu mai crede de mult în Domnul Iisus Hristos fiind de mai multe ori pentru el un basm sau o legendă a trecutului.

Omului secolului al XXI-lea prins în realizări cibernetice și de software găsește cât se poate de incomod și neactual tot mesajul Bibliei, a Vechiului și a Noului Testament. De fapt el nu mai vrea nici un fel de sfânt sau aghiografie ortodoxă fiindcă prin de sine se crede chiar el însuși model al sfințeniei ortodoxe. Dacă doctrina tradițională ortodoxă formată de părinții apostolici și de sinoadele ecumenice și se pare neconformă cu interesele sale, acest om nu face decât să părăsească biserica dezertând de la orice tradiție ortodoxă.

Omul secolului al XXI-lea este în mare un om lipsit de sfinți și de aghiografie. Sfinții i se par subiecte care țin de manualele de istorie și în istorie nu sunt nici măcar epoca modernă ci sunt epoca antică. Ortodoxia crede că aghiografia este universală. Deși veacurile trec și se grăbesc, sfinții rămân mărturii ale lucrării lui Dumnezeu într-o anumită perioadă de timp. Evoluția umană sau progresul uman nu este identic cu viziunea sau concepția lui Dumnezeu despre lume și univers. Din nou, omul secolului al XXI-lea nu mai vede necesară afirmarea tradiției aghiografie. Când acest om pășește în incinta unei Biserici ortodoxe el nu vede tradiția sau trecutul din aceste Biserici ci vede mai mult decât orice „arhaicul, ridicolul unui

³³ Aghiografia mai poate fii denumită și „psihologie a binelui.” Sfinții sunt adevărați „psihologi ai binelui.” O înșiruire de topologii aghiografie întâlnim în lucrarea lui Ghereasim Timuș, *Dicționar aghiografic cuprinzând viețile sfinților de la A la Z*, (Editura pelerinul român, Cluj Napoca, 1998).

ritual demodat și uzat”. Acestea sunt câteva din categoriile în care omul secolului al XXI-lea se raportează la sfinți și la aghiografia ortodoxă.

Problematica cu care s-au confruntat sfinții a variat de la epocă la epocă. În antichitate sfinții ortodoxiei au contribuit la aplanarea politeismului și a păgânismului. În evul mediu ei au luptat pentru dezvoltarea umanității, a științelor, a culturii și a artelor. Departe de ortodoxie este modelul sfântului posac și posomorât care stă cu barba sa într-o apatie față de lumea în care trăiește. Apatia sfinților nu este față de problematica omului ci este mai mult decât orice față de realizarea umanului după voia lui Dumnezeu.

Prin urmare, principiile aghiografie nu se schimbă în funcție de epocile în care trăim. Din acest motiv avem impresia că suntem cu mult departe de aghiografie. La o raportare mai sinceră și mai profundă vom vedea că sfinții sunt cu mult înaintea evoluției aparente a lumii în care trăim. Cultul sfinților este un cult care are în sine capacitatea de a ne oferi repere și un model de urmat în tumultul unei lumii și a unei existențe trepidante și nesigure. Omul secolului al XXI-lea trepidează din nefericire în fuga sa disperată de a găsi ceea ce caută. De mai multe ori acest om caută ceea ce este nefolositor și își irosește puterile în direcții eronate.

Industria tabacului, a marilor combinate petrochimice sau a marilor corporații industriale de mai multe ori fac un deserviciu omului și nevoilor sale imediate. Omul secolului al XXI-lea crede că scăparea din marile crize spirituale sau sociale cu care se confruntă nu vine din aghiografia ortodoxă ci mai mult din „propriile puteri” în fața unui univers și a unei lumi ostile și dușmănoase. Acest om din nefericire nu mai crede în sfinți, nu mai vede necesar a avea un cult al sfinților sau de a studia cărți, studii sau articole de aghiografie. Pentru el aghiografia este un muzeu de arheologie ce nici nu merită vizitat sau căutat.

Adevărații sfinți ai acestui om sunt vedetele de cinema, marii cântăreți de muzică pop sau rock, marii magnați și aventurile lor amoroase, ca să nu mai amintim pe cei din industria pornografică sau erotică. Ceea ce este cel mai trist este că la un moment dat omul secolului al XXI-lea își dă seama de „calea greșită” care o urmează dar are pretenția ca întoarcerea sa la Biserică și credință să îi fie scuzată și acceptată. Ori acest lucru nu se întâmplă. Deși Biserica îi primește pe toți cei care se întorc la ea, tratamentul este similar cu a fiului risipitor. Să ne aducem aminte că deși fiul risipitor s-a întors la tatăl său, el totuși a stricat toată averea acestuia în timp ce cel ascultător pe bună dreptate a fost nemulțumit de ceea ce a făcut fratele său.

Omul secolului al XXI-lea este fiul risipitor. Aghiografia, cultul sfinților, Biserica și toate cele ce țin de ea i se par învechite și desuete. El vrea să plece într-o țară străină unde v-a putea să își satisfacă toate plăcerile și dorințele. Știm astfel că Dumnezeu este mai mult decât orice sfânt. Dincolo de faptul că Dumnezeu este supranatural și dincolo de orice mai mult decât orice El este sfânt. Aghiografia este ramura teologică care studiază tot ceea ce ține de sfințenia lui Dumnezeu comunicată oamenilor și lumii în care Dumnezeu își duce la realizare voia și planurile Sale.³⁴

³⁴ Paul Guérin, *Les Petits Bollandistes : vies des saints*, 1876. André Vauchez, *La Sainteté en Occident aux derniers siècles du Moyen Âge (1198-1431)*, Rome, 1981 (BEFAR, 241) [trad. angl. : *Sainthood in the Later Middle Ages*, Cambridge, 1987 et trad. ital. : *La santità nel Medioevo*, Bologna, 1989]. Aviad Kleinberg, *Histoires de saints : leur rôle dans la formation de l'Occident*, Paris, 2005. Gérard Bedel, *Monseigneur Trochu - Le maître de l'agiographie*, Éditions de Paris, 2005.

Astfel, literal aghiografia este literal viața unui sfânt, scrierea vieții unui sfânt. Aghiografia este biografia exactă a vieții unui sfânt. Oricum, scrierea aghiografică nu se concentrează pe toate aspectele vieții unui sfânt ci mai mult decât orice pe „sfințenia acestuia, pe viața lui de sfințenie și de iubire.” Aghiografia a fost astfel extrem de definitorie în primul mileniu creștin. Ceea ce relatează cel mai mult scrierile aghiografice sunt dincolo de orice „minunile sfinților.” Mai mulți sfinți au fost făcători de minuni, dar pe care ortodoxia crede că ei l-au primit de la Dumnezeu. Aghiografia ca și gen literar s-a dezvoltat cel mai mult odată cu apariția creștinismului. Dar mai mult decât orice a culminat în creștinismul ortodox. Enorm de multe scrieri aghiografice le avem din secolul al IV-lea. Din acest secol avem enorm de multe vieți ale părinților deșertului. O ramură importantă a aghiografiei a fost literatură ascetică a sfinților din pustie și din deșerturi.

Astfel, în scrierile aghiografice pe care le avem în acest secol, vedem mai multe „mutații sau modificări”. De la literatura aghiografică din primele secole de după Hristos, care era grupată în jurul martirologiilor sau a consemnărilor actelor martirice, la literatura ascetică din secolul al IV-lea și mai apoi la aghiografia medievală, dincolo de orice aghiografia a fost un domeniu extrem de vast și bogat.

Astfel, din aghiografia ortodoxă vom da câteva exemple mai semnificative din actele martirice. Primul mare martir creștin consemnat de aghiografia ortodoxă este considerat Sfântul Policarp episcop al Smirnei. Un al sfânt martir care este și patron al filosofiei a fost sfântul Iustin Martirul și Filosoful. La fel de bine sfinții Perpetua și Felicitas sunt și ei considerați martiri. Mai avem un alt sfânt pe Sfântul Apolonie. Un alt mare martir al aghiografiei ortodoxe a fost sfântul Ciprian al Cartaginei. La fel mai putem găsi și martiriul sfinților Carp, Păpă și Agatonice.³⁵

Literatura martirică a aghiografiei ortodoxe a încetat istoric în jurul anului 300 după Hristos odată cu libertatea dată creștinilor din Imperiu roman, devenit imperiul bizantin de Constantin cel Mare și mama sa Elena. Libertatea dată creștinilor la anul 313 prin edictul de la Milano a pus capăt unei perioade istorice de cca. 300 de ani de persecuție creștină. Oricum, este cât se poate de posibil ca și în cei 300 de ani de la Hristos la decretul împăratului Constantin cel Mare să fie existat mai mulți sfinți pe care istoria și aghiografia nu îi mai pomeneste.

Evident, aghiografia ortodoxă a fost mai mult decât orice un fel de senzațional sau inedit în lumea în care trăim, aghiografia a consemnat mai multe fapte minunate ale sfinților. Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumi „întruchipări ale jertfei.” Viața sfinților a fost de mai multe ori pilduitoare și un exemplu pentru noi toți cei de azi de urmat. Se cuvine să studiem cu mai multă exigență lucrările de aghiografie ale ortodoxiei și vom descoperii mai mult decât orice ceea ce am putea denumi autenticul și resursa de pnevmatologie de care cu toții avem nevoie. Cărțile de aghiografie cum ar fi Viețile sfinților, patericul, sinaxarele sau altele asemenea ca să nu mai punem la socotință gama mare de studii din zilele noastre, sunt lecturi pe care nu le facem informațional ci formațional. Adică se cuvine să revenim mai mult asupra lor, în alte cuvinte să fim mai insistenți. Lectura aghiografică se face ca și hrană pentru suflet. Ca și hrană a sufletului aghiografia trebuie „digerată” bine. Nu se cade să fim nepăsători cu viețile sfinților. Numărul impresionant de vieți de sfinți este de-a dreptul încurajator în câștigarea mântuirii noastre. Ortodoxia vorbește

³⁵ O bogată resursă de literatură aghiografică este volumul 11 din colecția Părinți și scriitori bisericești [PSB] Actele martirice, (IBMBOR: București, 1982). Acest volum, Actele martirice, a apărut sub îngrijirea părintelui Ioan Rămureanu.

că sfinții ne pot ajuta în câștigarea mântuirii. Ceea ce este cel mai important în aghiografia ortodoxă este faptul că sfinții vor să ne ajute să ne mântuim. Acesta este un lucru uimitor și extraordinar.

Prin urmare, știm că Dumnezeu ne vorbește prin sfinții Săi și ne cheamă la sine prin persoane alese. Aghiografii au observat la intervale anume de timp Dumnezeu își face cunoscute voile Sale către umanitate prin sfinții Săi. Sfinți precum Nicodim Aghioritul [originar din insula Naxos], Grigorie Palama arhiepiscop al Tesalonicului sau Calinic de la Cernica din București, au fost extrem de vorbitori către umanitate prin scrierile lor. De la sfântul Nicodim, un sfânt din secolul al XIX-lea avem foarte multe scrieri folositoare care și acum după 200 de ani de la moartea sfântului sunt folositoare celor care cauză cuvântul lui Dumnezeu.

Este adevărat că există un anumit „conflict aghiografic.” În acest sens, Buddha și Mohamed sunt sfinți ai religiilor pe care le-au întemeiat. Sfințenia și sfântul sunt noțiuni profund legate de o anumită religie. Dar trebuie să știm că nu toți sfinții din toate religiile sunt acceptați. Astfel, doctrinele lui Buddha sau Confucius sunt departe de o concepția aghiografic ortodoxă. Buddha susține mai multe ineptii extrem de departe de adevărul ortodoxiei și a creștinismului. Mari autori aghiografici sunt în special cei care viețuiesc prin mănăstiri și prin sihăstrii. Sfinții sunt un fenomen al lumii de aici la fel cum Dumnezeu este creator al universului și al lumii. Paradoxal, sunt mulți care vorbesc despre inexistența sfinților și a lucrărilor lor. După cum există Dumnezeu tot așa credem că există sfinți.

Este adevărat că pentru ateii și necredincioșii sfinții nu există. Poate exista ceva mai mult decât ei înșiși? Ateismul este un fenomen moral grav care duce la „distrugere sau anihilare” morală. Ateii nu au nimic sfânt, nu au nici un Dumnezeu și nu cred că lumea și universul este creat de Dumnezeu. Ateismul este anihilarea cu bună voie a propriei existențe. Existența este mai mult decât orice un dat al lui Dumnezeu care după cum am spus nu are nimic de a face cu ateismul. Pentru ateii nu există nici un fel de sfinți și de aghiografie.

Din nou ateismul este mai decât orice contrarul aghiografiei. Fără valori morale și repere sau modele ale sfințeniei omul se scufundă în întuneric sau mai mult decât orice în ignoranța spirituală. Sfinții sunt persoane dedicate lui Dumnezeu și trebuie să știm acest lucru și să le susținem activitatea sau misiunea. Ceea ce vreau să arăt cel mai mult prin acest volum este că trebuie să ajutăm cel mai mult pe sfinți sau dincolo de orice să le susținem activitatea și acțiunile. Sfințenia după cum am spus este cea care vorbește prin sine. Viețile sfinților, Biblia, Patericul, proloagele, actele martirice, scrierile monahale ne arată mai multe exemple de sfinți și de vieți ale sfinților.

Sfinții după cum am spus sunt trimișii lui Dumnezeu pe pământ. Astfel, tradiția ortodoxă aghiografic ce a pornit după cum am spus cu dreptul Abel în Vechiul testament continuă și în zilele noastre. Sfințenia este posibilă prin voia lui Dumnezeu, Dumnezeu face ca sfinții să existe și să se manifeste în lumea în care trăim. Mai mulți părinți duhovnicești au spus că dacă vom urma sfinților, lumea noastră se va îmbunătăți și nu vom avea atâtea răutăți în lume. Adevărul este că marea majoritate dintre noi nu suntem interesați de sfinți și de lucrările lor. Sfinții sunt mai mult decât orice ceea ce ne condiționează existența și viața după voia și poruncile lui Dumnezeu.

Viața lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce se cuvine să ne împrăștiem și să facem actual în viețile noastre. Astfel, un capitol extrem de important din viețile sfinților și a aghiografiei ortodoxe este teologia sfinților părinți. Dintre cei mai semnificativi sfinți părinți amintim pe Sfântul Ioan Hrisostom, Teodor Studitul, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul,

Grigorie de Nyssa și mulți alții pe care nu îi enumerăm aici din cauza scurtimii spațiului. Oricum, alți mari scriitori bisericești și aghiografici au fost Origen, Evagrie Ponticul sau Eusebiu de Cezarea.³⁶

La titlul de sfânt au râvnit mai mulți clerici, monahi sau pustnici. Este sfințenia mai mult decât orice o simplă imaginație sau dincolo de orice o realitate incontestabilă? Mai mult decât orice trebuie să știm că sfințenia nu este o simplă problemă filosofică. Deși putem vorbi de o filosofie aghiografică, aghiografia nu este o filosofie deplină în sine ci este mai mult decât orice viața lui Dumnezeu comunicată oamenilor. Din nou, ne gândim la perfecțiunile sfinților și la atributele morale. Sfinții ne sunt modele și canale de mântuire. Ceea ce trebuie să cerem cel mai mult sfinților, dincolo de exercițiul faptului că sunt oameni ca și noi sau au fost oameni ca și noi sfinții au primit această putere de a fii „ajutători” în mântuirea noastră. Ce este mântuirea?

Mântuirea se leagă extrem de mult de tema aghiografiei. Mântuirea σωτηρία este mai mult decât orice ceea ce am putea denumi «faptul că după moarte sufletul omului merge în paradis sau în eden.” Evident, la o interpretare generică deși Dumnezeu ne lasă să vedem cimitirele cu morți știm că mai mulți dintre ei au fost mântuiți. A fii mântuit nu înseamnă în mare a fii și sfânt. Oricum, în teologia ortodoxă relația dintre soteriologie și aghiografie este încă în dezbatere. Ne rugăm lui Dumnezeu să ne dea mai mulți sfinți. În același timp avem încredințarea că Dumnezeu ne poate da sfinți și ne poate mântui.

Sfinții Părinți însă sunt priviți ca și persoane ale interdicțiilor. Ei sunt împotriva desfrâului, a beției, a clevetirii și a mâniei și în mare împotriva păcatului, ca și unii care chiar ei s-au luptat cu păcatul și au biruit, ei pot să ne ajute și pe noi în acest drum „îngust și anevoios al mântuirii.” După cum am spus, sfântul este un model și o prezență în mai multe culturi ale lumii. La fel de bine sfântul este și o prezență ce ar trebui să se contureze pe fondul secolului al XXI-lea în care trăim.

Secolul al XXI-lea a fost inaugurat în anul 2001. Prin urmare au trecut mai bine de 10 ani de la începutul acestui secol. Vaticanul consideră că un sfânt al secolului al XXI-lea ar fii fostul Papă Ioan Paul al II-lea cunoscut lumii întregi pentru activitatea sa de mai înainte de decesul din 2005. Un alt sfânt al secolului al XXI-lea se presupune că este Alfred Bessette din Montreal Canada [denumit și fratele Andre].

Nu știm dacă cei doi sunt reali sfinți dar în jurul lor există mai multe controverse cum că realmente ar fii fost sfinți. Separatismul religios al secolului în care trăim ne face să fim fragmentari în credința care am primit-o din tradiție și de la înaintașii noștri. Sfinții sunt sfinți conform unei tradiții a ortodoxiei pe care am primit-o din primele secole ale creștinismului și de la Domnul Iisus Hristos.

Nu este deloc ciudat sau neveridic că sfințenia gravitează în jurul persoanei Domnului Iisus Hristos și a dogmei creștin ortodoxe. Este adevărat că din anul 1964 între Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică nu mai există nici o schismă sau separație. Prin urmare sfinții catolici sunt comuni sfinților ortodocși și sfinții ortodocși sunt comuni celor catolici. Totuși, ortodoxia s-a remarcat printr-un puternic caracter aghiografic. Dacă catolicismul ne-a dar cele mai bune școlii teologice [Paris, Roma, Geneva, Londra, Milano, Berna, Copenhaga,

³⁶ Remarcăm în special scrierile lui Origen care au rămas totuși în ciuda condamnării sale de către Biserică în cadrul scrierilor autoritative ale părinților Bisericii. Personalitatea lui Origen a fost extrem de mult disputată în plan aghiografic, dar acestuia nu i-a fost niciodată contestată capacitatea intelectuală și profunzimea introspecțiilor spirituale. Deși a fost contestat de Biserică ca și teolog ortodox, el a rămas din cauza scrierilor sale un autor bisericesc de folos pentru cei care vor se folosească de tema erudiției sale.

Roterdam, Strasbourg, Viena sau Basel], ortodoxia ne-a dat o aghiografie veritabilă cum ar fi muntele Athos [sfinții ca și Atanasie Athonitul, Nicodim Aghioritul, în secolul al XX-lea sau Siluan Athonitul, contestat în mai multe cercuri ortodoxe și catolice], Mănăstirile de la Meteora sau din Nodul Moldovei.

Secolul al XXI-lea este un secol al complementarităților în care trebuie să găsim „puncte de înțelegere și comuniune” și nu divergențe religioase sau dogmatice. Biserica creștină și ortodoxia a fost mult prea mult „fragmentată în trecut” ca să ne mai permitem luxul facțiunilor și a separatismenlor religioase. Aceste separatisme nu au adus un folos nimănui. Rugăciunea noastră aghiografică a secolului al XXI-lea este să îi cerem lui Dumnezeu să ne unească în după voia Lui.

Dezbateri în plan aghiografic există în privința a mai multor sfinți din occident. După cum am spus, Biserica Ortodoxă recunoaște titlul de părinți ai Bisericii a trei mari mistici occidentali: Bonaventura, Toma Aquino și Francis din Assisi. Biserica Ortodoxă s-a pronunțat negativ referitor la sfințenia acestora, cum negativ s-a pronunțat și în privința scrierilor Fericitului Augustin și Ieronim. Pentru mai mulți creștini occidentali în special acești trei mari teologi ai evului mediu care au lăsat în urma lor o impresionantă operă teologică sunt sfinți.

Ortodoxia și teologii ortodocși consideră și cheamă pe teologii și clericii occidentali la afirmarea tradiției ortodoxe a vechiului și noului testament în ceea ce privește canonizarea sfinților. Exemple de sfinți ortodocși din fericire sunt multe și noi îi invităm pe semenii occidentali să revină cât mai mult la principiile ortodoxe ale canonizărilor. Modele de sfinți ortodocși sunt personalitățile care le-am enumerat mai sus. Memoria unor sfinți orientali ai ortodoxiei ca și Simeon Noul Teolog, Diadoh al Foticeii, Antonie cel Mare, Grigorie Palama, Dionisie Areopagitul și mulți alții este vie încă în conștiința contemporanilor însetați de Dumnezeu și de cunoașterea Sa.

Nu pretindem că oferim un răspuns la toate problemele spinoase de aghiografie ortodoxă. În acest sens suntem la latitudinea și la mila lui Dumnezeu. Tot ceea ce trebuie să facem este să ne încredem în Dumnezeu și în voia Sa. Dumnezeu poate să lămurească pentru noi cele mai stringente întrebări care le ridicăm referitor la viața sau existența noastră. Sfinții însă sunt cei care s-au impus ca și modele de credință și pilde de urmat pe drumul cunoașterii, iubirii și credinței în Dumnezeu. Ceea ce este cel mai important este să rămânem în tradiția care am primit-o de la sfinții părinți care au primit descoperiri de la Dumnezeu despre cum trebuie să credem în Dumnezeu și existența Sa. Dacă nu vom crede în Dumnezeu nu vom crede nici în sfinți. A crede în sfinți este dincolo de orice și o „călcare a egoului” necesară mântuirii fiindcă știm că mândria este un păcat.

Cei mândri nu vor accepta că există sfinți fiindcă ei se consideră cei mai buni dintre toți și nu au nevoie de sfinți fiind propriile lor modele de sfințenie. Din nou se cade să ne aducem aminte de Dumnezeu și de cei bineplăcuți Lui pe care îi denumim sfinți. Această amintire trebuie să fie realistă și să nu ne amăgim cu simpla ei imagine ci mai mult cu a urma ei în iubire și credință.

CAPITOLUL 3

AGHIOGRAFIA TRADIȚIONALĂ ȘI COTIDIANUL

„Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot [Dumnezeu] plin este cerul și pământul de mărirea Ta,
Osana întru cei de sus.”

Sfântul Isaia Vechiul Testament

În lumea în care trăim cotidianul este de mai multe ori cel care ne definește gusturile, preferințele și modurile de gândire și de orientare. Oricum, ceea ce este cel mai definitiv este faptul că cotidianul nu are o selecție sau un filtru al ceea ce avem în vedere sau ceea ce întreprindem. De mai multe ori omul contemporan își găsește modele sale în vârtoarea cotidianului. Acest cotidian îl duce foarte departe de ceea ce am putea denumii „aghiografia ortodoxă.” Ortodoxia știe astfel extrem de bine că adevăratele modele pe care le caută omul sau „reperle sale” morale sunt de cele mai multe ori în aghiografie.

Prin urmare din nou de aventurăm în lumea sfinților și a aghiografiei ortodoxe. Sfințenia este foarte mult legată de noțiunea de asceză. Asceza este mai mult decât orice exercițiul sfințeniei. Acest exercițiu se realizează prin mai multe fapte bune, iubire, credință și blândețe. Dincolo de toate acestea sfințenia mai poate însemna și comasarea tuturor virtuților posibile. În catehismele ortodoxe întâlnim enorm de multe lucruri despre virtuțile creștine.

„**Virtute** (greacă ἀρετή; latină *virtus*) este dispoziția puterilor omului, obișnuită, bine stabilită, care îl direcționează spre fapte bune. Virtutea este excelența morală a unui bărbat sau a unei femei. Cuvântul ἀρετή este derivat din grecescul arete (ἀρετή). Așa cum este aplicat oamenilor, o virtute este o trăsătură de caracter bună. Latinescul *virtus* înseamnă, literal, "bărbăție," de la *vir*, "om" în sensul masculin; și, inițial, se referea la virtuțile masculine, războinice, cum este curajul. Ca o ironie a etimologiei engleze, printre multe altele, cuvântul "virtute" este adesea utilizat privitor la castitatea unei femei. În greacă, este folosit cuvântul mult mai adecvat ἠθικὴ ἀρετή, sau "excelare intrată în obișnuință." Este ceva practicat în toate timpurile. Virtutea perseverenței este necesară tuturor și pentru toate virtuțile deoarece este o obișnuită a caracterului și trebuie folosită permanent de orice persoană care dorește să rămână virtuoasă. Biserica Ortodoxă propovăduiește faptul că trupul, dar și sufletul, trebuie învățate și disciplinate deoarece omul este o unitate a sufletului și trupului. Postul și autocontrolul sunt izvoarele principale ale binelui și temelia dobândirii virtuților.”³⁷

Prin urmare, deși unii vor să îngusteze limitele aghiografiei, aghiografia ortodoxă este mult mai largă decât pare. Principalele virtuți ortodoxe sunt: credința nădejdea și dragostea. Pe lângă acestea mai avem și alte virtuți: 2) Virtuți morale cum ar fi Înțelepciunea, Smerenia, Răbdarea, Stăruința în bine, Blândețea, Pacea, Prietenia, Mila, Dreptatea, Hărnicia.”

Tema binelui morale sau etic, al faptelor bune sau a virtuților este dincolo de orice o temă care se leagă de problematica aghiografiei. Ceea ce este cel mai tragic în acest secol al XXI-lea este că am uitat de frumusețea de a mai visa la sfințenie și a sfinți. Prinși în „claustrofobia mediatică a globalismului” acestui secol, uităm de sfințenie, de iubire de frumos și de tot ceea ce ne leagă de Dumnezeu. Sfinții sunt cei care ne susțin visele noastre mărețe și îndrăznețe că într-o zi vom ajungă să îl cunoaștem pe Dumnezeu.

Cât de grăitor este în acest sens exemplul Sfântului Petru pe Marea Tiberiadei, când Domnul Iisus Hristos umbla pe mare și Petru a vrut să îi urmeze. Încercându-se Petru a strigat după ajutorul lui Hristos. Îndată Hristos l-a prins de mână și acesta nu s-a înecat.

De mai multe ori drumul nostru aghiografic este un drum al lui Petru pe marea învolburată a acestei lumi. Necazuri, boli, suferințe, dureri și toate acestea par să dea conturul unei lumi nedrepte și lipsite de realism. Totuși, Dumnezeu asemenea exemplului Sfântului Petru care încerca să urmeze Domnul Hristos pe marea învolburată este aproape de noi. Mai mulți sfinți ne spun că Dumnezeu este mai aproape de noi decât suntem noi de inimile noastre. Totuși, avem atât de multe îndoieli dacă chiar Dumnezeu există.

Aghiografia este actuală. Teologia sfinților părinți nu a fost o teologie speculativă, o teologie seacă și searbădă ci a fost una extrem de practică concretizându-se în ample stadii aghiografice. De ce este atât de greu de crezut că toți cei care cred în Dumnezeu nu pot să nu fie și aghiografi? A crede în Dumnezeu aduce cu sine și un mare surplus aghiografic. Mai mulți sfinți au fost și mari teologi, cunoscând și citind multe volume de teologie. Evident,

³⁷ A se vedea orthodoxwiki.

sfinții nu îl judecă pe Dumnezeu în categoriile noastre limitate care de cele mai multe ori se reduc la „experimentarea” lui Dumnezeu.

Experiența lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii faptul aghiografic în sine. Acest fapt este ceea ce trebuie să ne motiveze în a crede în sfinți. Cultul sfinților a fost instituit în vechime din vremuri care se pierd în negura secolelor. Dacă Abel din Vechiul Testament a fost sau nu un sfânt este un lucru care aghiografia ortodoxă încă îl mai dezbate. Știm că sfinții sunt dincolo de orice ajutători noștri în mântuire. Dar la ei nu trebuie să apelăm din interes. Sfinții sunt cei care ne pot sprijini în mântuirea noastră.

Oricum cea mai populară și mai celebră lucrare a aghiografiei au rămas viețile sfinților. Știm că Biserica ne pune în față în fiecare an 365 de sfinți. Figura centrală a aghiografiei ortodoxe este persoana Domnului Iisus Hristos după care avem pe Fecioara Maria. Mai mulți teologi ortodocși au considerat că evenimentele legate de Noul Testament au fost definitorii în ceea ce privește aghiografia ortodoxă.

Oricum fiecare secol a avut o aghiografie proprie. „Cununa sfințeniei” este o competiție pe care o dăm într-un stadion realizat de Dumnezeu [lumea de azi]. Lumea noastră este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii terenul sau stadionul în care putem „câștiga sfințenia sau nu.” A câștiga sfințenia este dincolo de orice ceea ce am putea denumii o posibilitate lăsată de Dumnezeu. Cu toții ne naștem în această lume și lășăm ceva în urma noastră. Faptele în sine ne arată că mai mulți dintre noi s-au nevoit și au ajuns la sfințenie.

Calendarul ortodox cunoaște astfel cel puțin 365 de sfinți ortodocși. Este greu de contestat că aceștia nu au fost sfinți. Trebuie să știm că ei nu au trăit pe Marte, Jupiter sau Saturn ci au trăit chiar pe pământul pe care noi trăim. Știm mai mult decât orice că avem ajutoare și spijin în sfinții lui Dumnezeu. Aceasta dacă o cerem. Este incontestabil că Sfinții Petru și Pavel nu au fost sfinți fiind martirizați în Roma. Atât Pavel cât și Petru au moaște. Din nou, în vremurile de azi se cuvine să ne aducem aminte de sfinții cei mai înainte de noi. Cei din pustii și deșerturile sau crăpăturile lumii, uitați de „lumina reflectoarelor sau a marilor tiraje jurnalistice urbane.”

Să nu uităm în acest sens că iubirea lui Dumnezeu poate face minuni. Dumnezeu poate să facă „pietrele în pâine” după expresia Noului Testament. Lumea este guvernată de legile lui Dumnezeu. Această lume după cum am spus este la latitudinea și la voința lui Dumnezeu. Aghiografia ortodoxă este dincolo de orice ceea ce am putea denumii istoria sfințeniei în lume. Istoria sfințeniei este dincolo de orice ceea ce am putea denumii aghiografia ortodoxă. Existența lui Dumnezeu, capacitatea lui Dumnezeu de a se comunica omului și a umanității este productivă în plan aghiografic. Aghiografia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „un drum al lui Dumnezeu” în lume. Acest drum este „neașteptat,” are loc contrar obișnuirilor umane: Hristos se naște în Betheem pe fugă, fuge în Egipt unde se ascunde, vine și locuiește într-o localitate necunoscută din Palestina: Nazaret.

La fel de bine, sfântul Pavel întreprinde mai multe călătorii misionare prin locuri uitate de lume: insula Malta, Cipru sau Antiohia. Dar mai mult decât orice o trăsătură morală a sfinților este mai mult decât bucuria sau veselia. Această bucurie a fost dincolo de orice plecată din comuniunea cu Dumnezeu. Fără de nici o îndoială bucuria este o caracteristică a stării de comuniune cu Dumnezeu. Comuniunea cu Dumnezeu este mai mult decât orice starea de bucurie transcendentă. În sfințenie experimentăm gustul „supralumesc” a lumii de dincolo.

Umilința sau smerenia, blândețea, bunătatea, faptele bune, virtuțile sau așa numitele ἀρετες din cultura antică și cea contemporană sunt dincolo de orice ceea ce am putea

denumii calitățile sfințeniei. Ne rugăm lui Dumnezeu ca sfințenia și nu răul, monstruosul, diavolescul să de domine. Ca acest lucru să aibă loc trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu. Mai mult decât atât trebuie să luăm seama la voia și poruncile lui Dumnezeu. Credința în Dumnezeu, faptele bune și iubirea de semenii sunt singurele noastre speranțe.

Lupta binelui cu răul, duce la realizarea aghiografiei. Răul în sine știm că este distructiv, haotic, nebunesc, distructiv. Prin urmare, asumarea răului, duce la anihilarea omului și la distrugerea sa. Distrugerea omului nu poate avea loc dacă Dumnezeu nu a îngăduit. Totuși, dacă omul nu lucrează după voia lui Dumnezeu, omul se distruge aruncându-se în neant. Sfinții ne pot ajuta să nu ne aruncăm în neant ci să ne sprijinim pe Dumnezeu. Dacă Dumnezeu vrea sau nu pierzarea nostru nu știm, ceea ce știm este că suntem la latitudinea Lui. Prezenta carte se vrea mai mult decât orice ceea ce am denumii o „rememorare” a faptelor care i-au consacrat pe marii sfinții ai ortodoxiei. De mai multe ori sfinții au făcut „imposibilul” posibil. Râvna unora față de Dumnezeu nu a avut nici o limită și nici un fel de precedent. Din multitudinea de sfinți pe care îi avem în Biserica Ortodoxă, cu siguranță vom găsi pe unul care să ne „satisfacă” gusturile noastre.

Prin urmare, vedem că oamenii se grupează în jurul a diferiți sfinți cum ar fi ascetii, postitorii, nevoitorii sau eremiții. Retragera din lume a mai multor sfinți a ajuns să fie considerată a marcă a sfințeniei. Putem vedea că au fost și sfinți ce au rămas și au ajuns la sfințenie în lumea în care trăim. Sfințenia este o noțiune vastă care cuprinde foarte multe nuanțe și categorii. Astfel, legat de sfințenie în limba română mai avem termeni înrudiți cum ar fi sacralitate, sacru sau sacrosanct.³⁸

Ceea ce este cel mai bine de înțeles este că nu trebuie să schimbăm noțiunea tradițională de aghiografie pe care o avem de la tradiția ortodoxă. Aghiografia cum o avem în zilele noastre trebuie să rămână după tiparele tradiției ortodoxe. Mai multe concepții creștine despre viață consideră de exemplu că toți cei care aderă la un anume cult creștin [metodism, baptism sau mormonism] duce la o sfințenie automată. Este destul de fals și nevediric. Sfințenia nu este redusă automat la cadrele unui cult. Aceasta având loc în exclusivitate. Ne gândim la sfințenie care și „o realizarea sau împlinire a umanului” după cuvintele lui Nichifor Crainic. Existența lui Dumnezeu fiind un fapt incontestabil devine incontestabil existența sfinților. Lumea de azi însă este o lume ce orbecăie în „surrogate spirituale” lucru ce o face să se îndepărteze de sursele aghiografiei ortodoxe.

Lumea de azi aclamă pe demonizatul ce stând în fața unui televizor induce pe semenii săi în eroare și în greșală. De mult prea multe ori vedem cum sfinții sunt marginalizați în timp ce vedete rock în cele mai multe cazuri demonizate ne sunt prezentate ca și adevărate modele de viață și de conduită socială. Vedem imagini grotești în mass media, în clipurile publicitare sau la televizor cu persoane care încearcă se ne facă exclusiv dependente de un univers limitat și material. Sfinții ortodoxei nu au negat niciodată cum că materia lumii ar fi rea. Dar nici nu ne-au spus să o idolatrizăm cum fac mai mulți dintre semenii noștri în zilele noastre pe toate rețelele de televiziune sau spații publicitare. Din nou, este extrem de important să ne împrăștiem spiritul aghiografiei ortodoxe. Acest spirit este un spirit al cuminenței, al păcii, al iubirii [atenție nu iubirea erotică sau pornografică ce este vândută cu foarte multă ardoare de marile rețele de internet sau de marile producții cinematografice].

Sfinții sunt cei care deși au viețuit în această lume au fost atât de delicați și de grijulii încât nu au „rănit cu nimic” lumea. De ce? Fiindcă ei sunt cei mai convinși că lumea este

³⁸ Un autor celebru în acest sens a fost Mircea Eliade în lucrarea sa *Sacru și profanul* (Editura Humanitas: București, 1996).

creație a lui Dumnezeu. În timp ce științele contemporane au voit mai mult decât orice să ne arunce într-un univers material lipsit de voia lui Dumnezeu și de prezența sa, sfântul vede în soare, lună planete sau oceane, produsul voinței lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este cea mai importantă pentru sfânt. Din nou, ne gândim la „transcendența lui Dumnezeu.” Sfinții îl experimentează pe Dumnezeu, ei știu că Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „țelul sau rostul lor ultim.”

De la sfinți cum au fost Grigorie de Nyssa, Maxim Mărturisitorul sau Simeon Noul Teolog avem opere uimitoare care la sute de ani după ce au fost scrise inspiră acele sentimente de iubire și credință în Dumnezeu de care cu toții avem nevoie. Știm că de exemplu sfântul Grigorie de Nazianz supranumit și teologul ne-a lăsat o impresionantă operă poetică de peste câteva sute de mii de poeme. Toate acestea exprimă trăirile și experimentările sale ale lui Dumnezeu. La fel de bine imnele iubirii Dumnezeiești ale sfântului Simeon Noul Teolog ne sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un model de urmat sau de reper în drumul nostru mistic sau moral spre Dumnezeu.

Foarte multă cărți le avem scrise de la mai mulți sfinți și ele ne spun dincolo de orice ceea ce am putea denumii „puncte de orintare” în torentul unei lumi care se fragmentează și se fărâmițează sub ochii noștrii.” Dacă putem face ceva pentru lumea în care trăim, dacă putem ajuta lumea să crească sau să devină mai bună o putem face nu prin revolte, ură, discordie, violență sau cele asemenea. O astfel de lume este potrivnică lui Dumnezeu și sfinților Săi. Sfinții ne sunt după cum am spus exemplele vii pe care trebuie să le urmăm. Dar trebuie să ne asumăm sfințenia așa cum se prezintă ea și nu după cum vrem noi să o cuprindem. Este extrem de grav a modifica marile adevăruri ale sfințeniei ortodoxe. Mai mult decât orice noi avem nevoie să ne modificăm după sfinți și nu ei după noi. În a ne modela viața lui sfinți ne găsim mai mult decât orice sensul sau realizarea noastră ca și entități umane create de Dumnezeu. Sfântul Ioan Botezătorul, Sfântul Nicolae, Sfântul Gheorghe sau Sfânta Maria sunt nume extrem de îndrăgite în mare. Evident, aspectul popular al aghiografiei este și el ceva care trebuie luat în calcul. În acest volum însă nu ne vom ocupa de acest aspect el fiind subiectul unui volum viitor.

Tradiția sfinților părinți este cât se poate de mult în acord cu principiile aghiografice. Aghiografia este prin urmare un fapt care ar putea să îi dezamăgească pe mai mulți dintre semenii noștrii. Evident, în ceea ce privește aghiografia au existat mai multe precizări și exactități. Astfel, sfinților în ortodoxia li se aduce un cult de cinstire și de recunoștință, dar acest cult nu se aduce lui Dumnezeu. Numai Dumnezeu este adorat. Fecioara Maria în aghiografia ortodoxă este vrednică de un cult de preacinstire sau preamărire.³⁹ Astfel sunt două categorii de scrieri aghiografice. Cele care au fost scrise spontane, în diferite împrejurări. În al doilea rând avem scrieri devotate cu caracter aghiografic.

Evident, cea mai densă literatură este cea martirică. Aghiografia după cum am enunțat în capitolul de mai înainte este foarte mult confundată cu scrierile liturgice. Cultul liturgic al sfinților nu este însă identic cu cultul aghiografic. Sfinții sunt astfel mai mult decât orice ceea ce am putea denumii luminile lui Dumnezeu pentru sufletele noastre. Astfel, aghiografia este o știință încă în expansiune și mai mult decât orice ceea ce am putea denumii care care încă multe să ne ofere. Studii despre viețile sfinților și a mai multor sfinți apar pe piața de carte religioasă mai lunar.

³⁹ Termenii teologici care au determinat acest cult au fost în special de origine elenă δουλια, υπερδουλια, λατρία.

Oricum, trebuie să știm mai multe principii despre aghiografie pentru a ști care sunt adevărații sfinți de sfinții falși. Astfel, mai mult decât orice aghiografia este o literatură biografică. Evident, aghiografia este genul de biografie care pune în evidență numai aspectele pozitive ale vieții unui sfânt.⁴⁰ Prin urmare, evident, sfinții au avut și greșeli dar în mare linia generală a vieții lor a fost una de preamărire și de iubire față de Dumnezeu. Iubirea lui Dumnezeu este mai mult decât orice sursă a aghiografie. Antici, medievali sau contemporani sfinții au fost ființe umane ca și noi. Prin urmare, aghiografia este un gen literat care este mai mult decât orice îmbinarea a două genuri literare. Este vorba de cel dogmatic și în al doilea rând de cel liturgic. Cele mai multe literaturi aghiografice le auzim în cadrul liturgic.⁴¹

Ortodoxia mărturisește necesitatea unei tradiții aghiografice care s-a format în jurul crezurilor sale. Astfel, venirea Domnului Iisus Hristos și Noul Testament au însemnat și o nouă etapă în aghiografie în mare. Avem astfel în anul 50 după Hristos primul mare sinod apostolic din Ierusalim unde se discută în mare prescripțiile noii religii creștine care urma să devină universale în tot imperiul de apus și mai apoi în toată lumea. Sfinții apostoli au devenit surse de inspirație și de foarte multe preocupări artistice: tablouri, statui, arte plastice și altele.

După perioada sfinților apostoli în aghiografia ortodoxă îi avem pe Părinții Apostolici [ucenicii apostolilor și care au dus învățăturile lor mai departe]. Dintre părinții apostolici îi denumim pe Atenagora din Atena, Clement Romanul, Dionisie Areopagitul [în jurul acestui sfânt părinte există mai multe controverse care credem că sunt nefondate], Ignatie Teoforul, Policarp al Smirnei și alții pe care îi găsim enumerați în diferite scrieri apostolice. După această perioadă a părinților apostolici aghiografia ortodoxă avea să intre în ultima perioadă a ei de formare și definitivare. Este vorba de perioada creștină cuprinsă între anul 325, anul în care Basielul sau Împăratul Constantin cel Mare convoacă primul mare sinod ecumenic sau universal la care sunt invitați să participe reprezenanți din toate regiunile lumii civilizate de până atunci.

⁴⁰ Acta Sanctorum pleniora" of Aucher (12 vols., Venice, 1810-35); for the Coptic, to H. Hyvernât, "Actes des martyrs de l'Egypte" (Paris, 1886), I. Balestrieri and H. Hyvernât "Acta martyrum" in "Corpus scriptorum Orientalium; Scriptores Coptici" (Paris, 1907), Coptic Jacobite Synaxar.

⁴¹ Benvenuti-Papi, Anna. "In castro poenitentiae": *santità e società femminile nell'Italia medievale*. Italia Sacra, 45. Rome, 1990. Bynum, Caroline. *Holy Feast and Holy Fast: The Religious Significance of Food to Medieval Women*. Berkeley, 1987. Elliott, Alison. *Roads to Paradise. Reading the Lives of the Early Saints*. Hanover, NH, 1987. Elliott, Dyan. *Spiritual Marriage: Sexual Abstinence in Medieval Wedlock*. Princeton, 1993. Elm, Susanna. "Virgins of God": *The Making of Asceticism in Late Antiquity*. Oxford, 1994. Head, Thomas. "The Marriages of Christina of Markyate." *Viator*, 21 (1990), pp. 71-95. Head, Thomas. "The Religion of the Femmettes: Ideals and Experience Among Women in Fifteenth- and Sixteenth-Century France." In *That Gentle Strength: Historical Perspectives on Women and Christianity*, eds. Lynda Coon, Katherine Haldane, and Elisabeth Sommer (Charlottesville, VA, 1990), pp. 149-75. Heffernan, Thomas. *Sacred Biography. Saints and Their Biographers in the Middle Ages*. Oxford, 1988. Matter, E. Ann, and John Coakley (eds.). *Creative Women in Medieval and Early Modern Italy: A Religious and Artistic Renaissance*. Philadelphia, 1994. Newman, Barbara. *From Virile Woman to WomanChrist: Studies in Medieval Religion and Literature*. Philadelphia, 1995. Roisin, Simone, *L'hagiographie cistercienne dans le diocèse de Liège au XIIIe siècle*. Louvain, 1947. Robertson, Elizabeth. *Early English Devotional Prose and the Female Audience*. Knoxville, 1990. Salisbury, Joyce. *Church Fathers, Independent Virgins*. London, 1991. Schulenburg, Jane Tibbets. "Forgetful of Their Sex": *Female Sanctity and Society, ca. 500-1100*. Chicago, 1998. Smith, Julia, "The Problem of Female Sanctity in Carolingian Europe c. 780-920." *Past and Present*, 146 (1995), pp. 3-37. Vauchez, André. *The Laity in the Middle Ages: Religious Beliefs and Devotional Practices*. Trans. Margery Schneider. French original, 1987; Notre Dame, 1993.

Această perioadă a sinoadelor ecumenice a durat mai bine de 400 de ani. Ortodoxia consideră că ultimul sinod ecumenic a avut loc în anul 787 la Constantinopol, actualul Istanbul unde s-a discutat probleme legate de iconologie, adică de reprezentarea lui Hristos, a lui Dumnezeu, a sfinților și a Mariei în imagini. Din această perioadă ultimă de formare a dogmei ortodoxe avem mai multe scrieri și mărturii aghiografice din mai toate regiunile lumii: Siria, Etiopia, Turcia, Grecia, Italia, Egipt sau Marsilia în sudul Franței.

O etapă cu totul aparte în aghiografia ortodoxă a fost mai mult decât orice ceea ce am putea denumi perioada bizantină sau a imperiului bizantin. În această perioadă avem mai multe scrieri aghiografice de vieți de sfinți, în special patriarhi ai Constantinopolului. Dintre cele mai semnificative personalități ale aghiografiei bizantine se cuvine să enumerăm pe Atanasie Athonitul, Grigorie de Nazianz, Nicolae Cabasila, Diadoh al Fotioceii, Ioan Damaschinul, Maxim Mărturisitorul, Nicolae al Mirelorlichiei, Grigorie Palama, Teodor Studitul sau Simoen Noul Teolog. Aceasta ca să nu pomenim numai dintre câteva cele mai semnificative nume.

Perioada bizantină sau a Imperiului constantinopolitan a fost o perioadă extrem de bogată în evenimente aghiografice. De aici avem foarte multe scrieri și biografii aghiografice care unele s-au pierdut sub negura vremurilor. Perioada bizantină s-a încheiat după cum știe toată lumea la anul 1453 odată cu căderea Constantinopolului sub otomani. Deși sfinți au continuat să existe și după acest an, ei nu au mai fost grupați în cadrul imperiului bizantin din punct de vedere istoric.

Evident, de la anul 1453 până în prezent putem vorbi de o altă perioadă în istoria aghiografiei ortodoxe. Această perioadă este încă în curs de expansiune. Ceea ce puteam vedea din istoria lumii este că chipul sfântului este o constantă a mai tuturor epocilor. Antichitatea, evul mediu și modernitate au sfinți și au recurs de la multe ori la sprijinul și ajutorul lor. Chipul sfântului a fost prezent în toate epocile istorice ale lumii.⁴²

Evident, rolul sfinților în aghiografia ortodoxă este unul soteriologic. Sfinții sunt cei care ne „conduc pe drumul sau calea cea îngustă a mântuirii.” Drumul este anevoios de mai multe ori fiind un fel de odisee creștină. Sfântul este cel care în mai toate culturile lumii a deschis calea spre mântuire și spre iluminarea omului. Iluminarea este din mai multe puncte de vedere un termen perimat. Dar sfinții au menirea de a ne duce în spre lumina lui Dumnezeu, în cadrele cele mai tradiționale ale ortodoxei. Pe sfinți îi găsim în toate culturile și civilizațiile evoluat sau superioare ale lumii. Întâlnirea cu sfântul, când aceasta are loc este dincolo de orice o „întâlnire sublimă.” Mai multe mărturii despre întâlniri cu persoane sfinte au

⁴² Brown, Peter. *Society and the Holy in Late Antiquity*. Berkeley: University of California Press, 1982. Farmer, David Hugh. *The Oxford Dictionary of Saints*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2003. Hackel, Sergei, ed. *The Byzantine Saint: University of Birmingham Fourteenth Spring Symposium of Byzantine Studies*. London: Fellowship of St. Alban and St. Sergius, 1981. Kazhdan, Alexander, and Nancy Patterson Sevcenko. "Catherine of Alexandria." In *The Oxford Dictionary of Byzantium*, edited by Alexander P. Kazhdan. New York: Oxford University Press, 1991. Kazhdan, Alexander, and Nancy Patterson Sevcenko. "Michael." In *The Oxford Dictionary of Byzantium*, edited by Alexander P. Kazhdan. New York: Oxford University Press, 1991. Kazhdan, Alexander, and Nancy Patterson Sevcenko. "Theodore Teron." In *The Oxford Dictionary of Byzantium*, edited by Alexander P. Kazhdan. New York: Oxford University Press, 1991. Seiber, Julia. *The Urban Saint in Early Byzantine Social History*. Oxford: British Archaeological Reports, 1977. Vassilaki, Maria, ed. *The Mother of God: Representations of the Virgin in Byzantine Art*. Milan: Skira Editore, 2000.

cutremurat pe cei care le-au citit. Ceea ce se remarcă în cazul sfinților este că aceștia nu sunt agresivi, nervoși, violenți, vulgare sau alte asemenea. Sfinții sunt dincolo de orice persoane care emană în jurul lor bucurie, înțelegere, blândețe, pace, iubire și cumințenie. Evident, sfinții nu sunt eroii micilor ecrane, deși despre sfinți sau făcut mai multe producții cinematografice. Astfel știm de celebra producție despre viața Sfântului Petru apostolul care a avut în distribuție un nume sonor al cinematografiei cum a fost cel al lui Oman Șarif. O altă producție celebră a cinematografiei a fost despre sfântul Pavel avându-l ca și protagonist pe Johannes Brandrup. Mai recent, radioteleviziunea italiană a realizat o mare producție despre viața Sfântului Ioan Teologul avându-l în distribuție pe celebrul Richard Harris [producția a fost realizată undeva prin anul 2002]. Aceasta este ca să enumerăm numai câteva dintre cele mai celebre producții de cinema cu caracter cinematografic.

Vedem că aghiografia a fost extrem de productivă în plan artistic și cinematografic. Ea a inspirat minții a numeroși cineaști, pictori sau sculptori. Evident, acest lucru este bun, dar mai mult decât a picta, a immortaliza sfinți în pelicule de cinema este mult mai semnificativ sau mai important să urmează vieții și exemplului sfinților. Aceasta înseamnă este aghiografia ne spune că este bine să ne dorim să fim un sfântul Pavel, un sfântul Ioan sau un sfântul Grigorie Palama. Nu putem să urmărim acestora dacă nu le cunoaștem foarte bine viața și cum au trăit. Aceste amănunte ale vieților sfinților le găsim în aghiografia ortodoxă.

Este trist atunci când noțiunea de aghiografie lipsește din vocabularul nostru zilnic. De fapt sunt prea puțini care au habar de ceea ce este aghiografia. Nu este uimitor să știm că au existat atât de mulți sfinți înainte noastră și că ei sunt pilde pe care noi le putem urma și le putem realiza? Este dar sunt foarte puțini care i-au în serios aceste aspect.⁴³ Evident, există un caracter „pedagogic al aghiografiei” aceasta fiindcă mai toți sfinții care au trăit pe pământ ne-au lăsat scrieri. De scrierile lor ne putem folosi. O enumerare a tuturor scrierilor aghiografice care le avem azi este dincolo de scopul prezentului volum.

Prin urmare, aghiografia ortodoxă se referă la ceea ce am putea denumi un cult sistematic al sfinților de la începuturi și până acum. Plecând de la primele scrieri despre sfinți până în secolul nostru s-au scurs multe zile și multă cerneală în acest domeniu. Perfecțiunea sfinților, frumosul lor a continuat să fascineze și să ne atragă.⁴⁴ Ore câtă nostalgie ne cuprinde când de gândim la sfinții bizanțului? Nu moștenim noi liturgia sfântului Ioan Hristostom dina această perioadă?

Sfântul Ioan Hristostom, un sfânt autentic al aghiografiei ortodoxe este activ și acum după 1600 de la trecerea lui la Dumnezeu. Acest imperiu al Bizanțului ne-a dat foarte mulți sfinți. Din punct de vedere aghiografic a fost mult mai productiv decât imperiul roman.⁴⁵ Prin urmare, mireasma și amintirea sfinților ne face să ne dăm seama unde suntem și de fapt unde ar trebui să fim. Nu cred că există cineva dintre noi care să nu fii simțit ceva deosebit în preajma unor moaște de sfinți. Aceasta fiindcă sfinții deși morți degajă un miros de bună mireasmă și sunt neputreziți. Acest fapt este supranatural și cea mai mare mărturie a sfințeniei există.

⁴³ G. Philippart, 'Hagiographes et hagiographie, hagiologes et hagiologie: des mots et des concepts,' *Hagiographica* 1 (1994), 1-16, esp. p. 2. *Holy Women of Byzantium: Ten Saints' Lives in English Translation*, ed. A.-M. Talbot (Washington, D.C. 1996),

⁴⁴ O lucrare celebră pe această temă a fost cea a lui Rudolf Otto, *Sacru* care a fost mai mult decât orice o analiză a ideii de sacru în diferitele tradiții și culturi religioase ale lumii (Humanitas București, 2005).

⁴⁵ Moaștele Sfântului Ioan Hristostom se mai păstrează și azi la Istanbul [fostul Constantinopol] Biserica Sfântului Gheorghe din Patriarhia Ecumenică.

Veacul nostru este din nou un veac care trebuie să fie mai mult decât orice productiv în plan aghiografic. Trebuie ca și acest secol al XXI-lea să și plătească tributul său sfințeniei. Mai sunt oare resurse pentru noi sfinți în acest veac? Mai putem sau mai există șlansa unor sfinți cum au fost cei din trecut? Credem că da, dacă ne rugăm stăruitor lui Dumnezeu care ne oferă ceea ce este bun pentru noi. Ceea ce este cel mai trist este că marea majoritate dintre noi în rugăciunile noastre private și în cele din cultul public nu mai cerem lui Dumnezeu să ne ofere sfinți. Din acest motiv avem așa puțini sfinți cum sunt zilele noastre.

Cum se face că acum mai bine de 500 de ani Imperiul Bizantin a dat sfinți de teapa unui Ioan Hristostom, Simeon Noul Teolog sau Maxim Mărturisitorul? Să se fii schimbat omul atât de mult că nu mai are nevoie de sfinți și de lucrările lor? Să fii devenit umanitatea atât de avansată în bine și în fapte bune că nu mai avem nevoie de sfinți? Personal nu cred acest lucru. Sfinții își fac lucrarea lor în această lume discret și cât se poate de sigur. Nimic nu scapă puterii sfinților fiindcă ei vine la Dumnezeu.

Lumea de azi evident uităm de seriozitatea sfinților și de multe ori îi este teamă să se avanseze în studiul lor sau în aghiografia ortodoxă. Din noul aghiografia ne spune din nou că avem nevoie să reevaluăm noțiunile noastre de sfințenie și de aghiografie. Ceea ce este sfânt, aghiografic v-a dăinui. Ceea ce este pervers și rău nu. Răutatea și perversiunea aduc cu sine amărăciunea sau tristețea. Sfințenia ne poate aduce bucuria lumii de dincolo. Cred că orice om sănătos la minte vrea bucuria și fericirea.

Evident, în aghiografie nu trebuie să vedem mai mult decât orice ceea ce am putea denumii caracterul SENZAȚIONAL al ei. Aghiografia este mai mult decât orice firescul lucrurilor, doar că trăim într-o lume nefirescă ea ne pare ca fiind nefirescă. Astfel știm foarte bine că sfinții nu sunt „cascadorii sau scamatorii” ieftini pe care îi vedem în mai toate marile spectacole din orașele noastre. Prin urmare, sfințenia nu este în nici un fel de un truc ieftin sau un truc vizual. „Les **saints** sont des hommes, des femmes ou des anges distingués dans les diverses traditions religieuses par leur relation particulière avec le divin et leur élévation spirituelle. L'impact d'un saint dépasse souvent l'espace de sa religion propre, quand son rayonnement moral apparaît comme universel : c'est le cas, par exemple, de Gandhi guide spirituel de l'Inde ou François d'Assise grand saint catholique, ainsi que, jusqu'à un certain point, de tous les fondateurs de grandes religions. La plupart des religions de l'Inde ont volontiers des tendances syncrétistes Ce n'est pas le cas des trois monothéismes « occidentaux » au sens large (judaïsme, christianisme, islam), où la sainteté se conçoit dans le cadre d'une appartenance communautaire ou sacramentelle Le sunnisme et le protestantisme refusent la notion de saint c'est-à-dire de culte ou de dulie portés à des personnes humaines. Cela n'empêche cependant pas des branches soufies hétérodoxes et chiites d'avoir développé, en marge de l'islam officiel et savant, un culte fervent autour des tombeaux des saints. »⁴⁶

Sfințenia în ortodoxie este din mai multe puncte de vedere euharistă și liturgică. Ea se leagă de slujirea la Biserică și de comuniunea liturgică a comunității. Comunitatea este mai mult decât orice cea care participă la cultul sfinților și mai mult decât orice își aduce aportul la comunitatea sfinților. « Même si le Code de Droit canonique parle sans hésiter du culte de Dieu et des saints, il vaut mieux distinguer le culte réservé à Dieu et la dévotion ou la vénération envers les saints. La Constitution sur la sainte liturgie de Vatican II (N° 104) l'exprimait ainsi : « *L'Église a introduit dans le cycle annuel les mémoires des martyrs et des autres saints qui, élevés à la perfection par la grâce multiforme de Dieu et ayant obtenu*

⁴⁶ <http://fr.wikipedia.org/wiki/Saint>.

possession du salut éternel, chantent à Dieu dans le ciel une louange parfaite et intercèdent pour nous. Dans les anniversaires des saints, l'Église proclame le mystère pascal en ces saints qui ont souffert avec le Christ et ont été glorifiés avec lui, et elle propose aux fidèles leurs exemples qui les attirent tous au Père par le Christ, et par leurs mérites elle obtient les bienfaits de Dieu. » Célébrer des saints, c'est donc célébrer la Pâque de Jésus-Christ qui a pénétré la vie de croyants et y a porté des fruits de sainteté à la gloire de Dieu. Dans le Corps du Christ on ne peut séparer la Tête et les membres, et la sainteté des membres renvoie à la Tête. La vénération portée aux saints devient un culte rendu au Christ vivant en eux et répandant en eux la richesse de sa grâce. La vie des saints présente quantité d'exemples que nous sommes invités à imiter : c'est ce que nous cherchons le plus souvent dans leur vie ou leurs écrits. Ils sont des témoins : les regarder, les écouter est une manière de méditer l'Évangile qui s'est concrétisé dans les conditions particulières de leur vie. Entre nous, le Christ crée une solidarité spirituelle : « la communion des saints ». L'amour que nous nous portons les uns aux autres nous fait porter, dans la prière, le souvenir de nos frères. Plus encore, en suscitant la participation de tous à son œuvre de salut, le Christ nous relie les uns aux autres et nous rend, en Lui, acteurs et responsables de la sanctification de nos frères. Dans cette communion des saints, nous, les vivants, nous prions les uns pour les autres ; nous prions pour nos défunts, afin que s'achève leur adaptation à la sainteté de Dieu ; les saints n'ont plus besoin de notre intercession, mais avec cette charité qui leur vient de Dieu, ils continuent à intercéder pour nous. S'il est vrai que nous ignorons comment fonctionne cette solidarité spirituelle, cependant nous savons qu'elle existe par la générosité divine."⁴⁷

Prin urmare, știm că Dumnezeu este cât se poate de mult sfânt. În ortodoxie există doctrina sfințeniei lui Dumnezeu. Această sfințenie după ortodoxie își are izvorul în Dumnezeu [teologii au învățătura despre Duhul Sfânt]. Duhul Sfânt sau Spiritul lui Dumnezeu își are ființa în Dumnezeu și în spiritualitatea sau aspectul lor pnevmatic. Dumnezeu este astfel dincolo de orice ceea ce am putea denumii existență a sfințeniei și a iubirii.⁴⁸

Prin urmare, în ortodoxie știm foarte bine că sursă a sfințeniei este mai mult decât orice „Sfânta Treime.” Dumnezeu este sfințitor ca și Sfântă Treime.⁴⁹ Sfințenia lui Dumnezeu

⁴⁷ <http://www.liturgiecatholique.fr/Le-culte-des-saints.html>.

⁴⁸ *L'Esprit Saint*. Lettre encyclique de Jean-Paul II. Le Seigneur qui donne la vie. Jean-Paul II, janvier 1986 ; *Je crois en l'Esprit Saint : la Pentecôte. Catéchèse sur le Credo*, VI, Jean-Paul II, septembre 1992 ; *Catéchisme de l'Église catholique*, Mame Librairie Editrice Vaticane, pour l'exploitation en France de la traduction française. Paris, 1992. ISBN 2-7242-7409-1 ; *L'évangile de l'esprit. Pour une théologie et une spiritualité intégrantes de l'Esprit Saint*, René Coste, préface du cardinal Roger Etchegaray, éditions du Cerf, mai 2006 ; *Je crois en l'Esprit Saint*, cardinal Yves Congar, éditions du Cerf, mai 1995, 880 pages ; *Esprit de l'homme, esprit de Dieu*, Yves Congar, éditions du Cerf, 94 pages, 1998 ; *L'Esprit Saint dans la Bible*, juin 1985, éditions du Cerf, 66 pages ; *Les sept dons du Saint-Esprit*, Bonaventure, éditions du Cerf, juin 1997, 224 pages ; *Nouveau Testament illustré* (2000, Charlemagne), sur Saint Jean et le Paraclet, Jean Favier ; *Qui est le Saint-Esprit ?*, Dereck Prince, Editions Full Frame ; *La mission du Saint-Esprit, une œuvre merveilleuse et un prodige*, LeGrand Richards, Église de Jésus-Christ des Saints des Derniers Jours, Salt Lake City, 1950 ; *Afin que nous ayons toujours son Esprit avec nous*, David A. Bednar, (Salt Lake City, 2006). *Traité du Saint-Esprit*, saint Basile. *Le zoroastrisme* par Paul Du Breuil, collection *Que sais-je ?*. *L'Avesta, Zoroastre et le mazdéisme* par Abel-Alexandre Holvevacque.

⁴⁹ « De asemenea, credem și în unul **Sfântul Duh**, Domnul și făcătorul de viață, care purcede din Tatăl și se odihnește în Fiul, împreună închinat și slăvit cu Tatăl și cu Fiul, ca fiind de aceeași ființă și coetern. Credem în Duhul cel din Dumnezeu, cel drept, cel conducător, izvorul înțelepciunii, al vieții și al sfințeniei. El este și se

este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii ca și Dumnezeu ca și Sfânta Treime. Comuniunea din sânurile lui Dumnezeu este mai mult decât orice Sfântă Treime. Sfânta Treime este astfel dincolo de orice ceea ce am putea denumii comuniunea de iubire intimă și ultimă din Dumnezeu. Ea este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „În rugăciuni, Duhul Sfânt e numit "Împărat ceresc" pe temeiul însușirilor Lui comune cu celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi. Este numit și "Mângâietorul", deoarece El va lua locul Mântuitorului, Care Se va înălța la cer, spre a rămâne cu Apostolii în veac. Duhul Sfânt la Botezul Domnului Iisus Hristos. Mai este numit și "Duhul adevărului", pentru că El va mărturisi despre dumnezeirea Fiului, cum spune troparul Botezului: "Și Duhul în chip de porumbel a adeverit întărirea Cuvântului" (troparul Bobotezei). Duhul Sfânt, prin Care s-au făcut descoperiri proorocilor, este și puterea sfințitoare, de-viață-făcătoare și unificatoare în Biserică. El S-a pogorât sub forma limbilor de foc peste Apostoli în Ziua Cincizecimii, iar Pogorârea Lui a manifestat în chip văzut Biserica, întemeiată de Hristos prin jertfa de pe cruce. El rămâne permanent prezent și activ în Biserică și prin El sporește și crește însăși Biserica. El este "Duhul lui Hristos" și prin El Hristos este prezent în Biserică până la sfârșitul veacurilor (Mt 28: 20). Sfântul Duh își realizează lucrarea Sa mântuitoare și sfințitoare (sau plinitoare) în Biserică prin Darul divin."⁵⁰

Astfel, ortodoxia a mărturisit mai mult decât orice că Dumnezeu este sfânt, perfecțiune a perfecțiunilor, desăvârșire a desăvârșirilor și dincolo de orice sublim al sublimului. Sublim al sublimului este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii existența lui Dumnezeu. Sfințenia este mai mult decât orice o stare care este conferită de hatul lui Dumnezeu. Harul lui Dumnezeu este astfel mai mult decât orice o temă asupra căruia vom insista mai mult.

numește Dumnezeu împreună cu Tatăl și cu Fiul; nezidit, desăvârșit, creator, atotstăpânitor, atoatelucrător, atotputernic, nemărginit în purtare; El stăpânește întreaga zidire, dar nu este stăpânit; îndumnezeiește, dar nu se îndumnezeiește; desăvârșește, dar nu se desăvârșește; împărtășește dar nu se împărtășește; sfințește, dar nu se sfințește; mângâietor, deoarece primește rugăciunile tuturor; în toate asemenea Tatălui și Fiului; purces din Tatăl și dat prin Fiul, este primit de toată zidirea. Zidește prin El însuși, dă ființă universului, sfințește și ține. Enipostatic, există în propria lui ipostasă, nedespărțit și neseplat de Tatăl și Fiul, având toate câte are Tatăl și Fiul afară de nenaștere și naștere. Tatăl este necauzat și nenăscut, căci nu este din cineva: El își are existența de la El însuși și nici nu are de la altul ceva din ceea ce are, ba, mai mult, El este în chip firesc principiul și cauza modului de existență a tuturor. Fiul este din Tatăl prin naștere. Duhul Sfânt și El este din Tatăl, dar nu prin naștere, ci prin purcedere. Noi cunoaștem că există deosebire între naștere și purcedere, dar care este felul deosebirii nu știm deloc. Nașterea Fiului din Tatăl și purcederea Sfântului Duh sunt simultane. Așadar, toate câte le are Fiul și Duhul, le are de la Tatăl, și însăși existența. Dacă nu este Tatăl nu este nici Fiul și nici Duhul. Și dacă Tatăl nu are ceva, nu are nici Fiul, nici Duhul. Și din cauza Tatălui, adică din cauză că există Tatăl, există și Fiul și Duhul. Și din cauza Tatălui, și Fiul și Duhul au pe toate câte le au, adică din pricină că Tatăl le are pe acestea, afară de nenaștere, de naștere și de purcedere. Căci cele trei sfinte ipostase se deosebesc unele de altele numai în aceste însușiri ipostatice. Ele nu se deosebesc prin ființă, ci se deosebesc fără despărțire prin caracteristica propriei ipostase. Spunem că fiecare din cele trei ipostase are o ipostasă desăvârșită, ca să nu admitem o fire compusă desăvârșită din trei ipostase nedesăvârșite, ci o singură ființă, în trei ipostase desăvârșite, simplă, mai presus de desăvârșire și mai înainte de desăvârșire. Căci tot ceea ce este format din lucruri nedesăvârșite este negreșit compus. Dar din ipostase desăvârșite este cu neputință să avem ceva compus. Pentru aceea nici nu spunem că specia este din ipostase, ci în ipostase. Spunem că sunt nedesăvârșite acelea care nu păstrează specia lucrului săvârșit din ele. Piatra, lemnul și fierul fiecare în sine, potrivit naturii lor proprii, sunt desăvârșite; dar raportate la clădirea făcută din ele, fiecare este nedesăvârșită, căci nu este fiecare din ele în sine clădire." A se vedea orthodoxwiki.

⁵⁰ A se vedea Orthodox wiki.

Harul înseamnă mai mult decât orice bunăvoință lui Dumnezeu față de un om sau o persoană anume.

Se spune despre Domnul Iisus Hristos că a fost plin de har fiindcă El l-a făcut pe Dumnezeu Tatăl să fie favorabil față de om și umanitate. Referitor la harul sau energiile lucrătoare a lui Dumnezeu sunt mai multe teorii cum că harul ar fi dincolo de orice creat în timp ce alții susțin că harul ar fi necreat.

Astfel, știm că Dumnezeu poate lucra în mod supranatural asupra facultăților sufletului. Harul înseamnă a fi în conlucrare cu Dumnezeu și voia sa. El duce dincolo de orice la curățirea omului de păcat în fața lui Dumnezeu. „Cauza eficientă principală a harului este Dumnezeu însuși; cauza eficientă instrumentală este firea omenească a lui Christos și sacramentele (tainele), cauza meritorie harului datorită omului decăzute este Hristos cu lucrarea sa de răscumpărare; cauza finală primară este preamărirea lui Dumnezeu, iar cauza finală secundară este mântuirea veșnică a omului.”⁵¹

Harul se acordă omului prin participare la viața lui Dumnezeu. Harul aduce cu sine mântuirea omului. Mântuirea omului este mai mult decât orice ceea ce poate fi denumit produs al sfințeniei lui Dumnezeu. Dumnezeu este cel care sfințește natura și pe om. La fel de bine în sfinți se mai fac văzute și lucrări ale harului care sunt harisme. Prin urmare vom stărui în continuare asupra caracterului de harismă. Ce este o harismă?

„Noțiunea de **harismă** poate fi întâlnită de 17 ori în Noul Testament și în toate locurile ea subliniază caracterul de "dar" dat de Dumnezeu; astfel traducătorii Sfintei Scripturi în limba română o vor traduce pur și simplu prin cuvântul "dar". În Septuaginta acest cuvânt nu poate fi întâlnit, cele trei referiri, invocate adesea, s-au dovedit a fi o interpolație târzie. În creștinismul primelor veacuri acest cuvânt este întrebuințat mai departe de Părinții Apostolici și Sfinții Părinți cu sensul de "dar" a lui Dumnezeu având un spectru de interpretare foarte larg, însă fără a deveni un termen tehnic. În afara creștinismului el este întâlnit abia în secolul al III-lea la Alchiphron unde "harisma" desemnează "dăruirea unui dar în mod absolut gratuit, benevol". Se poate afirma că harisma în felul în care este ea înțeleasă astăzi de teologia apuseană și în special de cea neoprotestantă este o invenție târzie, care își poate trage rădăcinile cel mai devreme din secolul al XVII-lea. Teologia răsăriteană a rămas mult mai fidelă sensului inițial al cuvântului, însă și în gândirea ei se poate vedea influența vestică. Dacă în Sfânta Scriptură iubirea, nădejdea, credința, preoția, căsătoria, celibatul, puterea de a face minuni, vorbirea în limbi, profeția etc. puteau fi socotite harisme, astăzi prin harisme cei mai mulți vor înțelege numai "darurile extraordinare". Prin Max Weber și Mișcarea Pentecostală de la începutul secolului trecut acest cuvânt va primi noi conotații de care nici nu poate fi vorba în scrierile Sfântului Pavel. Cuvântul harismă (carismă/charismă) poate fi folosit de creștinul român contemporan fără un sens religios, deoarece dicționarele limbii române nu oferă nici o definiție, iar atunci când o fac este incompletă și inaccesibilă tuturor. În același timp datorită influenței limbilor de circulație internațională cuvântul harismă este receptat ca un cuvânt care are mai multă legătură cu Max Weber decât cu Sfânta Scriptură, mai mult cu creștinismul din secolul al XX-lea decât cu creștinismul de până atunci. Noțiunea de harismă are o arie semantică foarte largă în Noul Testament, ea putând să desemneze toate darurile pe care Dumnezeu le dă celor ce cred în El, cât și harul mântuitor. Legătura dintre cei doi termeni, harismă și har, în gândirea Sfântului Apostol Pavel nu este deloc

⁵¹ <http://ro.wikipedia.org/wiki/Har>.

întâmplătoare, deoarece apostolul dorește să sublinieze că și harul mântuitor este și el tot un dar (Romani 5, 15-16).⁵²

Harul lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii iubirea fără de măsură a lui Dumnezeu. Astfel sfinții autentici s-au dovedit mai mult decât orice ceea ce am putea denumii harismatici, adică purtători ai darurilor lui Dumnezeu. Harismele sfinților sunt cele care ne fac să concluzionăm că ei sunt sfinți. Harismă este dincolo de orice un fapt extraordinare care este dat de Dumnezeu unei anume persoane după mai multă socotință. Care ar fii câteva harisme? Există harisma înțelepciunii în Dumnezeu, harisma agapică a iubirii, harisma fericirii sau a răspândirii fericirii [mai multe întâlniri ne spun că atunci când ne întâlnim cu sfinți suntem fericiți sau sfinții ne fac fericiți]. La fel de bine mai există harisma izgonirii diavolilor, facerea de minuni sau chiar darul prorociei sau al înainte vederii]. Acestea sunt harisme sau daruri speciale ale lui Dumnezeu.

CAPITOLUL 5

CULTUL SFINȚILOR ÎN AGHIOGRAFIA ORTODOXĂ

„Pe sfinții ce de pe pământ, minunat i-a făcut Domnul, că rănilor și patimilor Lui pe trup le-au primit, întru acelea împodobindu-se și cu dumnezeiești frumuseți în chip văzut îmbrăcându-se. Pe care ca pe niște flori neveștejite, ca pe niște stele neclintite ale Bisericii, cu jertfe de bună voie să îi laudăm.”⁵³

Este cât se poate de evident că dintre toate cultele creștine ortodoxia are cultul sfinților. Adică, după trecerea din această viață, bazați pe unele fapte ale lor, sfinții sunt fie preamăriți sau recunoscuți ca și sfinți mai mult decât orice. Sfinții sunt astfel, obiectul unui cult aparte ale ortodoxiei. Credem în sfinți mai mult decât orice datorită faptului că unii au dat mărturie prin viața lor de intimitatea comuniunii cu Dumnezeu. Știm că Dumnezeu este mai mult decât orice comuniune de iubire și de adevăr și dreptate. Sfinții sunt cei în care aceste atribute ale lui Dumnezeu se realizează deplin.

Din nou ne aducem aminte de duminica tuturor sfinților care este prima duminică după Rusalii din cultul ortodox. Știm că în această duminică Biserica face o pomenire generală a tuturor sfinților din toate timpurile și din toate veacurile. Deși aparent imitațiile lumii în care trăim ne fac să credem că nu au existat prea mulți sfinți, din cauza răutății a mai multor dintre semenii noștri, totuși adevărul nu este acesta. Dumnezeu este mai mult decât orice

⁵² Idem.

⁵³ Pentecostar, Duminica tuturor sfinților.

„minunat întru sfinții” Săi care sunt cei care Îl ascultă pe Dumnezeu cu sinceritate și cu toată atenția. Deși mai toți oamenii știu că există Dumnezeu, totuși, nu toți oamenii ascultă de Dumnezeu deplin și la modul ultim. Ascultarea sfinților față de Dumnezeu este mai mult decât orice totală. Între voia sfinților și voia lui Dumnezeu se realizează o deplinătate a comuniunii de iubire și de înțelegere.

Astfel, ceea ce este cel mai specific aghiografiei ortodoxe este cultul sfinților. Cine sunt sfinții? Cultul sfinților se trage foarte mult din cultul îngerilor. Ajungând la comuniune cu îngerii lui Dumnezeu, și cu Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, sfinții pot fi ajutători ai noștri în probleme și necazurile pe care le avem. Lumea în care trăim ne oferă și bucurii dar și necazuri. În momentele în care necazurile și probleme ne împresoară, de cele mai multe ori omul se simte deznădăduit. Astfel, în ce constă cultul sfinților?

Cultul sfinților constă slujbele, bisericile sau rugăciunile de mijlocire pe care le aducem în cinstea lor. Rugăciunile aduse în cinstea sfinților sunt de cele mai multe ori concentrate sub forma acatistelor. Mai mulți istorici au spus că cultul sfinților este nimic mai mult decât o înlocuire a „cultului zeilor” din păgânătatea antică.”⁵⁴ Prin urmare, cred că este nefondat că sfinții au înlocuit culturile antice ale zeilor ce erau politeiste. Aceasta datorită faptului că creștinismul a abolit aceste culte ce erau fondate doar pe superstiții și de mai multe ori pe pura imaginație a omului.

Știm că „imaginația” poate fi un tunel prin care cel rău poate pune stăpânire pe om și pe gândurile sale. De fapt cel rău își dispută supremația asupra noastră de cele mai multe ori prin intermediul imaginației. Astfel, mai mulți părinți ai Bisericii au fost de părere că politeiștii antici [folosesc acest termen pentru a nu folosi termenul de păgân] au folosit imaginația în teologie fără discernământ. Ei au creat așa numitul panteon al zeilor. În Elada antică acest panteon era condus de Zeus, ce era și zeul suprem. Astfel, politeiștii antici nu credeau că există un singur Dumnezeu, ci în mai mulți zei ce erau conduși de un zeu suprem.⁵⁵

Din nefericire enorm de productivă a fost în acest sens, după cum am afirmat deja Elada antică unde avem mai mulți zei adorați și a căror cult din nefericire era oficial. Astfel, politeiștii nu vorbeau de îngerii ci pentru ei îngerii erau un fel de zei. Aceasta este una dintre cele mai mari probleme ale separației de creștinism și de monoteism. Îngerii sunt zei conduși de un zeu suprem. Îngerii sunt ființe supranaturale create de Dumnezeu mai înainte de facerea lumii văzute.

O dovadă a cultului sfinților și a aghiografiei ortodoxe este mai mult decât orice sărbătorile închinat sfinților. Sărbătorile sfinților este adevărat au fost instituite de Biserică pentru a curma cultele de multe ori orgiastice păgâne. Aceste culte de mai multe ori practicau prostituția, sacrificiile umane sau multe alte aberații umane. Știm din istorie că Împăratul Constantin cel Mare a avut un aport semnificativ la curmarea acestor culte. Aceasta a făcut-o în special pe la anul 313 când a declarat religiile politeiste și practicile lor interzise și neoficiale. Poate că figura Împăratului Constantin cel Mare este o figură ce nu o putem recunoaște în adevărata ei semnificație sau valoare. Constantin care a luptat pentru

⁵⁴ În acest sens aș putea exemplifica acest fapt prin zeul antic al mării Poseidon ce a fost înlocuit după unii în creștinism cu cultul sfântului Francisc de Paola. Dacă această înlocuire este adevărată ori nu cred că sunt destule suspiciuni. Teoriile unora că Biserica a voit să monopolizeze „sfera de activități a omului” inclusiv marinăritul este nefondată nici biblic și nici scripturistic.

⁵⁵ Panteonul zeilor din antichitate era de fapt inspirat din „imaginația democrației” dorite de antici și a societății ideale din acele vremuri.

moralitate și pentru frumos și adevăr nu este astăzi decât o „obscură figură” a istoriei antice și medievale.

Prin urmare, știm că Dumnezeu vrea mai mult decât orice să îi cunoaștem pe sfinții Săi sau pe aleși Săi din toate vremurile și timpurile. Prin urmare, sfinții și cultul lor nu este sub nici o formă idolatrie. În ciuda sau diferit de cultele protestante și neoprotestante Biserica face pomenirea și are cultul sfinților. Aceasta din mai multe motive. Biserica recunoaște meritele celor care au fost vrednici. Cinstindu-i pe sfinți de fapt Îl cinstim pe Dumnezeu care a lucrat prin ei sau i-a făcut pe sfinți cât se poate de vrednici de cinste. Cinstindu-l pe sfinți, nu înseamnă că nu Îl mai adorăm pe Dumnezeu. După cum am spus, din multele milioane de oameni care au existat și din zecile de miliarde câte au existat de la începuturile umanității nu toți au vrut să Îl cinstească sau să Îl respecte pe Dumnezeu.

Cei care cred în Dumnezeu, Îl iubesc și se închină lui Dumnezeu sunt cât se poate de separați sau de diferiți de restul care trăiesc în păcate grele, în ură minciună sau perversitate. Biserica nu cinstește astfel de oameni și nici nu crede că pomenirea lor în rândul sfinților este necesară. Pomenirea sfinților vine din mai multe motive. Știm în primul rând că avem unele repere sau modele pe care să le urmăm. Cinstim la fel de bine și legătura lor specială cu Dumnezeu. Sfinții în viața lor au fost aproape de Dumnezeu. La fel de bine prin sfinți avem și nădejde de mântuire. În antichitate David spunea la un moment dat „lăudați-L pe Dumnezeu întru sfinții Lui.” [Psalm 150,1].

Astfel, ortodoxia și aghiografia ortodoxă crede că Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii analiza unirii omului cu Dumnezeu. Sfinții nu sunt doar numai într-o comuniune intimă cu Dumnezeu ci mai mult ei ajung la o unire intimă cu Dumnezeu. Aceste lucruri le știe mai toată lumea, dar este potrivit și bine ca ele să ne fie reamintite și în zilele noastre. Existența lui Dumnezeu face posibilă și existența sfinților. Dacă Dumnezeu nu ar exista nu ar exista nici un sfânt. Cultul sfinților este un fapt bine instituit de teologia ortodoxă. Ne gândim astfel de toți sfinții din toate veacurile care au existat și care din mila lui Dumnezeu vor mai exista.

Astfel, cultul sfinților este hristologic, adică se centrează pe persoana lui Hristos și a existenței Sale. Aceasta nu înseamnă că înaintea lui Hristos nu au existat sfinți. Aspectul pnevmatologic al cultului sfinților este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii esența sau profunzimea aghiografiei ortodoxe. Ortodoxia a avut din cele mai vechi vremuri cultul sfinților și al aleșilor lui Dumnezeu. Dumnezeu este astfel autor al sfinților. De ce a lăsat Dumnezeu acest cult al sfinților nu putem ști deplin din moment ce nu putem ști tot ceea ce se poate ști despre Dumnezeu.

Nestricăciunea mai multor trupuri ale sfinților ne spune foarte bine că sfinții sunt astfel extrem de mult aleși lui Dumnezeu. Vedem în mai multe cimitire și necropole că cultul sfinților este cât se poate de evident. Știm că există sfinți, din moment ce între sfinți și păcătoși se dă o luptă acerbă de supremație. Alcoolici, criminali, infractori, perversi, sabotori, tirani, asupritori, persecutori, istoria omenirii a demonstrat că au fost destul de mulți aceia care au urmat răului și s-au pus în slujba lui. Știm foarte bine că în timp ce criminalii sunt slujitorii răului și a răutății, sfinții sunt slujitorii binelui, a frumosului și a adevărului.

Dumnezeu este prin urmare Cel care a instituit un cult al sfinților. Știm astfel de sfinții vechiului legământ și de cei ai noului legământ. Evident, după cum am mărturisit sfinții sunt de mai multe ori confundați cu diferite religii și culturi religioase. Confuzia sfinților este dăunătoare fiindcă ne facem să nu știm pe cine să căutăm. A căuta pe sfinți este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „cultul sfinților.” Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce

am putea denumii expresia ultimă a iubirii de Dumnezeu și a comuniunii cu el. Cei care vor comuniunea sinceră cu Dumnezeu, nu vor refuza și comuniunea cu sfinții Săi.

Comuniunea cu sfinții lui Dumnezeu este dincolo de orice ceea ce am putea denumii ca și un mare bine al lui Dumnezeu către noi. Dincolo de orice Dumnezeu este ceea ce trebuie să căutăm și să voim. A voi că știm de Dumnezeu înseamnă a ști și de cei care mai înainte de noi au știut de Dumnezeu. Dumnezeu există mai înainte de noi și v-a exista în vecii vecilor.

Eternitatea lui Dumnezeu este puțin reflectată în sfințenie și în special în sfinții Săi. Știm că sfinții lui Dumnezeu ne iubesc fiindcă ei văd în noi creația lui Dumnezeu ceea ce puțin dintre noi o facem. A vedea semenii, oamenii din jurul nostru, lumea și cosmosul ca și creație a lui Dumnezeu este ceea ce numai sfinții ajung să facă deplin. Din nou, în acest capitol nu pot cuprinde toată complexitatea sfinților și a acțiunilor lor. Ne rugăm sfinților ca prin mijlocirea lor la „tronul lui Dumnezeu” ei să ne ajute în drumul anevoios al mântuirii. Drumul mântuirii este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii comuniunea cu sfinții lui Dumnezeu, cu existența lor. Cultul sfinților este dincolo de orice fundamentat dogmatic în ortodoxie.

După cum am arătat au existat mai multe concepții eronate sau greșite ale sfințeniei în ortodoxie. Aceste concepții au fost definite de Biserică ca fiind eretice. Ce este o erezie? O erezie este o învățătură de credință eronată sau falsă, efectuată în cele mai multe cazuri din greșeală din neștiință sau ignoranță. Ereziile evident, prezintă aspecte distorsionate ale sfințeniei lui Dumnezeu. În mare mai toți ereticii au pretins că sunt și sfinți. Ceea ce trebuie să știm este că nici un sfânt nu spune despre sine că este sfânt. Sfinții sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii iubitori ai lui Dumnezeu care nu fac acest lucru din interes de a fii preamăriți sau slăviți pe pământ. Iubirea de Dumnezeu impune cu sine și anume exigențe. Aceste exigențe ale iubirii de Dumnezeu sunt mai multe decât orice ceea ce am putea denumii iubirea de sfințenie și de dreptate.⁵⁶

Iubirea lui Dumnezeu este după cum am spus este „harismatică” sau totală în cazul sfinților. Sfinții sunt astfel dincolo de orice ceea ce am putea denumii „slujitori personali” ai lui Dumnezeu. Dumnezeu este astfel cel care știm că este cauză a iubirii sfinților. Această iubire a sfinților este înflăcărată și deplină sau mai mult decât orice ceea ce am putea spune „profundă.” Iubirea sfinților pentru Dumnezeu este deplină și extatică. Sfinții sunt astfel mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „realizatorii sau îndeplinitorii voii lui Dumnezeu.” Dacă toți oamenii suntem creați de Dumnezeu, sfinții sunt mai mult decât orice cei care duc la îndeplinire voia și dorințele lui Dumnezeu.

Din această cauză credem deși nu putem vedea direct că sfinții sunt bine plăcuți lui Dumnezeu. Dumnezeu fiind cauză a sfinților El îi duce pe sfinți la comuniunea cu Sine și cu existența Lui. Această comuniune a lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „comuniune a sfinților.” Aceasta fiindcă sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii iubitori ai lui Dumnezeu. Istoric, după cum am spus cei 12 apostoli ai Domnului Iisus Hristos au intrat profund în istorie ca și modele ale sfințeniei. Simpli pescari ei

⁵⁶ Binns, John. *An Introduction to the Christian Orthodox Churches*. Fairbairn, Donald. *Eastern Orthodoxy Through Western Eyes*. Fortescue, Adrian. *The Orthodox Eastern Church*. Roberson, Ronald. *The Eastern Christian Churches: A Brief Survey*. Parry, Ken, ed.; Melling, David J., ed.; Brady, Dimitri, ed.; Griffith, Sidney Harrison, ed.; Healey, John F., ed. *The Blackwell Dictionary of Eastern Christianity*.

au ajuns la comuniunea de iubire cu Dumnezeu. Evident, au fost și „școliți de Domnul Iisus Hristos în ceea ce am putea denumii comunitatea apostolică.” Așa au ajuns sfinții apostol un fel de model, de paradigmă sau reper pentru toți oamenii din toate epocile.

Evident au existat și sfinți intelectuali cum au a fost cazul sfântului Iustin Martirul și Filosoful. Acest sfânt este considerat patron al filosofilor și a celor care studiază filosofie. Filosofia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o disciplină intelectuală ce nu are nimic de a face cu aghiografia. Din nou, după cum Dumnezeu l-a ales în vechime pe Domnul Hristos din Bethleem și știm ce a urmat după El, tot așa și acum Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii sursă a sfințeniei adevărate și veridice sau reale.

Trebuie să ne aducem aminte de zilele de pomenire ale sfinților și să medităm la viața și la cum au trăit.⁵⁷ Sfinții să ne fie adevăratele modele sau adevăratele exemple pe care să le urmăm și în spre care să ne îndreptăm pașii pentru a îi urma. Urmându-i pe sfinți vom ajunge mai mult decât orice la ceea ce am putea denumii „cunoașterea aghiografică.” Aghiografia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „un fel de cunoaștere experimentală a lui Dumnezeu.” Această cunoaștere a lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii aspectul fundamental al relației de iubire și de sinceritate cu Creatorul nostru. Pe El se cuvine să îl lăudăm, să îl iubim și lui trebuie să ne închinăm totdeauna.

Nevoia omului de a compartimenta cunoștințele și științele sale a dus la facerea unei științe separate. Este vorba mai mult decât orice de aghiografie. Aghiografia este prin urmare un specific al ortodoxiei și al credinței ortodoxe. Ortodoxia este mai mult decât orice un criteriu al sfințeniei și al aghiografiei. Astfel, știm mai mult decât orice că iubirea de Dumnezeu este ceea ce îi motivează pe sfinți în acțiunile lor. Știm mai multe decât orice de anumite criterii ale sfinților în mare. Acestea ar putea fii:

1. mărturisirea credinței ortodoxe.
2. o viață exemplu sau mai mult decât orice model
3. iubire față de Dumnezeu și de semenii
4. moaște sau neputrezirea trupului
5. mai mulți sfinți sau dovedit a fii lucrători de minuni.

⁵⁷ Campany, Robert F. "The Real Presence: Manifestations of the Bodhisattva Guanshiyin in 4th- to 6th-century Chinese popular narratives." *History of Religions* 32(3) (Feb. 1993): 233-273. *The Commemoration of Saints and Heroes of the Faith in the Anglican Communion: The Report of a Commission Appointed by the Archbishop of Canterbury*. London: S.P.C.K., 1957. Cunningham, Lawrence S. *The Meaning of Saints*. San Francisco: Harper & Row, 1980. Daryn, Gil. "Moroccan Hassidism: The Chavrei Habakuk Community and its Veneration of Saints." *Ethnology* 37(4) (Fall 1998): 351-73. Deuffic, Jean-Luc (ed.). *Reliques et sainteté dans l'espace medieval*. Retrieved August 13, 2007. Geertz, Clifford. "Thick Description: Towards an Interpretive Theory of Culture." In *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, 1973. Hawley, John Stratton (ed.). *Saints and Virtues*. Berkeley, CA: University of California Press, 1987. Hein, David. "Saints: Holy, Not Tame." *Sewanee Theological Review* 49 (2006): 204-217. Hein, David. "Farrer on Friendship, Sainthood, and the Will of God." In *Captured by the Crucified: The Practical Theology of Austin Farrer*. Edited by David Hein and Edward Hugh Henderson. New York: Continuum, 2004. Perham, Michael. *The Communion of Saints*. London: Alcuin Club/SPCK, 1980. Rowley, Sherry. "On Saint Brigit and pagan goddesses in the kingdom of God." *Canadian Woman Studies* 17(3) (Summer-Fall 1997): 93-95. Schomer, Karine. "The Sant Tradition in Perspective" in *The Sants: Studies in a Devotional Tradition of India*. Edited by K. Schomer and W. H. McLeod. Delhi: Motilal Banaridass, 1987.. Vauchez, André. *Sainthood in the Later Middle Ages*. Translated by Jean Birrell. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. Woodward, Kenneth L. *Making Saints*. New York: Simon & Schuster, 1996.

Evident acestea sunt numai câteva criterii ale sfinților și a modului în care ei ajung la cunoașterea lui Dumnezeu. Sfinții au mai mult decât orice o cunoaștere profundă a lui Dumnezeu. Dincolo de orice este cât se poate de evident că Dumnezeu este mai mult decât orice „motor prim al aghiografiei” și al iubirii de oameni. Cultul ortodox crede în iubirea lui Dumnezeu față de oameni. Oricum, ceea ce este cel mai relevant în cazul aghiografiei este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii diferențele confesionale dintre creștini. Astfel, având în vedere că în creștinism există mai multe diferențe confesionale [ortodocși, catolici, protestanți și neoprotestanți, dintre care protestanții și neoprotestanții resping deplin cultul sfinților] a devenit „conflictul” am putea denumii alegerea și preferințele sfinților.

Astfel, ortodocșii după cum am arătat și mai sus nu recunosc sfinți pe Francis de Assisi, Bonaventura și Toma Aquino. La fel de bine în plan aghiografic se mai dispută și sfințenia lui Anselm din Cantherbury. Ortodoxia recunoaște că Anselm a fost un mare teolog și un erudit dar încă nu a ajuns la canonizarea sa. În acest sens preferințele ortodoxiei sunt mai mult în spre Grigorie Palama, Nicodim Aghioritul și Atanasie Athonitul.⁵⁸

Vrem sau nu vrem, în plan aghiografic se dă o mare luptă între confesiunile creștine pentru stabilirea adevăraților sfinți de falșii sfinți. Un caz aghiografic celebru a avut loc în România în anul 1986 la mănăstirea Neamț din Moldova când s-au descoperit aproape miraculos moaștele unui sfânt care se presupune că ar fii cele ale lui Paisie Velicikovki. Evenimentul a avut loc mai bine spus în luna lui mai-iunie când în fața clopotniței mănăstirii pământul a început să se ridice instantaneu fără nici o cauză naturală. După ce s-a săpat mai bine de 1,5 metri s-a descoperit trupul unui călugăr neputrezit. Se prespune că ar fii al sfântului Paisie Velickoski după cum am arătat dar nu este deplin sigur. Oricum, investigațiile despre aceste fapt încă continuă.⁵⁹

⁵⁸ Saint Anselme. *Prières et Méditations*, Marédsous, 1923. Charles de REMUSAT, *Anselme de Canterbury*. Paris, 1868. *Sancti Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis Cur Deus Homo*, nedată. A R Kayayan, *L'Expiation*, Paris, nedată.

⁵⁹ Eugen Procopan, Paisie Velicovsch 1722-1794. Schiță istorică despre viața și opera sa , în RSIAB, an. XXIII, 1933, p. 161 -262 (în extras, Chișinău, 1933, 102 p.); Prot. Serghie Cetfericov, Paisie, starețul mănăstirii Neamțul din Moldova. Viața, învățătura și experiența lui asupra Bisericii Ortodoxe. Traducere din rusește de Nicodim (Munteanu), Neamț, 1933,431 p. (ea. a II-a, Neamț, 1940- 1943,416p.); Pr. Niculae M. Popescu, 160 de ani de la moartea lui Paisie Velicovschi, în MO, an. VII, 1955, nr. 1 -2, p. 41 -47; I. Hibirin, Activitatea literară-traducătoare a starețului Paisie, în "Revista Patriarhiei din Moscova", nr. 12, 1956, p. 58-62 (în rusește); Diacon Ioan Ivan, Actualitatea "Așezământului" starețului Paisie Velicovschi, în MMS, an. XXXIII, 1957, nr. 8-9, p. 607-610; Pr. Paul Mihail, Starețul Paisie de la Neamț înnoitorul monahismului, în MMS, an.XXXVIII, 1961. nr. 5-6, p. 409-417; Pr. Paul Mihail, Traduceri patristice ale starețului Paisie, în MO, an. XXIV, 1972, nr. 3-4, p. 217-223, Petre I. David, Cuviosul Paisie cel Mare (Velicovschi), un desăvârșit monah român. Noi cercetări și ipoteze. în BOR, an. XCIII, 1975, nr. 1-2, p.162- 193 (și extras, 32 p.); Leonid (Poliakov), Activitatea literară a starețului Paisie Velicovschi (în rusește), în "Mesager de l'Exarchat du patriarcat Russe en Europe Occidentale", 21, 1973,p. 69- 104,și 203-237; Sergij Cetverikov, Moldavskij starec Paisij Velicovskij. Ego jizni, ucenic i vlijanie na pravoslavone monașestvo, Paris, Imca Press, 1976,307p.(ediție engleză în 1980); Cuthbert D. Hainsworth, Staretz Paisie Velicovschi(1772-1794). Doctrine of Spiritual Guidance, Roma, 1976, 89 p.; Mircea Păcuraru, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, II, București, 1981, p. 580 584 (ed. a II-a, București, 1993); Ierom. Ioanichie Bălan, Pateric Românesc, București, 1980, p. 232-259; Pr. Prof. Vasile Sibiescu, Paisie Velicovschi viețuitor la schitul Cârnău între anii 1744-1746, în vol. Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților, I , Buzău, 1983, p. 347-354 Anthony-Emil N. Tachiaos, The Revival of byzantine Mysticism among Slavs and Romanians în the XVIII th century, Thessaloniki, 1986, LV + 296 p.; Paisij Velickovskij, Autobiografia di uno starets. Presentazione di P. Tomas Spiklik. Introduzione, traduzione e nota a cura della comunita dei Fratelli

Mărturiile aghiografie sunt supraistorice sau mai mult decât orice arheologia creștin ortodoxă. Din nou, suntem bucuroși fiind creștini ortodocși să avem atâtea mărturii aghiografice de care să ne putem lega sau agăța. În drumul „terifiant și înfricoșător” în spre cunoașterea lui Dumnezeu, sfinții sunt reperele de care ne putem agăța și ne putem menține. Cu toții avem nevoie ca în momente dificile din viața noastră să avem un sprijin de care să ne putem agăța. Acest sprijin dacă suntem sinceri poate să ne vină de la sfinții lui Dumnezeu. Din acest motiv Biserica și teologia ortodoxă a instituit un cult al sfinților care are o vechime extrem de mare și de lungă.

Prin urmare, știm că Dumnezeu este mai mult decât orice un Dumnezeu al aghiografiei, adică a sfinților. Sfinți Părinți, monastici, cuvioși, martiri sau mărturisitori cu toții au iubit pe Dumnezeu.⁶⁰ Prin urmare, aghiografia este o disciplină „transcendentă” se ocupă cu studiul vieții sfinților și a sfințeniei. Este adevărat că în lumea care trăim sfințenia este un subiect demodat. Nu avem atâtea repere sociale, morale și intelectuale în mass media, în modele intelectuale ale Europei și în alte curente filosofice care aparent sunt o supapă pentru toate nevoile noastre intelectuale și morale?

Este adevărat că filosofia oferă răspuns la mai toate „dilemele noastre morale” dacă este o filosofie cât se poate de exemplară și de profundă. Profunzimea filosofiei se reduce la filosofia morală sau la cea etică. De ce am mai avea nevoie și de aghiografie? Este adevărat că Dumnezeu poate vorbi și prin gura filosofilor fiindcă la Dumnezeu totul este cu putință. Dar pentru cei dornici de o viață mai profundă și mai amplă în Dumnezeu există și aghiografia.

„Στην Ελληνική αγιογραφία διυλίζεται αυστηρά κάθε συγκινητικότητα και με σχεδόν αυστηρή κλίση, στην δογματική παράδοση. Το φώς της εικόνας τοποθετείται σε σημείο προοπτικής, για να κατευθύνει όλη τη σύνθεση. Η μοναδική ακτίνα, που εξέρχεται από το τρίγωνο ψηλά σημαίνει τη μία ουσία του Θεού, αλλά βγαίνοντας από το άστρο, χωρίζεται σε τρεις λάμπεις για να προσδιορίσει τη συμμετοχή των τριών προσώπων στην οικονομία της σωτηρίας. Οι ακτίνες διαχωρίζονται μετά το σύμβολο του Σταυρού, εδώ μας θυμίζει τό περιστέρι (Αγ. Πνεύμα), στην Βάπτιση. Ο σταυρός, «η κρίσις της κρίσεως». (Μάξιμος Ομολογητής) θέλει να πεί ότι η σκέψη μας είναι σταυρωμένη, κτυπημένη από αδυναμία εμπρός από το μυστήριο της Ενσαρκώσεως. «Μυστήριον μέγα ορώ και παράδοξο» κατά τον υμνογράφο. Η εικόνα περιέχει πιά τα Θεοφάνεια, τό Πάσχα και την Πεντηκοστή, όπως λέγει και ο ιερός Χρυσόστομος. Αυτό που ο Αδάμ δεν ήταν ικανός να πετύχει ανυψώνοντας τον εαυτό του, ο Θεός το πραγματοποιεί στη θέση του κατεβαίνοντας. Στην εωσφορική επιθυμία του θείου, ο Θεός απαντά γενναία με το δώρο της Θεώσεως του ανθρώπου. «επι γης κατήλθες ίνα σώσης τον Αδάμ, μέχρις Άδου ζητών.»⁶¹

Contemplativi di Gesu, Abazia di Praglia, 1988, 208 p0. carte fundamentală a culturii europene, broșură însoțitoare a ediției Dobroljubije. La Philocalie slavonne de Paissy Velitchkovski, Reproduction anastatique integrale de l'edition princeps, Moscou, 1793, soignee et presentee par Dan Zamfirescu, Ed. Roza Vânturilor, București, 1990 (s-a tipărit și în limbile engleză și franceză).

⁶⁰ O lucrare de filosofie care a abordat problematica aghiografiei a fost cea a filosofului român Emil Cioran în cartea sa celebră de astfel în mediul intelectual european *Lacrimi și sfinți* (Editura Humanitas: București 1995). Problematika care o ridică acum aproape un secol filosoful Cioran este denaturată datorită faptului că „aghiografia” nu este o problemă de filosofie ci de religie și teologie. Oricum, demersurile care le-a făcut Cioran în lucrarea lui sunt salutare.

⁶¹ <http://www.xristianos.net>.

La fel de mult, un aspect fundamental al aghiografiei este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii lupta împotriva puterilor sau a forțelor răului cum ar fii: satanismul, demonologia, vrăjitoria, magia sau ocultismul. Deși evul mediu a creat un precedent în aghiografia creștină, dar mai ales în cea occidentală în ceea ce privește lupta cu vrăjitoria prin așa numita inchiziție care sancționa și cu rost și fără rost mediul social occidental pentru învinuiri și acuzații de vrăjitorie, aghiografia a declarat din cele mai vechi vremuri o luptă împotriva puterilor răului și a întunericului. În timp ce sfinții erau luptători ai luminii și ai binelui, vrăjitorii și magicienii au fost dincolo de orice agenți și avocați ai răului și a întunericului.

Aghiografia este din punct de vedere etic și o știință a binelui. Binele este o categorie morală și universală și este proprie și aghiografiei.⁶² În timp ce sfinții sunt agenți ai binelui, vrăjitorii și criminalii sunt agenți ai răului și ai ocultului. Este adevărat că mai mulți dintre noi nu credem în magie și vrăjitorie, totuși, sunt mai multe dovezi ale unor astfel de practici, care invocă diavoli sunt pretextul unor spirite bune. De la șamanii din triburile indigene la vracii din Siberia, gama invocării lumii spiritelor este încă un subiect incert și nedefinit deplin. Ne aducem aminte de faptul că mai multe practici ale șamanilor ne spun că de fapt ei nu fac decât să invoce lumea spiritelor. Ori mai mulți șamani atunci când cad în transă avem foarte multe motive să credem că de fapt ei sunt într-o posesie demonică. Transele șamanice, ale fakirilor sau ale magicienilor, nu sunt considerate ca fiind ortodoxe. Aceștia pretind că pot vorbi cu „lumea spiritelor” și pot invoca „spirite din lumea de dincolo.” Nu sunt acestea oare spirite demonice care îi pot înșela pe cei care le cheamă? Este ciudat cum mai mulți șamani și magicieni pot spune că ei pot prevedea viitorul în urma transelelor șamanice care le vorbesc de cele ce vor fii? Trebuie să știm că după Sfântul Apostol Pavel și „diavolul se poate transforma în înger de lumină.”

⁶² Vom reda mai jos definiția binelui după Dicționarul explicativ al limbii române, „**BÍNE** adv., s. n. sg. **I.** Adv. **1.** În mod prielnic, în mod favorabil, avantajos, util. ◇ Expr. *A(-i) prinde* (cuiva) *bine* (un lucru, o învățătură, o întâmplare) = a-i fi de folos, a-i fi prielnic. *A(-i) veni cuiva bine* (să...) = a(-i) veni cuiva la îndemână; a fi avantajat de o situație prielnică. ◇ (În formule de salut) *Bine ai* (sau *ați*) *venit* (sănătos, sănătoși)! ◇ (Referitor la sănătate) *A se simți bine*. *A(-i) face* (cuiva) *bine* (mâncarea, băutura, plimbarea etc.). *A dormi* (sau *a se odihni* etc.) *bine*. (Ce), *nu ți-e bine?* = **a**) (ce), nu ești sănătos? ai o slăbiciune fizică?; **b**) (ce), ești nebun? nu ești în toate mințile? **2.** În concordanță cu regulile eticii sociale, în mod cuviincios, cum se cere, cuminte. *Să te porți bine cu oricine*. ◇ Expr. (Fam. și ir.) *Bine ți-a făcut!* = așa trebuia, așa se cuvenea să-și facă (pentru purtarea ta urâtă, condamnată)! ◇ În concordanță cu regulile sau canoanele esteticii; agreabil, frumos, minunat. *Cântă și dansează bine*. *Cu rochia asta îți șade bine*. ◇ *Bărbat sau femeie bine făcut(ă)* = bărbat sau femeie chipeș(ă). ◇ În concordanță cu adevărul, cu corectitudinea; clar, precis, exact. *Vezi bine că așa stau lucrurile*. *Să știi bine că mor, și nu mă las până nu-mi aflu dreptatea!* ◇ *De-a binelea* = de-adevărat, cu adevărat. ◇ (Având valoarea unei afirmații) *Bine, am să procedez cum vrei tu!* ◇ Expr. (Că) *bine zici* = (că) zici așa cum trebuie. *Ei bine...* = după cum spuneam... ◇ Cu grijă, cu atenție. *Uită-te bine și învață*. **3.** Deplin, în întregime, complet. *E cherchelit bine*. ◇ (La comparativ) Mult. *A fost plecat doi ani și mai bine*. ◇ Mult și prielnic. *A plouat bine*. *A mâncat și a băut bine*. **II.** S. n. sg. **1.** Ceea ce este util, favorabil, prielnic, ceea ce aduce un folos cuiva. ◇ *Om de bine* = om care acționează în folosul, în sprijinul, care ajută pe cei din jurul său. ◇ Expr. *A face* (cuiva un mare) *bine* sau *a face* (cuiva) *bine* (cu ceva) = a ajuta (pe cineva) la nevoie. *Să-ți* (sau *să vă*) *fie de bine!* = **a**) să-ți (sau să vă) fie de (sau cu) folos!; **b**) (ir.) se spune cuiva care a procedat (greșit) împotriva sfaturilor primite. *A vorbi* (pe cineva) *de bine* = a lăuda (pe cineva). **2.** Ceea ce corespunde cu morala, ceea ce este recomandabil din punct de vedere etic. ◇ Expr. *A lua* (pe cineva) *cu binele* = a proceda cu blândețe, cu înțelegere, cu bunăvoință față de cineva supărat, irascibil sau îndârjit. **3.** (Fil.; art.) Obiectul moralei ca știință. **4.** (Adjectival; despre oameni) Armonios dezvoltat, plăcut la vedere. – Lat. **bene** (în sensul **II 3**, calc după gr. *Agathos*, germ. *das Gut*).”

Știm astfel din aghiografia ortodoxă că unui părinte îmbunătățit i-a venit odată un înger care l-a salutat în timp ce acesta se ruga în chilia sa. Acest aparent înger i-a spus călugărului ieromonah, sunt un înger și am fost trimis de Hristos să vorbesc cu tine. Călugărul i-a răspuns, dacă ești cu adevărat înger nu vreau să te văd decât în veacul de apoi și în viața de dincolo. Se spune că în acel moment îngerul a dispărut. Așa că călugărul și-a dat seama că de fapt era un diavol ce luase chip de înger de lumină pentru a îl ispitii. La fel de bine toți părinții ne îndeamnă să nu primim nici un fel de arătare de dincolo sau „din lumea de dincolo” fiindcă ea pot fi înșelătoare sau ispitiri ale celui rău. Ori vedem că acest lucru nu are loc în cazul șamanismului care consideră că a fii în transă este un lucru bun fiind o favoare a spiritelor. Din nou ne aducem aminte de cuvintele părinților din vechime de a nu primii „revelații, viziuni, descoperii sau vizite” ale îngerilor fiindcă știm că diavolii sunt dușmanii noștri și pot face mai multe lucruri care să ne înșele. Evident ortodoxia crede că există și apariții pozitive ale îngerilor în special unor persoane bine plăcute lui Dumnezeu cum sunt sfinții, dar nici aceste apariții nu trebuie primite ci mai întâi trebuie supuse discernământului.⁶³

Adevărații sfinți sunt împotriva practicilor oculte și ale magiei. Prin urmare între sfinți și puterile oculte se dă o luptă de supremație sau mai mult decât orice ceea ce am putea denumi „dorința de victorie.” Cine câștigă în cele din urmă: sfinții care îi vedem pictați pe interiorul Bisericilor noastre sau magicienii, vrăjitorii, necromanții, perversii sau diabolicii? Lupta este cruntă cu adevărat și sfântul Nicodim Aghioritul ne spunea acum mai bine de 200 de ani că acesta este „războiul nevăzut.” Cât este de incredibil, în această lume, binele și răul, sfințenia și perversul sunt în conflict și pe terenul de luptă.

După cum ne spun sfinții părinți în această viață trebuie să ne decidem de partea cui suntem? A binelui și a sfinților sau a răului și a criminalilor? Istoric, răul a fost de mai multe ori în apoteoza lui. Secolul XX a fost din nefericire un astfel de secol. Mai bine de jumătate din cei 100 de ani ai secolului XX au fost ai războiului. Să ne amintim de primul război mondial, de al doilea război mondial și în cele din urmă de războiul rece. Din nou ne aducem aminte de cei dinaintea de noi.

⁶³ „Un ajutor îngeresc l-a primit un călugăr, părintele Gherasim Menaghias (mort 1957), în prima jumătate a secolului trecut, pe când sihăstrea în Sfântul Munte. L-a trimis odată bătrânul lui în mănăstirea Lavrei pentru o rezolvă o problema. Părintele Lavrei a luat binecuvântare și a pornit. Distanța Katunachia - Lavra este de 3 - 4 ore, dar era iarna și ninsese. Când a trecut de Cherasia, a început să ningă abundant. Îl loveau puternice rafale de vânt și zăpadă și nu putea să știe nici măcar unde se afla. A pierdut și cărarea pentru că se acoperise de zăpadă și a fost nevoit să se oprească. Văzând pericolul în care se afla a început să se roage fierbinte Domnului și Maicii Sale. Nu trecuseră multe minute când vine din cer răspunsul: se arată în fața lui un copil de zece ani: - *Binecuvantează, părinte!* îi zice. - *Domnul sa te binecuvinteze.* - *Unde mergi, părinte, pe aceasta vreme? O sa te acopere zăpadă. O sa te pierzi în pădure pe asemenea viscol.* - *Ce sa fac, baietelul meu? M-a trimis bătrânul meu în Lavra. Trebuie să mă duc.* - *Haide, atunci sa te ajut, ca sa te îndrepti pe cărarea care duce acolo.* După ce l-a condus până la un punct i-a zis: - *O iei pe drumul de jos și o sa iesi la cararea care duce spre Lavra.* Părintele Gherasim i-a mulțumit. După ce a făcut numai cativa pasi, si-a revenit. - *Cum de s-a găsit acest copil aici, în zapada?* s-a întrebat el. Se întoarce dar nu vede nimic. Baietelul disparuse. Urme de pasi nu existau pe zapada. A fost ingerul Domnului.” <http://www.almeea.com/ingerul-care-a-salvat-de-la-moarte-un-calugar-prins-de-viscol>.

Sfinții sunt eroi ai binelui, dar mai mult decât orice a binelui total. În cazul sfinților slujirea binelui este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „ființa lor” sau ceea ce îi definește. Toți creștini sunt eroi ai binelui într-un anume fel, dar sfinții sunt mai mult decât orice eroi ai „binelui total.” Adică, deși mai mulți dintre noi ne îndoiim dacă calea binelui este cea pe care trebuie să pășim, la sfinți nu întâlnim acest lucru. Sfinții cred în absolutul binelui. Ceea ce avem nevoie mai mult decât orice este de acești „eroi ai binelui.” Eroii binelui sunt sintetizați pentru noi în cultul sfinților.

Din nou și din nou, sfinții sunt cei pe care nu trebuie să îi uităm. Avem biserici și mănăstiri închinare în cinstea a mai multor sfinți și a mai multor asemenea lor. Ortodoxia are la mare cinste sfinți pe cum Gheorghe, Nicolae, Ioan, Silvestru, Petru, Grigorie, Vasile și mulți alții. Din nou trebuie să ne întrebăm dacă cultul sfinților este ficțional sau nu? Din nou ne rugăm lui Dumnezeu să ne dea mai mulți sfinți sau să își mărească numărul de aleși ai Săi. Aleșii lui Dumnezeu sunt sfinții noștri. Este un mare lucru acesta fiindcă sfinții sunt și ei oameni ca și noi, care unii au avut patimi și păcate, neputințe, îndoieli, și deznădejdi.

Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii actualizarea binelui și a frumosului. Frumosul la sfinți este de natură imaterială venind din imaterialitatea lui Dumnezeu. Din nou, sfințenia este mai mult decât orice o stare generică ce poate fi particulară și anumitor locuri. Astfel, există locurile patimilor Domnului Iisus Hristos, Muntele Sinai, Muntele Athos sau alte locuri sfinte ale ortodoxiei. Din nefericire, în vremurile noastre știm foarte bine că „sfințenia” unor locuri cum sunt Bisericele, mănăstirile sau cele asemenea este cât se poate de mult neglijată și uitată. Sfințenia după cum am spus este o noțiune mult mai vastă și mai complexă decât credem. După cum am spus ea este o un produs a lui Dumnezeu. Actele lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice sfințitoare.⁶⁴

Fiind sfânt, Dumnezeu are puterea de a sfinți cum și ceea ce voiește. Aleși ai lui Dumnezeu pot fi persoane la care ne-am aștepta foarte puțin. Din punct de vedere practic care sunt actele care îl sfințesc pe om? Evident, desfrâul, beția, lăcomia, destrăbălarea, libertinajul, îmbuibarea, desfătarea în plăceri și în poftele păcătoase ne depărtează extrem de mult de sfinți și de sfințenie. În trupul său omul poate deveni un sfânt sau un criminal. Din nefericire în culturile lumii, noțiunea de sfințenie variază extrem de mult. Astfel, există diferite concepții aghiografice care merg în paralel cu noțiunea de sfințenie. Culturile de azi în general nu mai au prea mult noțiuni de aghiografie din dorința de „supremație asupra lumii materiale și a celei industriale.”

Dornic de a se extinde cât mai mult economic, industrial și comercial, omul este aruncat în neantul materiei și înstrăinat de „cele mai profunde noțiuni de sfințenie.” Ne rugăm sfinților să ne lumineze să știm pe ce cale să apucăm. Dincolo de toate aceste „mari realizări materiale și pragmatice” ale omului, din nefericire am uitat de perspectivele și de valorile aghiografice. Așa se face că de mai multe ori suntem opaci la „chemarea sfințeniei.” De fapt sfințenia lipsește din vocabularul a mai multor dintre semenii noștri.

⁶⁴ Teologii se întreabă mai multe lucruri despre „caracterul extazului” sfinților sau mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „stările extatice” ale sfinților. Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii „agenții special al lui Dumnezeu” pe pământ ca să folosim celebra expresie a protestantului american Billy Graham.

Poate că de aici și variațiile acestui termen de sfânt sau sfințenie în limbile de circulație ale Europei. De la elenul *αγιος* la britanicul *saint*, trecând prin nemțescul *heilige* sau macedonianul *sviati*, sfințenia este o noțiune „fluctuantă și mai mult decât orice relativizată în sens einsteinian.” Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii „persoanele providențiale” alese de Dumnezeu pentru folosul nostru. Viețile lor, care mai nou sunt uitate și neglijate sunt lăsate pradă uitării și delăsării. Aghiografia după cum am arătat este o știință ce nu operează cu noțiuni „lumești.” Ca să putem cuprinde aghiografia trebuie să ne „dezlumim” adică se renunțăm la ego, la patimi, la păcate, la plăceri, la destrăbălări și la ceea ce este rău și nefolositor.

Acrivia și sobrietatea sfinților trebuie să fie mai mult decât orice o preocupare continuă a noastră. Cu cât ne „dezlumim”, adică renunțăm la viciile și la plăcerile și răutatea din lume cu atât mai mult ne apropiem de Dumnezeu și de sfinții Săi. Se cuvine să ne aducem aminte de sfinți după puteri. Nu toți putem ajunge la măsurii înalte de sfințenie și de trăire sau pnevmatizare a noastră. Ceea ce este cât se poate de sugestiv este că toții sfinții sunt oameni ai rugăciunii. Nu este nici un sfânt din cei pe care îi cunoaștem care să fii fost împotriva rugăciunii.

Evident Dumnezeu hotărăște sau decide dacă ajungem sau nu la sfințenie. Ceea ce este se știe este că Dumnezeu are o constantă în toate timpurile și momentele istorice de a alege sfinți sau de a ne aduce la sfințenie. O mărturie profund ortodoxă a aghiografiei ortodoxe este mai mult decât orice Imnele iubirii dumnezeiești a Sfântului Simeon Noul Teolog. Cum am spus există un aspect pedagogic al sfințeniei. Sfinții sunt mai mult decât orice cei care ne învață dogmatic și pedagogic cum să ne sfințim sau să ajugem la adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu. Cunoașterea profundă, dincolo de moarte și de viață a lui Dumnezeu, este mai mult decât orice o cunoaștere aghiografică.

Aspectele eshatologice ale aghiografiei sunt de mai multe ori cele care ne fac să credem că sufletele sfinților sunt mai mult decât orice cele care au ajuns în paradis. Din paradis sau din eden sau rai [heaven] în engleză aceste sufletele ale sfinților după unii părinți stau împreună cu îngerii lui Dumnezeu. Astăzi mai mult decât oricând ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute și să ne descopere calea pe care să mergem pentru a urma sfinților. Din multitudinea sfinților trebuie să găsim unul care se potrivește cu temperamentul și cu viața noastră și să urăm lui. Acesta este după cum am spus aspectul pedagogic al sfințeniei și al iubirii de Dumnezeu. Dacă îl iubim pe Dumnezeu și facem voia lui avem șansa de a fii sfinți și cinstiți ca și sfinții. Aghiografia este încă un mare sprijin al nostru pe care îl avem de la Dumnezeu.

Astfel, aghiografia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii „lupta cu întunericul și forțele răului.” Aceste puteri ale răului vor după eshatologia ortodoxă să „dezintegreze” lumea, omul și umanitatea. Lupta sau războiul nevăzut al sfinților pleacă de la Dumnezeu. Astfel, putem vedea în special în Petericile ortodoxe cum mai mulți părinți ai bisericii cu viață au fost ispitiți de puterile întunericului și de diavoli. Astfel, părinții și sfinții în general au primit darul înainte vederii și al discernerii spiritelor. Ei știu că marile patimi sunt provocate în om de diferiți diavoli care vor distrugerea omului: lăcomia, desfrânarea, akedia [tristețea], mândria după unii părinți ea este separată de slava deșartă], mânia, gelozia sau

invidia. Acestea sunt după tradiția ortodoxă cele 7 cauze ale răutății care îl războiesc într-un fel pe sfânt sau pe cel care merge pe drumul sfințeniei.

Sfinții sunt după realitate ispitiți și încercați de Dumnezeu. Astfel, mai toți sfinții își merită în ortodoxie titlul și locul de sfinți. Unii s-au nevoit zeci de ani pentru a se despătimii. Din acest punct de vedere al sfințeniei nu este o stare de apatie sau de dezinteres total față de lume, ci mai mult decât orice o biruință a „sinelui ce poate fii controlat de rău.” Sfinții ajung la ceea ce am putea denumi o stabilitate deplină în Dumnezeu și în existența Lui. Existența lui Dumnezeu este mai mult decât punctul de hotărnicie a lui Dumnezeu. Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumi „motivația sau sensul existenței” sfinților. Existență transcendentă și absolută, Dumnezeu este Cel care îl duce pe sfinți la arătarea luminii sau a măririi Sale.

Lumina lui Dumnezeu devine accesibil numai sfinților. Mai mulți sfinți vorbesc de experimentarea lui Dumnezeu în lumina Lui necreată. Această lumină a lui Dumnezeu ne spun sfinții ortodoxiei că este preeternă. Mai mult decât orice, nu este o lumină fizică. Această lumină, aduce cu sine ceea ce am putea denumi „cunoașterea profundă a lui Dumnezeu.” Așa se face că mai în toată iconografia ortodoxă, sfinții au halouri de lumină în jurul capului. Acest halou de lumină vine din cunoașterea lui Dumnezeu, sau din lumina supraființială și necreată a lui Dumnezeu. Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce duce la apariția sfinților, fenomene rare și unice în lumea în care existăm.

Dacă există Dumnezeu este cât se poate de adevărat și de sigur că există sfinți care sunt cei care Îl slujesc. Slujirea lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumi slujirea semenilor sau a umanității. Sfinții odată ce ajuns la sfințenie sunt în slujirea umanității. Ei se roagă lui Dumnezeu pururea pentru binele și pentru ceea ce este de folos lumii și umanității. După cum am spus, cultul sfinților este o proprietate a creștinismului ortodox și a aghiografiei creștin ortodoxe. Este cât se poate de evidentă că atunci când o persoană se remarcă prin fapte bune, prin evlavie, virtuți și toate cele care sunt proprii sfinților, noi să cinstim această persoană. Sfinții nu trebuie ocărâți și desconsiderați, ci din contră. Ei trebuie urmați și venerați.

În timp ce modele pe care ni le pune la îndemână mediul social de azi sunt cât se poate de reprobabile: vedete TV sau radio, mari staruri de cinema, politicieni sau mari demnitari de mai multe ori asumă ipostaze modelatoare din punct de vedere social dând la o parte ceea ce am putea denumi modelele perene ale sfințeniei. Criza sfințeniei este mai mult decât ori ce una de ordin „supranatural.” Dumnezeu fiind supranatural, sfinții sunt aleși pe criterii supranaturale. Există astfel o desăvârșire morală a sfinților pe care o putem vedea în viața lor și în modul lor de a exista. Din nou ne aducem aminte de sfinți și de viața lor prin care au slujit pe Dumnezeu în cel mai exemplar fel.

Este cât se poate de evident că sfinții au un rost sau o funcție anume ce nu trebuie să fie exagerată. Sfinții sunt reprezentanți ai lui Dumnezeu care dintre toți semenii s-au distins prin iubirea și prin actele de evlavie, etice, morale sau caritabile. Astfel, nimeni nu se naște

sfânt, ci am putea spune că devenim sfinți prin harul și mila lui Dumnezeu.⁶⁵ Din nou, după cum am spus, trebuie să lăsăm ușa deschisă pentru ca să vedem și posibilitatea lui Dumnezeu de a lucra în lume noastră, de a alege sfinți și de a îi pune la dispoziția lumii și a omenirii pentru scopuri și rațiuni pe care numai Dumnezeu le cunoaște și le știe.

A nu crede în sfinți este o lipsă morală a omului sau a existenței sale din toate timpurile, cele mai vechi până azi. Istoria existând este cât se poate de evident ca sfinții să apară la intervale pe care noi nu le știm sau mai mult decât orice nu ne-am așteptat să le știm.

⁶⁵ În secolul al XX-lea o lucrare de aghiografie ortodoxă compunea părintele din exil Virgil Gheorghiu, *Cum am vrut să mă fac sfânt* (Editura Deisis: Sibiu, 1999).

CONCLUZII

„Că sfânt ești Doamne Dumnezeu nostru și întru sfinți Te odihnești și Ție mărire înălțăm
Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și puterea și în vecii vecilor lor Amin”
Ecfonis, cultul ortodox

Cartea noastră de aghiografie ortodoxă se încheie aici. Pe parcursul acestor pagini am încercat să arăt cât se poate de bine concepția ortodoxă a sfințeniei și a sfântului. Dacă am reușit sau nu cititorule poți să judeci după propria ta minte. Oricum, nu pretind că sunt un mare scriitor, ceea ce ține foarte multe de demersul unei astfel de cărți pretențioase. Ne aducem aminte însă de nevoia pomenirii sfinților și a existenței lor. Cartea de față își propune un lucru ambițios. Acela de a trece în revistă mai multe personalități ale ortodoxiei. Ortodoxia din cele mai vechi vremuri a fost centrată în jurul noțiunii de sfânt și sfințenie.

Sfântul este mai mult decât orice ceea ce definește aghiografia ortodoxă. Această carte este mai mult decât orice o recapitulare a noțiunii de sfânt și de sfințenie din punctul de vedere al dogmei și al credinței ortodoxe. Mai mult decât orice aghiografia este dincolo de orice istoria și arheologia experimentală a teologiei ortodoxe care ne amintește de trecerea prin lume a aleșilor lui Dumnezeu.

Ne rugăm din nou lui Dumnezeu să ne descopere care este voia Sa în și prin sfinții Săi. Sfinții lui Dumnezeu sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii o șansă în plus pentru noi. Sfinții lui Dumnezeu ne spun că șansele noastre de mântuire nu sunt pierdute? Ce este mântuirea? Mântuirea este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii locuința sau acceptarea în paradis sau ceruri.⁶⁶

Volumul de față evident nu poate cuprinde pe toți sfinții din cei mai bine de 2000 de ani de creștinism. Am încercat să arăt viziunea tradiționalistă a ortodoxiei față de existența și implicațiile aghiografiei. O prezentare exhaustivă a aghiografiei ortodoxe evident nu poate fi realizată în numai un volum, dar acest volum se dorește o prezentare generică a viziunii sau a concepției ortodoxiei despre sfinții. Studiul sistematic al sfinților este astfel principala ocupație a aghiografiei ortodoxe. Tot în acest volum am arătat sau mai bine spus am încercat să arăt particularitățile aghiografiei sau a cultului sfinților în Biserica Ortodoxă. Am voit astfel să prezentăm o „poziționare” a cultului ortodox al sfinților în cadrele sociale și ecclesiale ale lumii sau a vremurilor de azi.

Un volum de aghiografie ortodoxă considerăm că este binevenit în zilele noastre în contextul unui nou secol în care mai mult decât orice dincolo de crizele financiare, economice sau industriale cu care ne confruntăm, una dintre cele mai mari și mai semnificative rămâne criza aghiografică, sau mai bine spus cu lipsa sfinților. Imaginea sfântului sau a sfântului ortodox este puternic descentralizată sau scoasă din contextul acestui secol. Dincolo de orice aghiografia ortodoxă este un subiect peren și actual. Ne aducem aminte de viețile sfinților din primele secole ale creștinismului și mai apoi din perioada sinoadelor ecumenice. Sfinții sunt astfel persoane ale faptelor bune, eroi ai moralității și ai binelui. Mai presus de orice sfinții sunt eroii Bisericii și cei care dau credinței sensul mult dorit și așteptat.

⁶⁶ Numele folosit pentru locul unde sunt duși cei ce sunt mântuiți variază în diferite limbi ale pământului ceea ce face lucrurile extrem de dificile. Limba ebraică a folosit termenul de Eden. Astfel, această confuzie terminologică ne face să ne întrebăm dacă există cu adevărat un paradis.

Dacă cea mai mare concentrare a sfințeniei se află în monahism și în special în monahismul ortodox, trebuie să știm că mai mult decât orice necesitatea aghiografiei aduce cu sine un bonus în viața noastră spirituală. Imaginea sfântul trebuie să fie mai mult decât o simplă icoană ce o vedem în Biserică sau în casele noastre ci trebuie să fie ceea ce ne motivează în spre a cunoaște și a aprofunda relația noastră cu Dumnezeu. Evident, pe parcursul unui volum nu avem cum să enunțăm toate temele de aghiografie sau toată aghiografia ortodoxă. Este bine ca să se știe că sfinții există și vor mai exista apărând în funcție de voia și de considerentele lui Dumnezeu în raport cum omul.

Omul este astfel o ființă liberă ce poate ajunge la sfințenie prin cooperarea sau lucrarea cu harul lui Dumnezeu. Acest har îl duce pe om la comuniune intimă cu Dumnezeu și în cele din urmă la ceea ce am putea denumi sfințenie. Tot în acest volum am încercat să arăt care sunt cele mai centrale și mai mari chipuri de sfinți ai ortodoxiei. Dincolo de neînțelegerile sau de conflictul aghiografic care există în diferitele religii ale lumii sau diferitele confesiuni creștine [cultele protestante și neoprotestante, resping total cultul sfinților] imaginea sfântului este întâlnită la mai toate sau în mai toate culturile lumii în care trăim. Din nou, de aducem aminte de sfinții părinți și de învățăturile lor pline de har și de bune povești. Din nou de aducem aminte de sfinții de mai înainte de noi, cei care acum sunt în lumea dreptilor și le cerem să medieze în fața lui Dumnezeu. Acest volum după cum am mai arătat și mai sus nu aduce nimic inovator în cultul sfinților și a iubirii lor de Dumnezeu.

Ceea ce am voit să arăt mai mult decât orice este „iubirea de Dumnezeu a sfinților” și a modului lor direct de slujire a lor către Dumnezeu. Dumnezeu este mai mult decât orice după cum am arătat „motorul principal al sfinților” și a existenței lor. Dincolo de orice ceea ce putem face cel mai mult este să cunoaștem viețile sfinților. Să fim atenți la lectura sinaxarelor din Biserică fiindcă în acest sens în timpul destul de „scurt și de grăbit” pe care îl avem putem auzii mai multe lucruri din aghiografia ortodoxă.

După cum am arătat aghiografia este o temă actuală fiind foarte mult înrudită cu angelologia care este mai mult decât orice studiul sistematic al existențelor îngerești. De mai multe ori sfinții lui Dumnezeu s-au dovedit a fii făcători de minuni.⁶⁷ Din nou cultul sfinților este un cult cât se poate de evident. Trebuie să știm astfel că prin sfinți ajungem la concluzia că Dumnezeu nu a părăsit lumea ci este prezent în ea și lucrător. Sfinții lui Dumnezeu sunt dovezile reale și profunde ale lucrării lui Dumnezeu în lume. Dumnezeu lucrează în sfinții Săi și prin ei El ne vorbește nouă celor din lume și din creația Sa.

Ceea ce a voit acest volum să demonstreze mai mult decât orice este faptul că Dumnezeu este prezent în lume și nu este distant de lumea pe care chiar El a creat-o. Faptul că lumea v-a avea un final după cum a avut un început este mai mult decât orice ceea ce am putea denumi o „taină a lui Dumnezeu.” Sfinții și memoria lor a intrat în uzul comun al Bisericilor și a noastră a celor „slabi și puțini credincioși.” Astfel, știm că nu suntem singuri în lume ci sfinții lui Dumnezeu care sunt cei care ne arată drumul pe care să mergem și în spre care să apucăm.

De mai multe ori în drumurile noastre din viață ne aflăm la momente dificile și greu de deslușit care este drumul pe care trebuie să apucăm. Câți dintre noi nu ne-am simțit ajutați și

⁶⁷ Știm astfel de mai multe minuni săvârșite de sfinți. Sfinți precum Nicolae, Vasile, Gheorghe sau Ioan s-au dovedit a fii făcători de minuni. Aceste minuni sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumi faptele concrete ale aghiografiei. Mai multe minuni ale sfântului Nectarie din Aeghina pot fii găsite la prezența adresă. http://saraca.orthodoxphotos.com/biblioteca/minunile_sf_nectarie.htm#VINDECAREA%20MINUNATĂ%20A%20UNUI%20PARALIZAT:%20STAVROS%20KALKANDIS.

susținuți de un acatist sau o lumânare aprinsă la icoana unui sfânt? De câte ori nu am simțit prezența protectoare a Maicii Domnului? Sfinții sunt din mai multe punct de vedere vocea lui Dumnezeu care ne cheamă dincolo de univers și de cosmos. Cât de paradoxal este că Dumnezeu care este creator al cosmosului, al galaxiilor, și al universului întreg și-a ales să locuiască și aici pe pământ prin sfinții Săi. Exemple de evlavie și de pietate sfinții sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii modele la care trebui să ne raportăm la viața credinței și a evlaviei. Am ajuns oare la măsura credinței unui Ioan Teologul, la iubirea de Dumnezeu a unui Simeon Noul Teolog, la profunzimea unui Grigorie Palama sau la curăția unui Pavel din Tars? Deși suficienți de sine mulți dintre noi susțin că nici nu avem nevoie de așa sfinți. Cea ce putem vedea este că suntem de parte de asemenea persoane cum sunt sfinții.

Plin de sine, omul secolului al XXI-lea se vede pe sine capabil de a avansa și a progresa fără ajutorul sfinților. La ce bun acest cult demodat și arhaic al unor „bărboși” și bătrâni pe care îi vedem pictați pe toate icoanele și pereții Bisericilor? Cum se face că de multe ori sfinții sunt departe de aspectele apetisante, virile și pline de eros ale marilor staruri muzicale și ale actorilor de pe marile scene ale lumii?

Cât de adevărat este că sfântul ortodox nu are nimic senzațional. Sfinții nu sunt „persoanele senzaționalului” și ale senzațiilor tari de la competițiile de formula unu sau de la întrecerile moto sau raliuri ale șoferilor. Este greu de crezut dacă vom vedea un sfânt care să umble nebunește cu mașina sa decapotabilă în haosul unei metropole dându-se în spectacol cum îi vedem pe marii șoferi ai zilelor noastre. După cum am arătat, tradiția ortodoxiei ne pune în față mai multe modele de mari sfinți care ne pot scoate din întunericul spiritual în care de mai multe ori orbecăim. Ceea ce este cel mai trist este după cum am arătat și în prezentul volumul să ne comportăm ca și cum nu ar exista sfinți.

Ce am fii fără sfinți? Am fii în primul rând lipsiți de reperele raportării totale ale existenței și la viața lui Dumnezeu. Sfinții sunt plinătate sau maximum de viață în Dumnezeu. Luptători și eroi ai binelui și a adevărului sfinții sunt de fapt ceea ce căutăm din primele momente ale existenței. Ne rugăm sfinților să ne ajute în drumul nostru anevoios pe calea mântuirii. Acesta este ceea ce am putea denumii aspectul soteriologic al aghiografiei ortodoxe. Relația dintre soteriologie și aghiografia ortodoxă este una cât se poate de profundă și de reală. Soteriologia este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii aspectul eshatologic al iubirii sfinților. Plecând din această lume, iubirea sfinților se prelungește în lumea de dincolo și aici are loc unirea eshatologică a sfinților cu Dumnezeu.

Există astfel un întreg raport între eshatologie, aghiografie și soteriologie, toate în dimensiunea lor ortodoxă. Sfințenia este mai mult decât orice o stare e bucurie, de veselie și de fericire. Cititorul ar putea să se întrebe cum se face că avem capacitatea de a scrie despre un subiect pe care nu îl experimentez deplin? Evlavia ortodoxiei este mai mult decât ceea ce este cel mai bine spus garant sfinților. Nu se putea ca toți oamenii să fie păcătoși și departe de Dumnezeu. Acei oameni care au ajuns la o unire cu Dumnezeu sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumii sfinții ortodoxiei.

Aspectele centrale ale aghiografiei ortodoxe se rezumă paradoxal nu la doctrinele marilor yoghini sau fakiri indieni ci dincolo de orice la mărturia Bibliei sau a Scripturii. Mari sfinți ai Vechiului Testament au fost David, Avraam, Moise, Ilie Tesviteanul, Iosif sau Lot. Aceste modele ale sfinților pe care Biserica și ortodoxia încă le mai pune în fața noastră sunt atât de ciudate și de străine lumii în care trăim, încât ne întrebăm dacă au trăit în această lume sau nu? Să fie fost ei extraterestrii din alte galaxii? Este greu de crezut. După cum am

arătat mai mulți dintre noi nici nu ne mai ridicăm problema sfințeniei sau a aghiografiei. La fel de bine am putea enumera câțiva dintre sfinții principali ai Noului Testament. Este destul să ne reamintim de cei 12 apostoli ai Domnului Iisus Hristos, de Andrei, de Filip, Ioan Botezătorul, de Petru sau de Pavel.

Tot în acest volum am încercat și am voit să arăt o raportare a omului secolului al XXI-lea la noțiunile și la axiologia aghiografiei. Deși chemarea la sfințenie de la Domnul Iisus Hristos a fost universală, nu toți ajungem la plinirea ei. Să ne aducem aminte că Domnul Iisus Hristos a făcut din simpli pescari sfinți, dar fiindcă sunt foarte mulți care prinși în „acostarea” lumii devin din ce în ce mai puțin cu adevărat cei preocupați de sfinți și de comuniunea lor. De fapt, prea mulți dintre noi suntem prinși în „grijile lumii”: bani, averi, plăceri, senzații tari, distracții și iubirea de sine pentru a ne mai gândii că avem de la Dumnezeu și chemarea de a fii sfinți. Să ne întrebăm serios de câte ori am meditat profund și sincer la viața unui sfânt și am încercat să îi urmărim faptele și actele sale?

Modelul sfântului [prooroc, apostol sau martir] ni se pare mult prea demodat cu preocupările noastre moderne și revoluționare ale lumii de azi. Ne vedem prinși de „sinele sau egoul” nostru limitat pe care îl absolutizăm. Simțim din ce în ce mai mult că suntem stăpâni absoluți ai vieților noastre și că nu mai vom să credem în sfinți. Tot în acest volum am arătat mai mult decât orice ceea ce este cel mai dificil sau mai periculos în cadrul cultului sfinților. Este ceea ce am putea denumi falsificarea cultului sfinților. Astfel, în cadrul Bisericii Ortodoxe s-au făcut mai multe încercări de falsificare a cultului sfinților. Au fost introduși după cum am arătat sfinți în special în sfera ortodoxă străină etosului sau mentalității Bisericii Ortodoxe.

„Conflictul sau lupta sfinților” nu s-a încheiat, Chiar credem că cel care acum mai bine de 2000 de ani era exilat în insula Patmos din Marea Egee și a primit descoperirea Apocalipsei a fost cu adevărat sfânt?⁶⁸ Chiar credem că Petru și Pavel decapitați în capitala Italiei au fost cu adevărat sfinți? Chiar credem că Toma Apostolul numit și Geamănul a fost cu adevărat sfânt? Sfințenia sau aghiografia este mai mult decât orice firescul sau naturalul existenței umane fiindcă sfinții sunt mai mult decât orice ceea ce am putea denumi „sinteza sau conștiința lumii în care trăim.”

Adevărate valori sau repere ale lumii în care trăim sunt sfinții lui Dumnezeu. Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumi „sprijinatorii sau ajutorii noștri în fața lui Dumnezeu.” Cu cât vom avea mai mulți sfinți cu atât vom fii mai aproape de Dumnezeu. Cu cât sfinții lipsesc din lumea în care trăim cu atât lumea devine mai rea și mai contaminată. Sfinții sunt porii prin care putem respira în atmosfera lui Dumnezeu.

Lupta dintre bine și rău, după cum ne spun sfinții și mai mult decât orice Părinții Bisericii, este acerbă și ea este o mare categorie a aghiografiei ortodoxe. Chipul sfântului este dincolo de orice o realitate uimitoare și unică. Pe sfânt îl putem vedea în ipostaze în care nu am putea gândii că îl putem vedea. Tot în acest volum am arătat că există o ierarhie a sfințeniei și mai mult decât orice a ceea ce am putea denumi „ierarhia aghiografică.” În capul sau fruntea acestei aghiografii găsim pe Domnul Iisus Hristos, urmat de Maica Sa, fecioara Maria, apoi de sfinții apostoli, de părinții bisericii, de părinții sinoadelor ecumenice. Cine spune că în aghiografia ortodoxă există haos și lipsă de ordine se înșală. Sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumi poziționare ierarhică și strategică ultimă sau organizarea ultimă a binelui. În timp ce răul criminalilor și al celor răi este distorsionat și sucit

⁶⁸ Dacă da, cum se face că astăzi insula Patmos este nu obiectiv de pelerinaj și rugăciune ci mai mult decât orice obiectiv turistic?

cu susul în jos, binele sfinților este ierarhic, organizat și ordonat. În timp ce răul criminalilor este distructiv și haotic, binele sfinților este permanent ordonat și organizat.

Din nou, sperăm ca prezentul volum să fie de folos tuturor doritorilor de aghiografie ortodoxă. Această veche știință spirituală care o găsim prezentă din zorii umanității și ai lumii continuă să ne fascineze. Marile creații ale lumii, mai toate s-au raportat la sfinți. Astfel, a devenit o tradiție în lumea creștină de a acorda diferitelor bresle sau meserii ale omului sfinți patroni sau protectori. Sfinții medicilor sunt Pantelimon, Chir și Damian. Sfinți ai teologilor sunt Ioan, Simeon și Grigorie.⁶⁹ Sfânt al copiilor abandonați este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii pe sfântul Ieronim Emilian. Sfânt al funcționarilor publici este mai mult decât orice Matei.

Evident, aproape toate ocupațiile omului în zilele noastre au câte un sfânt protector sau patron. Limita spațiului de aici este prea mică pentru a putea enumera pe toți sfinții patroni au tuturor meseriilor și ocupațiilor umane. Mai mulți sunt de părere că sfânta Varvara ar fi ocrotitoare a minerilor. După cum am spus aghiografia ortodoxă nu este infailibilă. S-au mai făcut greșeli în aghiografie. Dar trebuie să ținem cont că sfinții există și ei sunt puși de Dumnezeu să vegheze asupra noastră.

Rolul sau rostul sfinților este acela care este rânduit de Dumnezeu oamenilor și lumii în care trăim. Lumea în care trăim poate fi mult mai frumoasă și mai bună dacă i-am lua pe sfinți și viețile lor în serios. Dar din nefericire foarte puțin îi luăm pe sfinți în serios și ne gândim la ei. Cultul sfinților pentru noi nu este nimic mai mult decât orice o lecție uitată de istorie într-o lume care parcă cu greu mai poate digera povestiri aghiografice. Aghiografia ortodoxă este mai mult decât orice actuală și este probabil ceva care ar putea să ne incite realmente interesul în lumea trepidantă a marilor agenții de știri și de televiziune sau de servicii de internet și probabil vom putea găsi liniștea necesară de a ne aduna și a ne descoperii pe noi înșine.

Tot în acest volum am arătat din nou că sfinții și aghiografia au o anumită psihologie. Aghiografia este prin excelență psihologia binelui. În timp ce criminalistica sau demonologia este psihologia răului și a diavolescului, în aghiografie am putea găsi mângâierea sau resursele necesare pentru a continua pe drumul binelui și a frumosului.

Drumul binelui sau al frumosului [al filocalicului] este mai mult decât orice un drum al aghiografiei. Acest drum trebuie să îl îngrijim și să avem în vedere să nu îl pervertim. Perversul, iraționalul, hidosul, întunecatul, violentul și negativul sunt valori ce nu sunt specifice aghiografiei. Tot ceea ce este bine și frumos este cumva parte din aghiografia ortodoxă. De la începuturile lumii Dumnezeu a știu că în lume vor fi foarte multe dezertări de la sfințenie și aghiografie. Totuși, din nou ne aducem aminte de toți sfinții și le cerem să mijlocească la Dumnezeu pentru noi.⁷⁰ Acest volum se vrea mai mult decât orice un mic omagiu sau o mică ofrandă a tuturor sfinților din toate veacurile și din toate epocile.

Am scris aceste rânduri cu speranța că îmi voi aduce un mic aport la una dintre cele mai dificile problematice ale teologiei ortodoxe. Acest volum se vrea mai mult decât orice o favorizare a sfinților în lumea în care trăim și există. Dacă vom fi mai atenți la sfinții din istorie sau din jurul nostru pe care îi știm din mărturiile celor care i-au cunoscut, avem șansa de a face bine nouă și celor din jur. Cititorul poate judeca după cine dacă era sau nu necesară

⁶⁹ <http://www.catholic-forum.com/saints/patron00.htm>.

⁷⁰ Din punct de vedere aghiografic proverbul că „până la Dumnezeu te mănâncă sfinții” este din mai multe considerente nefondat. Aceasta fiindcă sfinții sunt dincolo de orice ceea ce am putea denumii „prietenii noștri” și ei nu se supără dacă urcăm spre Dumnezeu în mod sincer și dezinteresat.”

scrierea unui astfel de volum. Oricum, fascinația omului secolului al XXI-lea cu sfinții este departe de a se fii terminat. Vedem noi și noi apariții editoriale, ceea ce este un lucru bun cu sfinți din toate colțurile lumii.⁷¹

Aghiografia după cum am arătat este un domeniu vast și larg care a produs opere literare și poetice uimitoare care încântă urechile și inimile a milioane de credincioși și oameni de pe toate meridianele pământului. Ea este acea „esență sau sevă” care ne dă aripi și ne face să voim ca și noi să ajungem la cunoașterea și la experimentarea lui Dumnezeu după cum au ajuns și sfinții mai înainte de noi. Dar în același timp nu trebuie să abuzăm de cultul sfinților și să îl transformăm în ceva care este util și folositor doar scopurilor noastre egoiste și limitate. Această lucrare este din acest punct de vedere un umil aport la cunoașterea aghiografică, a cunoașterii inefabile și supraluminoase a lui Dumnezeu. Cunoașterea aghiografică este mai mult decât orice în termenii sfântului Dionisie Areopagitul o cunoaștere katafatikă καταφατικός adică o cunoaștere pozitivă. Sper ca acest volum să fie doar un crâmpei din lumina supraființială și supraesențială din care s-au împărtășit sfinții în cunoașterea lor transcendentă și pnevmatică a lui Dumnezeu. De această lumină a comuniunii cu Dumnezeu să ne împărtășim cu toții în veacul veacului.

⁷¹ O astfel de apariție este cartea Arhimadritului Dosoftei Morariu, *Sfântul Serafim de Sarov*, (Mănăstirea Sihăstria, 2010).